

**ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ЮРИСПРУДЕНЦІЇ ТА ПСИХОЛОГІЇ**

Матеріали
II Всеукраїнської науково-практичної конференції
м. Дніпро, 30 вересня 2021 року

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ ТА
ПСИХОЛОГІЇ**

*Матеріали
II Всеукраїнської науково-практичної конференції
30 вересня 2021 року*

Дніпро
2021

УДК 340.143, 159.9

А- 43

Рекомендовано до друку Науково-методичною радою ВНПЗ «Дніпровського гуманітарного університету» від 21 жовтня 2021 р. (протокол № 2)

А-43 Актуальні проблеми юриспруденції та психології: матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 30 вересня 2021 р.). Дніпро: ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»

Збірник конференції містить матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми юриспруденції та психології» (30.09.2021), у роботі якої взяли участь здобувачі вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти закладів вищої освіти України.

Матеріали науково-практичної конференції надруковані в авторській редакції.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

докт. юрид. наук, доц. **Олег КИРИЧЕНКО** (*голова*); канд. філ. наук, доц. **Світлана ПОЛЯКОВА** (*заст. голови*); **Андрій МІРОШНИК** (*секретар*); канд. юрид. наук, доц. **Тетяна АЛФЬОРОВА**; докт. юрид. наук, доц. **Микола ПОТІП**; докт. юрид. наук **Сергій ПЕНЬКОВ**; канд. псих. наук, доц. **Людмила ПРИСНЯКОВА**; канд. псих. наук **Максим РЕУЦЬКИЙ**.

© ВНПЗ ДГУ, 2021

© Автори, 2021

ЗМІСТ

Секція І

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

Бойко Тетяна Анатоліївна ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ – МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	8
Бойко Тетяна Анатоліївна ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ НАРОДНИХ ДЕПУТАТАІВ: ВИДИ ТА ПОРЯДОК ЗАСТОСУВАННЯ.....	13
Дрешпак Вікторія Олександрівна ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ.....	16
Зуй Єлизавета Сергіївна МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН.....	20
Жиденко Ганна Олегівна ЮРИДИЧНІ КЛІНІКИ ЯК ОРГАНІЗАЦІЙНА ФОРМА ПРАВНИЧОЇ КЛІНІЧНОЇ ОСВІТИ.....	23
Ізвіцька Ганна Вікторівна КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПРОТИДІЯ ПІРАТСТВУ ТА ІНШИМ ВИДАМ ЗАГРОЗ В СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	26
Олефір Анна Олексіївна ЕВТАНАЗІЯ: ВБИВСТВО ЧИ ПРАВО НА СМЕРТЬ?.....	29
Панасенко Інна Анатоліївна КОМПЕТЕНЦІЯ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ, ЯКІ ЗАЙМАЮТЬСЯ ПИТАННЯМИ ГРОМАДЯНСТВА В УКРАЇНІ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ.....	33
Сергєєва Александра Сергіївна ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....	37
Стрижак Дмитро Ігорович КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРАКТИЧНОГО ЗАСТОСУВАННЯ.....	42

Хаванський Євгеній Русланович
ОСНОВНІ ТА ФАКУЛЬТАТИВНІ СУБ'ЄКТИ
ЗАКОНОДАВЧОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ.....45

Циглер Тетяна Олександрівна
ДОГОВІРНА ТЕОРІЯ ПОХОДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ:
АКТУАЛЬНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....49

Секція II
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ

Агєєва Наталія Зіновіївна
Фарштейн Станіслав Олегович
АДИКТИВНА ПОВЕДІНКА: ПРИЧИНИ ТА
ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ.....53

Білан Ганна Валеріївна
ПСИХОЛОГІЧНИЙ СЕНС КАЗОК, МІФІВ, ПРИТЧ ТА ЛЕГЕНД.....56

Головіна Катерина Олександрівна
ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН ОСОБИСТОСТІ.....61

Гончарук Марина Андріївна
ПСИХОДІАГНОСТИКА ТА КОРЕКЦІЯ ДЕВІАНТНОЇ
ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ.....69

Дмитрієва Катерина Валентинівна
ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ
САМООЦІНКИ ОСОБИСТОСТІ В
СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....72

Дмитрієва Катерина Валентинівна
САМООЦІНКА ЯК ІНДІКАТОР ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я.....75

Дьомочка Олена Іванівна
ФУНКЦІЇ ТА СТРУКТУРА СІМ'Ї.....82

Заброда Дар'я Євгенівна
ІСТОРИЧНИЙ ПОГЛЯД НА ФЕНОМЕН ЛІДЕРСТВО.....88

Зав'ялов Дмитро Ігорович
Маркіянєнко Мирослава Євгенівна
АРХЕТИПИ У КАЗКАХ.....93

Зуб Єлизавета Георгіївна СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МАКІАВЕЛЛІЗМУ В РАМКАХ СТАНОВЛЕННЯ ЛІДЕРА.....	98
Канна Інна Михайлівна РІВНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ СТРАХІВ.....	101
Кисельов Максим Олександрович НАРКОМАНІЯ. ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ.....	103
Коломоєць Аліна Олександрівна ВПЛИВ ДИТЯЧО – БАТЬКІВСЬКИХ ВІДНОСИН НА ФОРМАВАННЯ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ПІДЛІТКА.....	108
Кошиль Катерина Вячеславівна ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗАДОВОЛЕННЯ ШЛЮБОМ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД СІМЕЙНОГО СТАЖУ.....	111
Кравець Вікторія Анатоліївна ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК АГРЕСІЇ, АГРЕСИВНОСТІ ТА АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ.....	114
Кравченко Вікторія Сергіївна ФАКТОР АГРЕСІЇ У СТУДЕНТІВ ВНЗ.....	120
Красильникова Аліна Олексіївна ПРАВО У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНИХ НОРМ.....	123
Кривенченко Наталія Василівна ВПЛИВ СИТУАЦІЇ УСПІХУ НА МОТИВАЦІЮ ДОСЯГНЕНЬ У МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІСІ.....	127
Лейбик Лілія Василівна Варійчук Мар'яна Іванівна СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ЗВО.....	130
Лисенко Олена Миколаївна ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ ЯК ШАБЛОН ГЕНДЕРНОЇ РОЛІ.....	133
Лінкова Яна Володимирівна ОСОБЛИВОСТІ ГРУПОВОЇ ЗГУРТОВАНІСТІ СТУДЕНСЬКОГО КОЛЕКТИВУ.....	139

Маркіяненко Мирослава Євгенівна ІНДИВІДУАЛЬНО-ТИПОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ ОСОБИСТОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНОСТІ).....	144
Михайлова Олена Миколаївна ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ ТРУДОВОГО КОЛЕКТИВУ.....	148
Москаленко Вероніка Валеріївна ГОТОВНІСТЬ МОЛОДІ ДО СЕКСУАЛЬНИХ СТОСУНКІВ.....	151
Назаренко Марія Володимирівна ОСОБЛИВОСТІ ПОРУШЕННЯ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ В ДИТЯЧОМУ ВІЦІ.....	155
Назаренко Марія Володимирівна ОСОБЛИВОСТІ СТРАХІВ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	161
Недоступова Аліна Вікторівна ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ.....	165
Нелипа Ярослав Андрійович СІМЕЙНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ТА СОЦІАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ.....	168
Охотник Ярослава Станіславівна РОЗВИТОК СУЧАСНОГО ТЕРОРИЗМУ.....	172
Повстенко Ірина Петрівна ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ДО КАБІНЕТНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ.....	177
Погорілий Сава Олександрович ОСОБЛИВОСТІ САМООЦІНКИ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ.....	184
Поліщук Дарина Олександрівна ПРО ПРОБЛЕМУ ПРИРОДИ ДЕСТРУКТИВНО-ЗЛОЧИННОЇ ПОВЕДІНКИ ТА РОЗГЛЯД ЇЇ У КОНЦЕПЦІЯХ ВИДАТНИХ ВЧЕНИХ ТА ПСИХОЛОГІВ ХХ СТОЛІТТЯ.....	190

Поліщук Дарина Олександрівна ВИЯВЛЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ МАНІПУЛЯЦІЙ У ПРОЦЕСІ МІЖСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ.....	195
Смик Оксана Миколаївна Крукевич Олег Олегович ТРУДНОЩІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ У СІМ'ЯХ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ УМОВАХ: СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ.....	201
Супрун Ксенія Андріївна СОЦІАЛІЗАЦІЯ ТА ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ЯК ФОРМИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ.....	205
Терещенко Дар'я Сергіївна ОСОБЛИВОСТІ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ У СЕРЕДНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ.....	208
Тумакова Тетяна Олександрівна РОБОТА ПСИХОЛОГА У ЦЕНТРІ ДИТЯЧОЇ ТВОРЧОСТІ.....	211
Ходотаєв Артем Андрійович АСПЕКТ ПОЛІТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ ОСОБИСТОСТІ ТА ЙОГО ВІДОБРАЖЕННЯ.....	214
Шенклян Світлана В'чеславівна ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ ДІТЕЙ У СТАРШОМУ ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ.....	226
Щегорцева Анна Сергійовна СТРЕСОВІ СТАНИ ЛЮДЕЙ СЕРЕДНЬОГО ВІКУ	229

Секція I
АКУТАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

Бойко Тетяна Анатоліївна

здобувачка вищої освіти

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник

Корсунська Вікторія Валентинівна

старший викладач кафедри психології

Дніпровського гуманітарного університету

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ – МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Гендерна рівність – одне з найважливіших та найголовніших питань у розвинутих демократичних країнах. Питання гендерної рівності стає все більш актуальним в усьому світі. Наприклад, що стосується рівності між чоловіками та жінками, Чеська Республіка давно відстає від середнього показника по Європейському Союзу. Водночас гендерна нерівність негативно позначається на якості життя як жінок, так і чоловіків. У зв'язку з цим, Департамент гендерної рівності при уряді підготував конкретні заходи щодо скорочення гендерної нерівності – Стратегію рівності між жінками та чоловіками на 2021–2030 роки. У документі сформульовані заходи, необхідні для підвищення якості життя жінок і чоловіків в Чеській Республіці до рівня, порівнянного з іншими європейськими країнами.

Китай – найбільш густонаселена країна, що розвивається у світі, де жінки складають близько половини від загальної чисельності населення в 1,3 мільярда осіб.

Заохочення гендерної рівності та всебічного розвитку жінок не тільки має велике значення для розвитку Китаю, але також надає особливий вплив на прогрес людства. Заохочення рівності між чоловіками та жінками – основна національна політика Китаю. З моменту заснування Нового Китаю в 1949 році, особливо після проведення реформ і політики відкритості в кінці 1970-х, з

безперервним економічним зростанням Китаю і загальним прогресом суспільства, рівні права і можливості жінок і чоловіків були постійно гарантується, і розвиток жінок є безпрецедентною можливістю.

В останні роки китайський уряд звертає увагу на гендерну рівність як важливу частину побудови гармонійного соціалістичного суспільства. Він використовував економічні, правові, адміністративні заходи та заходи громадської думки для забезпечення того, щоб жінки були політично, економічно, культурно, соціально активними та мали сімейний статус. Крім того, користувалися рівними з чоловіками правами в житті та інших аспектах і продовжували сприяти всебічному розвитку.

В Україні в останні роки також спостерігається активний розвиток рівності прав жінок та чоловіків їх рівні права знайшли відображення в нормативно правових документах України. Основою правових підходів до формування гендерної політики у світі є принципи міжнародного права, вони розроблені Радою Європи, ОБСЄ, ООН та її структурними підрозділами, НАТО та ЄС. Принципи містять безпосередні зобов'язання держав у сфері забезпечення рівності прав та можливостей жінок та чоловіків. Конституції України закріплює принципи рівності за такими складовими як:

- ✓ рівність громадян перед законом;
- ✓ рівність незалежно від раси, кольору шкіри, релігійних, політичних та інших переконань;
- ✓ рівність незалежно від етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками;
- ✓ рівність прав жінки та чоловіка.

В Конституції України закріплено однакові можливості для участі в суспільному житті в усіх сферах, як для жінок, так і для чоловіка.

Основними напрямками державної гендерної політики в Україні є:

- ✓ легалізація гендерної рівності;
- ✓ протидія насильству за ознакою статі;

- ✓ забезпечення рівних можливостей жінкам і чоловікам у поєднанні професійних та сімейних обов'язків;
- ✓ усунення дискримінації за ознакою статі;
- ✓ рівність жінок і чоловіків у прийнятті соціально важливих рішень.

Світовий банк провів досить цікаве дослідження, в якому група експертів оцінювала права жінок і чоловіків в 187 країнах світу за останнє десятиріччя. Було представлено 35 критеріїв оцінки, з них показники у сфері працевлаштування, майнове та сімейне право. У світі всього шість країн повністю досягли гендерної рівності це – Бельгія, Данія, Латвія, Люксембург, Франція і Швеція. Середній показник гендерної рівності, за даними банку, становить 74,71 бала, а тому можна зробити висновок, що на сьогодні гендерна рівність у світі забезпечено майже на три чверті.

За висновком аналітиків, Україна отримала 78,75 бала – через різницю в зарплаті чоловіків і жінок, пенсійних виплат і умов, пов'язаних з народженням дітей.

Найменшу кількість балів набрали Афганістан, Катар, Кувейт, Об'єднані Арабські Емірати, Саудівська Аравія, Судан, Іран.

Права жінок в Афганістані поліпшуються, хоча і дуже повільно. Запорукою цьому була колишня влада, моджахеди та таліби. За часів їх правління життя жінок складалося з суцільних заборон: їм не можна було виходити на вулицю без супроводу чоловіків, носити яскравий одяг і навіть здобувати освіту. У 2001 році був знятий режим талібів і права жінок почали удосконалюватися на державному рівні.

У світі налічується більша кількість самогубств серед чоловіків ніж серед жінок, але в Афганістані згідно зі статистикою це 80% жінки. Ці цифри зростають з кожним роком, тому що ніхто не повідомляє органам влади про випадки суїциду і цьому є декілька причин.

Перша з причин це – віра, приховування самогубства в родині для людей це нормально, суїцид – це ганебне явище, яке не відповідає ісламу.

Друга причина це – домашнє насильство, з яким жінка стикається постійно.

Азійський фонд у 2017 році проводив опитування серед жінок Афганістану і дані свідчать що, бідність, брак можливостей працевлаштування, примусові шлюби – це найбільші проблеми.

Афганістан є патріархальним суспільством, де заведено вважати, що чоловіки мають право приймати рішення самі, згода жінки не потрібна, включаючи ті, які пов'язані з участю і шлюбом. Чоловік може розлучитися без згоди дружини.

В Афганістані цінуються багатозікові традиції та дитячі шлюби – одна з найпоширеніших. Майже кожен п'яту дівчинку тут видають заміж до того, як їй виповниться 15 років. Багато хто вважає, що з цієї давньої практикою марно боротися.

Батьки з самого народження дитини виховують її за ознакою статі. Саме з дитинства ми формуємо стереотипи, наприклад,

- ✓ жінці не місце за кермом автомобіля;
- ✓ виховання дітей та готування їжі це тільки жіноча робота;
- ✓ жінка повинна носити сукню, а чоловіки – штани;
- ✓ жінка повинна бути скромна та добра, чоловік мужній, суровий;
- ✓ жінка здатна співчувати, чоловік – ні;
- ✓ жінка – берегиня, чоловік – годувальник;
- ✓ «сильна стать», «слабка стать».

Однак, після приходу талібів афганські жінки занепокоєні. Більшість населення мігрувала, а хто залишився побоюються тортур. Поки що таліби намагаються захопити владу в Афганістані, справляючи враження помірної сили. Однак багато спостерігачів попереджають, що радикальні ісламісти тільки вводять в оману населення і міжнародне товариство і почнуть «закручувати гайки», як тільки увага світових засобів масової інформації зникне.

Отже, гендерна рівність означає рівні права, умови, можливості та життєві перспективи як жінок, так і чоловіків у різних сферах життя.

Список використаних джерел:

1. Вальтер Я., Докері В., Газанфар А. Найгірші очікування афганських жінок після приходу талібів. 18.08.2021 URL: <https://www.dw.com/uk/naihirshi-ochikuvannia-afhanskykh-zhinok/a-58889132>
2. Гендерна політика в нормативно-правових документах. Частина 1. За заг.ред Левченко К. Б. / Г. Г. Жуковська, К. Б. Левченко, О. О. Остапенко, О. І. Сулова. Київ, 2020. 186 с.
3. Грицяк Н.В. Формування гендерної політики в Україні: проблеми теорії, методології, практики: Монографія. Київ: Вид-во НАДУ, 2004. 384 с.
4. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Закон України (із змінами та доповненнями) 08 вересня 2005 року № 2866-IV URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T052866.html
5. Погуляєвський М. Гендерної рівності повністю досягли всього 6 країн зі 187 – дослідження Світового банку. 01.03.2019 URL: <https://hromadske.ua/posts/za-danimi-svitovogo-banku-gendernoyi-rivnosti-dosyagli-vsogo-shist-krayin-u-sviti>
6. Чи забезпечена у світі гендерна рівність? Вгору. 02.03.2019. URL: <https://vgoru.org/post/chy-zabezpechena-u-sviti-genderna-rivnost>

Бойко Тетяна Анатоліївна

*здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти*

Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник

Лабенська Лілія Леонідівна

*кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри права*

Дніпровського гуманітарного університету

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ: ВИДИ ТА ПОРЯДОК ЗАСТОСУВАННЯ

Народні депутати України є представниками українського народу, а тому, обов'язково, повинен бути регламентований механізм контролю за сумлінним виконанням ними своїх повноважень. Саме таким засобом гарантування дотримання законності діяльності народного депутата – є його відповідальність.

Слід зауважити, що народні депутати можуть бути притягнуті до різних видів юридичної відповідальності [1].

По-перше, парламентар виступає повноцінним суб'єктом цивільно-правових відносин. Оскільки, він діє як приватна, а не як посадова особа, вступаючи в такі правовідносини, тому, у разі порушення своїх приватно-правових зобов'язань, які не впливають із депутатського мандату, він несе цивільно-правову відповідальність на загальних підставах.

По-друге, можна дійти висновку, що народні депутати України наділені правовим імунітетом. Так, вони не є суб'єктами та звільняються від політичної відповідальності за свою діяльність, крім певних випадків

Однак, така модель не повністю відповідає засадам ефективного здійснення законодавчої влади. Так, з одного боку, народні депутати є захищеними від юридичної відповідальності за власні думки, погляди, висловлення, крім певних випадків. З іншої сторони, парламентар може

отримати відчуття безкарності та здійснювати повноваження, виходячи із власних потреб та інтересів. Відповідно, така ситуація негативно впливає на політичні рішення та дії, які приймає та вчиняє народний депутат [2].

По-третє, парламентарі не звільняються від дисциплінарної та матеріальної відповідальності. Вони не є загальними суб'єктами трудових правовідносин та несуть дисциплінарну відповідальність на спеціальних підставах. При цьому, доцільним є вдосконалення чинного законодавства в цій сфері шляхом введення правових положень щодо встановлення чіткої системи правопорушень та санкцій за них, котрі можуть бути застосовані до народних депутатів, у межах цього виду відповідальності

По-четверте, народні депутати не наділені правовим імунітетом щодо матеріальної відповідальності. Однак, не існує узгодженої системи норм щодо переліку підстав застосування такої відповідальності, а також переліку санкцій. Зазначена несистемність повинна бути викоренена. Одним із важливих положень, що мають бути введені, є норми про матеріальну відповідальність парламентаря за збереження майна Верховної Ради України, що перебуває в його володінні та користуванні.

По-п'яте, народний депутат не є звільненим від адміністративної та кримінальної видів юридичної відповідальності. Вони є спеціальними суб'єктами в межах зазначених видів відповідальності. У разі вчинення адміністративного чи кримінального правопорушення до парламентаря може бути застосована тільки спеціальна процедура притягнення до юридичної відповідальності [3].

Так, чинним законодавством встановлено особливий порядок притягнення народного депутата до кримінальної відповідальності, затримання, арешту, а також застосування інших заходів кримінально-правового характеру. Зокрема, мова йде про необхідність попереднього отримання погодження Генерального прокурора України на відповідне провадження.

Окремим заходом забезпечення дотримання народним депутатом своїх обов'язків є введення кримінальної відповідальності за неособисте голосування. Це зумовлено винятковою важливістю особистої участі народного депутата у голосуванні. Санкцією за вчинення цього злочину є накладення штрафу, а також можливе дострокове припинення депутатських повноважень.

Важливим залишається усвідомлення народними депутатами України думки про необхідність бути прикладом та демонструвати порядність, чесність, моральність та компетентність [4].

Таким чином, проаналізувавши основні види юридичної відповідальності, які можуть бути застосовані до народного депутата, можна дійти висновку, що відповідне законодавство потребує подальшого реформування цього важливого інституту статусу народного депутата. Зміни, внесені до Конституції України у 2019 році, які стосувалися саме питань депутатської відповідальності, є лише першим важливим кроком на шляху удосконалення регулювання проблемних питань щодо підстав та процедури притягнення народних депутатів до юридичної відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Про статус народного депутата : Закон України в ред. від 24 жовтня 2020 р. № 2790-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12#Text>
2. Рогатюк І. Депутатська недоторканність як імунітет від вчинення злочину. Повноваження прокурора у кримінальному провадженні. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2019. №1. С. 53–63.
3. Гончарук С. Т. Відповідальність депутатів за адміністративні правопорушення. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2019. № 1. С. 72-77.
4. Попадинець Г. О. Проблемні питання конституційно-правової відповідальності органів державної влади. *Право і суспільство*. 2019. № 4. С. 28–34.

Дрешпак Вікторія Олександрівна
*здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Дніпровського гуманітарного університету*

Науковий керівник:
Лабенська Лілія Леонідівна
*кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри права
Дніпровського гуманітарного університету*

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ

Важливою складовою частиною політичної системи кожної демократичної держави є парламент. Можна сказати, що дана владна структура є найефективнішою моделлю політичної організації суспільства.

В Україні єдиним органом законодавчої влади є парламент – Верховна Рада України (далі – ВРУ), яка виступає представницьким органом, оскільки вона представляє весь український народ та виступає від його імені [1] Варто зазначити, що ВРУ зіграла важливу роль в становленні та розвитку сучасної української держави. За роки функціонування нею було створено велику кількість законів, які зараз регулюють суспільні відносини в країні.

На жаль, зараз, дуже часто ми стикаємося з проблемами в діяльності законодавчого органу нашої держави. Тому питання щодо вдосконалення організації діяльності Парламенту є надзвичайно актуальними для досліджень та вирішень.

Першою проблемою в організації ВРУ, яку потрібно вирішити, – є невироблена система законодавчої діяльності парламенту. Досліджуючи стан сучасного законодавства, можна зробити висновок про нестабільність та суперечливість законів, окремих їх положень щодо врегулювання суспільних відносин, їх недостатня обґрунтованість, несформований механізм реалізації законів. Також кожного року зростає кількість законопроектів, які виносяться на розгляд ВРУ, але більшу частину з них парламент не розглядає, що є

порушенням прав суб'єктів законодавчої ініціативи. Також законодавчі процедури у Верховній Раді не мають точних строків проходження проектів законів через її органи. Тому є необхідність визначення порядку надходження пропозицій та їх черговість, адже Регламент та інші закони про діяльність ВРУ цього не визначають [2, с. 116].

Не менш важливою, проблемою в організації ВРУ є також правопорядок та низька дисципліна депутатів під час виконання їх повноважень. Це так або інакше, можна вважати, вадою законодавчого органу нашої держави. Дуже часто можемо спостерігати блокування пленарної роботи Верховної Ради, сутички між народними депутатами та інші прояви порушення депутатської етики. Але жодних законів, які б встановлювали відповідальність депутатів за порушення ними депутатської етики, правопорядку в цілому під час засідань в парламенті немає. Зокрема Регламент ВРУ визначає: якщо депутат своїми словами ображає або пригнічує гідність іншого депутата чи фракції, то головуючий засідання може припинити виступ депутата що висловлюється певним чином або ж робить зауваження щодо неприпустимості подібних висловлювань.

Тому необхідно прийняти ряд законів, що встановлять механізм покарання депутатів за такі дії, що порушують порядок в парламенті. Наприклад запозичити позитивний досвід Франції, де депутатам за порушення порядку та депутатської етики призначають достатньо жорсткі санкції, а саме: винесення осуду депутату, заборона брати участь в засіданнях парламенту строком на місяць [2, с. 119]

Чинний Український парламент є представником інтересів окремих прошарків соціуму, а не всього народу. Цей фактор також породжує проблеми, тому що спричиняє втрату довіри народу до парламенту. Тобто необхідно вживати певних заходів, аби депутати брали до уваги не тільки волю «псевдо еліти», а й простого народу [3,с.195].

Велика проблема парламенту – це відсутність у депутатів правових знань та досвіду в прийнятті законів та рішень державного значення. Це передусім віддзеркалюється в недосконалому прийнятті законів [4, с. 2].

У зв'язку з існуванням численних недоліків у роботі Парламенту, необхідно провести парламентську реформу. Для підвищення довіри до ВРУ, сприйняття її як ефективного органу влади було схвалено стратегію розвитку ВРУ на 2018-2021 роки, що має вирішити такі питання:

- А) упровадження правил депутатської етики у ВРУ
- Б) залучення громадян до процесу прийняття важливих рішень та налагодження взаємовідносин;
- В) розвиток співпраці зі ЗМІ;
- Г) покращення зв'язків парламенту з зарубіжними органами влади;
- Д) покращення свідомості населення щодо парламентської діяльності та процесів;
- Е) модернізація Апарату Верховної Ради.

Разом з тим, станом на кінець 2021 року майже всі перелічені проблеми в організації діяльності ВРУ залишаються невирішеними або вирішеними лише частково.

Отже, реформи в організації ВРУ є вкрай необхідними, вони могли б значно покращити його роботу, підвищити ефективність й націлити його на повну реалізацію інтересів громадського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/>
2. Величко В. О. Шляхи покращення функціонування парламенту. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2013. № 25. С. 116-129. URL: <http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/6594/1/Velychko>.
3. Лихач Ю.Ю. Реалізація парламентської реформи в Україні в умовах європейської інтеграції. *Теорія та практика державного управління*. 2018. 2(61). С. 193-195

4. Заславський О. Парламентська Реформа URL:
<https://parlament.org.ua/tag/oleksandr-zaslavskyj/>

Зуб Єлизавета Сергіївна

здобувачка вищої освіти

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Національного університету

«Запорізька політехніка»

Науковий керівник:

Кириченко Юрій Вікторович

доктор юридичних наук, доцент,

професор кафедри політології та права

Національного університету

«Запорізька політехніка»

МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Міжнародна торгівля є однією з форм міжнародних економічних відносин та центральною ланкою системи світогосподарських зв'язків, що об'єднує переважну більшість європейських держав в єдину міжнародну економічну систему. Це будь-яка міждержавна діяльність щодо обміну товарами, послугами та іншими результатами людської праці. На думку Е. В. Пахуча, міжнародна торгівля на сьогодні все тісніше переплітається з іншими сферами відтворювального процесу, виступає відображенням, наслідком та стимулом цих взаємозв'язків, а її спонукаючі мотиви зачіпають самі основи організації сучасного глобалізованого виробництва [1, с. 118-119]. Зокрема, за допомогою міжнародної торгівлі національна економіка взаємодіє з господарствами інших європейських держав. Також міжнародна торгівля є двигуном виробництва світового господарства, оскільки вона забезпечує раціональне використання матеріальних і людських ресурсів на всіх рівнях господарювання. Вона дозволяє всім країнам розширити можливості виробництва і споживання, посилювати конкуренцію і таким чином впливати на економічне зростання.

Аналіз наукової літератури засвідчив, що серед учених немає єдиної точки зору щодо визначення терміну “міжнародна торгівля”. Як зазначають Ю. Є. Осацька та О. М. Зінченко, з державно-політичної точки зору міжнародну торгівлю можна розглядати як особливий тип суспільних

відносин, які виникають у світовій системі господарства в процесі і з приводу обміну товарами та послугами між державами, що мають власні зовнішні і зовнішньоторговельні політики [2, с. 814]. А західні вчені розглядають міжнародну торгівлю як транскордонний обмін товарами та послугами. А отже, міжнародна торгівля передбачає обмін не тільки товарами, а й послугами, питома вага яких становить 20% у міжнародній торгівлі [3, с. 20-22].

Варто відзначити, що економічний успіх будь-якої європейської держави базується на міжнародній торгівлі. Жодна країна не в змозі створити здорову економіку, ізолювавши себе від світової економічної системи. Тому в умовах трансформації ринкової економіки України міжнародна торгівля є одним із найважливіших засобів наповнення державного бюджету. Більш того, міжнародна торгівля є засобом, який застосовується європейськими державами для розвитку своєї економіки, підвищення продуктивності праці та ефективного використання своїх ресурсів.

Важливим фактором функціонування світового господарства виступає міжнародний торговий обмін, що є передумовою та наслідком міжнародного поділу праці. При цьому як відзначає І. В. Єріна, в умовах глобалізації світової економіки рівень соціально-економічного розвитку окремих країн значною мірою залежить від зовнішньоекономічного сектору. Зростають міжнародні обороти товарів і послуг, прискорюється рух капіталу та фінансових ресурсів [4, с. 39].

Загальновідомо, що міжнародна торгівля складається з експорту та імпорту товарів і послуг. Експорт означає, що товари та послуги, вироблені в одній країні, реалізуються поза її межами. Як правило, вивозяться товари, внутрішні ціни яких нижчі, ніж ціни на світовому ринку. А імпорт передбачає, що товари та послуги, вироблені поза межами певної країни, але ввезені і спожиті у ній. Імпортують товари, ціни яких на світовому ринку нижчі за ціни внутрішнього ринку. Основними кількісними показниками міжнародної торгівлі є обсяги світового експорту, імпорту і товарообороту.

Необхідним елементом міжнародної торгівлі також є світова ціна, або ціна світового ринку, що представляє собою грошове вираження інтернаціональної вартості товару відповідної якості, рівень якої визначається рядом факторів, а саме: рівнем затрат на виготовлення одиниці продукції, ступенем конкурентоздатності товарів на світовому ринку, мірою і характером впливу держави на зовнішньоекономічну діяльність, а також коливанням валютних курсів.

Таким чином, враховуючи викладене, вважаємо, що для розвитку міжнародної торгівлі необхідно: здійснювати модернізацію експортно-орієнтованих галузей вітчизняної економіки, діяльність яких сприяла б поліпшенню експортних можливостей країни; посилити рівень законодавчого забезпечення у сфері підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на ринках в умовах інфляції; розробити відповідні заходи державної підтримки експортної української продукції на світовий ринок; вжити заходів щодо посилення застосування спеціальних заходів з питань торговельного захисту вітчизняного виробника тощо.

Список використаних джерел:

1. Пахуча Е. В. Місце і розвиток міжнародної торгівлі в системі міжнародних економічних відносин. *Вісник Мукачівського державного університету*. Вип. 13, 2017. С. 118-123.
2. Осацька Ю. Є., Зінченко О. М. Міжнародна торгівля: сучасний стан та перспективи розвитку. *Молодий вчений*. №12 (39) грудень, 2016. С. 814-817.
3. Сазонець О. М. Використання інформаційних систем у поширенні міжнародної торгівлі послугами. *Економіка та державами*. 2012. №11. С. 20-22.
4. Єріна І. В. Міжнародна торгівля послугами: тенденції розвитку і структура українського ринку. *Статистика та економіка, аналіз*. 2012. №4. С. 39-44.

Жиденко Ганна Олегівна

здобувачка вищої освіти

Навчально-наукового інституту права

та інноваційної освіти

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

Науковий керівник

Орлова Олена Олександрівна

кандидат юридичних наук, доцент

доцент кафедри загальноправових дисциплін

Навчально-наукового інституту права

та інноваційної освіти

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

ЮРИДИЧНІ КЛІНІКИ ЯК ОРГАНІЗАЦІЙНА ФОРМА ПРАВНИЧОЇ КЛІНІЧНОЇ ОСВІТИ

Будь-яка сучасна держава, заснована на правових засадах, має прагнути забезпечити громадянам право на отримання кваліфікованої правової допомоги.

Якщо в кримінально-правовій сфері Українською державою гарантується (у разі необхідності) отримання особою кваліфікованої юридичної допомоги від адвоката (захисника) безкоштовно, то в цивільно-правовій сфері справи йдуть трохи інакше через надзвичайну різноманітність життєвих обставин і виникають на цій основі суспільних відносин. Альтернативою центрів надання безоплатної правової допомоги є діяльність юридичних клінік як структурних підрозділів закладів вищої освіти, можливість створення яких визначена Законом України «Про вищу освіту» [5].

Юридичні клініки – основна організаційна форма правничої клінічної освіти, зміст якої полягає у створенні у структурі юридичного закладу вищої освіти/юридичного факультету штатного чи позаштатного навчально-практичного підрозділу, основною метою діяльності якого є набуття студентами практичних умінь і навичок з надання реальної правничої

допомоги найменш забезпеченим верствам населення. У широкому розумінні це поняття підлягає застосуванню до будь-якого типу експериментального, практичного інтерактивного навчання правника, яке включає набуття великої кількості навичок і виховання якостей фахівця, пов'язаних із розвитком професіоналізму [1, с. 33]

Юридична клініка створюється з метою закріплення здобувачами вищої освіти теоретичних знань та набуття ними практичних умінь і навичок професії юриста, формування у них поваги до принципів права, підвищення рівня правової культури населення, а також надання безоплатної правової допомоги особам, які її потребують [4, с. 10]

У структурі освітнього комплексу студенти юридичної клініки виконують такі специфічні за своїм змістом функції:

- освітню: розширюють, доповнюють і поглиблюють знання, одержувані в навчальному закладі;
- інформаційну: розширюють обізнаність громадян у правових питаннях, збільшує можливість доступу громадян до отримання правової інформації про можливість захисту гарантованих державою прав і свобод;
- роз'яснювальну: забезпечують адекватність з'ясування повідомлених відомостей, доступність рішень Європейського суду та забезпечення єдності застосування загальних стандартів у галузі прав людини;
- консультативну: поширюють функціональні знання про єдине розуміння прав людини, необхідні громадянам у повсякденному житті [2, с. 54]

Серед всієї сукупності цілей створення і функціонування юридичної клініки головною, безумовно, є освітня функція.

Вона є багатоплановою і зводиться насамперед до того, щоб під керівництвом викладачів в студентів формувалися певні професійні, особистісні компетенції.

Необхідно прагнути, щоб студенти отримували навички та вміння, необхідні їм у майбутній практичній правозастосовчій діяльності.

Для цього потрібно вдосконалення підготовки студентів до роботи в юридичній клініці і підвищення якості методик її діяльності. Слід підкреслити особливу роль викладачів, від рівня кваліфікації, практичного досвіду та майстерності яких багато в чому залежить успішність роботи студентів за опитуванням клієнтів, їх консультивання, складання юридичних документів [3, с. 147]

Таким чином, юридична клініка є важливим інструментом підвищення якості підготовки висококваліфікованих юристів, що особливо істотно в закладі вищої освіти. Основними напрямками подальшого розвитку інституту юридичної клініки є розвиток нормативно-правової бази її діяльності; організаційне закріплення статусу, а також зміцнення матеріальної бази юридичної клініки.

Список використаних джерел:

1. Дубчак Н. С. Юридичні клініки в системі захисту прав і свобод людини і громадянина. Дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ. Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, 2012. 180 с.
2. Лоджук М.Т. Правове регулювання діяльності юридичних клінік в Україні: загальнотеоретичне дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Одеса, 2014. 22 с.
3. Міловська, Н. В. (2021). Юридичні клініки у системі практичної підготовки фахівців у галузі права. Нове українське право, (4), 144-150 с.
4. Молдован В.В., Кацавець Р.С. Юридична клініка: навч. посібник. Київ. Центр учбової літератури, 2007. 224 с
5. Про вищу освіту: Закон України від 01 липня 2014р. № 1556- VII/ Відомості Верховної Ради України. 2011. № 37-38. Ст. 2004. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення 11.10.2021).

Ізвіцька Ганна Вікторівна
*здобувачка вищої освіти
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Науковий керівник
Орлова Олена Олександрівна
*кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри загальноправових дисциплін
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПРОТИДІЯ ПІРАТСТВУ ТА ІНШИМ ВИДАМ ЗАГРОЗ В СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

У ХХІ столітті з розвитком цифрових технологій проблема порушення авторських прав залишається актуальною не лише в Україні, а й в багатьох інших країнах світу. Наразі саме в мережі-Інтернет спостерігається високий рівень порушення прав автора. Найрозповсюдженішими видами порушення авторського права в Україні є плагіат і піратство.

Згідно з п. б ст. 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права» піратство у сфері авторського права і (або) суміжних прав - опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України, вивезення з митної території України і розповсюдження контрафактних примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм, незаконне оприлюднення програм організацій мовлення, камкординг, кардшейрінг [1]. В епоху швидкого темпу розвитку цифрових технологій поширеним видом піратства є Інтернет-піратство, основними видами якого є: відеопіратство, аудіопіратство, піратство комп'ютерних ігор. На жаль Україна продовжує експорт продуктів цифрового піратства в країни ЄС та в інші сусідні країни.

Ще одним розповсюдженим видом порушення авторських прав є плагіат – повне або часткове копіювання чужого твору та видання його власним іменем особи, що не є власником написаного. Плагіат є порушенням немайнових (право авторства) та майнових (право на використання твору, його переклад, публічне опублікування) прав автора [2, с.36].

У дослідженні питання, щодо юридичної відповідальності у сфері інтелектуальної власності, вагомий внесок зробили такі вчені: як А.С. Васильєва, С.Д. Святоцький, О.А. Підпригора, І.В. Венедіктова та ін. Відповідно до чинного законодавства України за порушення авторських прав передбачено адміністративну, цивільно-правову або навіть кримінальну відповідальність.

Адміністративна відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності регулюється відповідно нормами адміністративного права. Згідно зі ст. 51-2 КУпАП незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності тягне за собою накладення штрафу від десяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання і матеріалів, які призначені для її виготовлення [3]. Тобто адміністративна відповідальність полягає у здійсненні відповідно уповноважених державних органів адміністративного стягування, передбаченого Кодексом. Позитивним аспектом існування адміністративної відповідальності за порушення авторських прав є оперативний розгляд справ, що гарантує можливість швидкого поновлення порушених прав.

Характерною рисою для цивільно-правової відповідальності є її компенсаційний характер. Відповідно до ч.1 ст.432 ЦКУ кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого права інтелектуальної власності відповідно до статті 16 цього Кодексу [4]. Основними формами відповідальності є відшкодування збитків та моральної шкоди, виплату компенсації, що задовольняє потерпілого.

Що стосується кримінальної відповідальності, то кримінальним порушенням авторських прав є саме умисне порушення цих прав. Згідно з ч.1

ст. 176 ККУ Незаконне відтворення, розповсюдження творів науки, літератури і мистецтва, комп'ютерних програм і баз даних, а так само незаконне відтворення, або інше умисне порушення авторського права і суміжних прав, караються штрафом від двохсот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк[5].

Слід зазначити, що в період глобалізації, швидкого темпу розвитку технологій тенденція порушення авторського права зростає. Слід якнайшвидше впровадити загальнодержавну стратегію, щодо вирішення питань порушення права інтелектуальної власності. Зокрема удосконалити чинне законодавство, положення, що стосуються покарання за порушення авторства.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про авторські та суміжні права». Відомості Верховної Ради України. 1994. № 13. ст.64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>
2. Ходаківський Є.І. Інтелектуальна власність: економіко-правові аспекти: навч. посібник. К. : «Центр учбової літератури», 2014. 276 с.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984. додаток до № 51. ст.1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
4. Цивільний кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40-44. ст.356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n97>
5. Кримінальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. ст.131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

Олефір Анна Олексіївна

*здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти*

Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник

Лабенська Лілія Леонідівна

*кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри права*

Дніпровського гуманітарного університету

ЕВТАНАЗІЯ: ВБИВСТВО ЧИ ПРАВО НА СМЕРТЬ?

В січні 2021 року у Португалії була легалізована евтаназія, в Україні вона мало того що заборонена на законодавчому рівні, так ще й від співвітчизників досить часто можна почути що евтаназія зло і вона не має права на існування, але чи так це насправді?

Давайте, по-перше, розберемося що таке евтаназія. Евтаназія - це навмисне припинення життя невиліковно хворої людини з метою припинення його страждань. Евтаназія буває активна і пасивна, при активній – лікар призначає своєму пацієнтові смертельну дозу препарату, звісно з дозволу самого пацієнта, а при пасивній – пацієнт самостійно відмовляється від запропонованого лікування або від підтримуючої терапії. Крім того, виділяють ще добровільну і недобровільну евтаназію, в першому випадку хворий самостійно приймає рішення, а в другому – рішення за нього приймають родичі, але це можливо лише коли сам пацієнт знаходиться без свідомості, наприклад перебуває в комі. Головною умовою тут є що смерть має настати в результаті дії або бездіяльності саме лікаря, а не якоїсь рандомної людини. При цьому єдиним мотивом лікаря, який проводить процедуру евтаназії, має бути припинення страждань пацієнта, а обраний спосіб процедури повинен бути безболісним і гуманним.

Явище евтаназії є предметом дослідження наукової спільноти (політики, лікарі, психологи, соціологи та ін.), але нас, насамперед, цікавить евтаназія з точки зору права, як суб'єктивне право особи на можливість реалізувати власне бажання піти з життя добровільно (разом з тим, це не є суїцидом).

Проти запровадження права на евтаназію висловлюються, в першу чергу, представники всіх світових релігій. Їх основний аргумент звучить так: «Тільки бог дає людині життя і тільки бог має право забрати його.» При цьому пацієнт який хоче припинити свої страждання шляхом самостійного переривання життя вважається самогубцем, що абсолютно недопустимо з релігійної точки зору. Лікар, який проводить процедуру, ніби бере на себе функцію бога позбавляючи людину життя і буде вважатися вбивцею. Світські противники евтаназії вважають що людське життя має абсолютну цінність, тобто будь-яке життя краще ніж її відсутність. Вони твердо переконані в тому що людина яка постійно страждає, а разом із нею і її оточення які безуспішно намагаються допомогти, ні в якому разі не повинні розлучатися зі своїм життям оскільки навіть таке життя є благо.

Ще одним аргументом проти - є вбивство замасковане під добровільно припинення життя. Тут мова йде про те що родичі невиліковно хворого можуть спробувати через такий спосіб позбутися від нього, наприклад через спадщину. Або ж в принципі здорових людей будуть піддавати евтаназії, наприклад з політичних причин. Саме я вважаю цей доказ абсурдним, тому що на мою думку хто хоче, той знайде шляхи для отримання бажаного.

Останнім і найбільш популярним аргументом проти процедури евтаназії є надія. Надія на те, що хворий якимось чудом одужає, а якщо буде прийнято рішення про евтаназію, то лікарі та науковці просто втратять стимул на винаходження нових ліків та способів лікування. Треба сказати що евтаназія це не просто бажання людини, яка хворіє, наприклад на простуду. Щоб встановити актуальність питання евтаназії у тому чи іншому випадку, проводиться ряд аналізів і консиліумів на предмет того, чи є його

захворювання дійсно настільки безнадійним. Також на процедуру евтаназії зважиться далеко не кожен, тому пошук нових методів лікування і нових препаратів не припиниться і буде тривати надалі.

Тепер що стосується позитивних сторін даної процедури, по-перше, якщо людина дійсно мучиться від невиліковної хвороби, то евтаназія може виступити як акт милосердя і порятунок від страждань. Напевно, моя думка для декого, може здатися блюзнірською. Наприклад, в сім'ї захворює домашній улюбленець, він страждає та не має шансів на порятунок, господарі ведуть його у клініку для того, щоб його приспати, при цьому бажання звіра не враховується. Якщо ж така ситуація відбувається з людиною, при цьому вона в здоровому глузді висловлює прохання про припинення його страждань, це вважається негуманним.

По-друге, серед аргументів на користь евтаназії виділяють ще економічний аспект. Тут мова йде про те, що виділяються чималі кошти на підтримання життя хворої людини, яка при цьому хоче припинити свої страждання, замість того щоб витратити ці кошти на тих, хто має шанси на одужання.

По-третє, найголовнішим на мою думку, аргументом на користь евтаназії є факт того, що людина має право сама розпоряджатися своїм тілом і своїм життям. Доводи на кшталт подумай про своїх близьких - це чистої води егоїзм і маніпуляція, оскільки жодна людина не просила, щоб її народжували, це був обдуманий вибір її батьків, котрим народжений нічого не винен. Зараз, я маю на увазі борг перед батьками в контексті ти повинен жити так, як батьки вважають правильним.

Якщо розглядати евтаназію в розвинених країнах, де вона легалізована, наприклад, Бельгії, Люксембурзі, Нідерландах, Португалії, Швейцарії, Німеччині, Канаді, Колумбії, частині Австралії, деяких штатах США, то можна побачити, що шлях від прийняття рішення до реалізації проходить досить мала кількість людей. Згідно дослідженням, для людей є

важливим саме наявність вибору, оскільки багато хто відмовляється від процедури ще на етапі роздуму.

Взагалі процедура евтаназії досить складний процес, який має багато стадій підготовки, не буває такого, щоб пацієнт сьогодні попросив процедуру, а завтра її вже виконали. Багато пацієнтів вході численних перевірок відмовляються від ідеї припинення життя. На мою думку, якщо підходити до питання з розумом, то евтаназія має право на існування і має бути легалізована, оскільки дійсно бувають ситуації ця процедура є єдиним гуманним виходом із ситуації.

Таким чином, проаналізувавши аргументи на користь або проти запровадження нормативного регулювання евтаназії в нашій державі, цілком логічно дотримуватись думки, що це питання повинно вирішуватися досить виважено й досконало.

Бажано, перед прийняттям певних нормативних актів з цього питання, провести широке громадське обговорення, здійснити аналіз наукових та інших джерел, й тільки після цього приймати остаточне рішення «за» чи «проти» внесення цього права в перелік особистих прав людини в Україні.

Список використаних джерел:

1. Ворона В. А. [Право на евтаназію як складова права людини на життя. *Право України*. 2010. N 5. С.199-205](#)

Панасенко Інна Анатоліївна

здобувачка вищої освіти

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник

Лабенська Лілія Леонідівна

кандидат юридичних наук, доцент

доцент кафедри права

Дніпровського гуманітарного університету

КОМПЕТЕНЦІЯ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ, ЯКІ ЗАЙМАЮТЬСЯ ПИТАННЯМИ ГРОМАДЯНСТВА В УКРАЇНІ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ

Для кожного громадянина нашої держави набуття та припинення громадянства України має своїм наслідком істотні зміни у їхньому правовому становищі. Значущість даних питань для людини й держави зумовлює потребу детальної регламентації в законодавстві самого порядку їхнього розгляду і вирішення.

Як слушно зазначає В. В. Лазарєв, розгляд і вирішення питань громадянства — це складний багатогранний процес, у який включається низка державних органів загальної та спеціальної компетенції. Система цих органів, їхні права та обов'язки встановлюються кожною державою окремо [1, с. 32].

Основні засади правового регулювання порядку вирішення питань громадянства визначені в Конституції України. Всебічна й детальна регламентація цих питань здійснюється в Законі України «Про громадянство України» та в інших нормативних актах України [2].

Вирішення всього комплексу питань, що пов'язані із проблемами громадянства України, віднесено законодавством до компетенції відповідних органів держави - Президента України, Комісії при Президентові України з питань громадянства, спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань громадянства й підпорядкованих йому органів, Міністерству закордонних справ України.

Істотне значення для кожної людини й держави інституту громадянства зумовило необхідність встановити порядок, за яким прийняття рішень у питаннях громадянства віднесено до повноважень глави нашої держави - Президента України. Саме Президент України, згідно із Конституцією та Законом України «Про громадянство», приймає рішення про:

- 1) прийняття до громадянства України;
- 2) припинення громадянства України, а також визначає порядок провадження за заявами і поданнями з питань громадянства та виконання прийнятих рішень.

Як ми бачимо, структуру органів, що займаються питаннями громадянства України, очолює Президент України. Такий підхід є закономірним, оскільки питання щодо прийняття та припинення громадянства України є актом, що здійснюється від імені держави, а Президент України представляє державу у внутрішньополітичних та зовнішньополітичних відносинах.

Отже, заяви про вирішення питань щодо громадянства подаються громадянами України, іноземними громадянами та особами без громадянства, на ім'я Президента України. Відповідно до Закону України «Про громадянство України» для попереднього розгляду питань громадянства, Президент України утворює Комісію з питань громадянства. За своїм статусом вона є допоміжним органом при Президентові України, який працює за його дорученням. Склад даної Комісії затверджується указом Президента. [3, с. 134].

Слід констатувати, що проблеми реалізації інституту набуття та припинення громадянства в Україні необхідно розглядати на законодавчому та правозастосовному рівнях. Наприклад, поряд із відсутністю чітко виписаного у нормативно-правових актах механізму припинення громадянства для України характерним є неоднаковий підхід до застосування вже існуючих норм, в основі якого лежить практика маніпулювання термінологією та підміна термінів.

Втрата українського громадянства відповідно до вищезазначеного Закону зводиться до припинення громадянства, якщо: а) уповноважені державні органи дізнаються про факт набуття особою громадянства іноземної держави; б) здійснюється встановлене законодавством провадження.

Актуальним в цьому питанні є те, що саме діяльність відповідних органів, які уповноважені займатися питаннями громадянства, залишається вкрай неефективною. Так, багато українських громадян за російським законодавством мають право на набуття російського громадянства в порядку реєстрації і активно ним користуються. У зв'язку з тим, що РФ не сповіщає про це відповідні державні органи України, існує велика кількість осіб з подвійним (російським і українським) громадянством. У той же час, уповноважені органи державної влади України поки що залишають без належного реагування на вже встановлені факти набуття громадянами України громадянства (підданства) іноземної держави.

Ще в жовтні 2014 р. І. Коломойський, на той час голова Дніпропетровської обласної державної адміністрації, повідомив журналісту програми Радіо Свобода «Схеми» С. Андрушку про те, що має громадянство трьох країн – України, Ізраїлю й Кіпру. Однак, рішення про припинення громадянства України щодо вказаної особи поки що не прийнято. Про встановлений факт наявності громадянства Великої Британії та Угорщини у відстороненого керівника Державної фіскальної служби України Р. Насірова повідомили прокурори Спеціалізованої антикорупційної прокуратури в Солом'янському райсуді м. Києва під час судового засідання щодо обрання останньому запобіжного заходу. Проте й у цьому випадку рішення про припинення громадянства досі так і не прийнято [4].

Вважаю, що є доречним навести статистичні дані за останні 3 роки щодо кількості осіб, які були прийняті до громадянства нашої держави та, яких було позбавлено громадянства за Указом Президента України. За 2019 рік до громадянства України за Указом Президента України було прийнято 1 090 осіб, у 2020 році - 266 осіб, за І квартал 2021 року - 3 особи. Припинено

громадянство України за Указом Президента України за 2019 рік у 24 осіб, за 2020 рік у 19 осіб, за I квартал 2021 року у 19 осіб [5].

Отже, підбиваючи підсумки, слід зазначити, що розгляд і вирішення питань громадянства - це складний та відповідальний процес, у який включається низка державних органів загальної та спеціальної компетенції. На сьогоднішній день, існує досить значна кількість проблемних питань в правовому забезпеченні та практичній реалізації своїх повноважень відповідними органами. Зазначені законодавчі прогалини національного законодавства, негативно впливають на можливість особою реалізувати свої суб'єктивні права у сфері громадянства, а також на імідж України в Європейському просторі щодо реалізації інституту громадянства в нашій державі

Таким чином, внесення змін до відповідного законодавства та прийняття нових нормативно-правових актів щодо врегулювання діяльності органів, які вирішують питання громадянства в Україні, є вкрай необхідним.

Список використаних джерел:

1. Лазарєв В. В. Система органів, що беруть участь у вирішенні питань громадянства України: компетенція та організація роботи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. 32-36с.
URL: http://lsej.org.ua/1_2015/8.pdf.
2. Закон України «Про громадянство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text>.
3. Майданник О.О. Конституційне право України: навч. посіб. К: Алерта. 2011. 380 с.
RL: https://www.socosvita.kiev.ua/sites/default/files/Maid_2011_1.pdf.
4. Коломойський про свої паспорти: Конституція не забороняє потрійного громадянства URL: <https://www.radio svoboda.org/a/26618894.html>
5. Статистичні данні з офіційного веб-сайту ДМС України: URL: <https://dmsu.gov.ua/diyalnist/statistichni-dani/statistika-z-osnovnoj-diyalnosti.html>.

Сергєєва Олександра Сергїївна
учениця 11-2 класу КЗО
«Міський юридичний ліцей наукового
спрямування при Університеті митної
справи та фінансів» ДМР

Науковий керівник:
Алфьорова Тетяна Миколаївна
кандидат юридичних наук, доцент
проректор з навчальної та наукової роботи
Дніпровського гуманітарного університету

ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

В правовій літературі й досі немає єдиної думки з приводу визначення поняття «юридичної відповідальності», і це створює об'єктивні труднощі при аналізі діючої правової категорії [1, с.11]. Дослідження юридичної відповідальності передбачає необхідність звернення до загально-соціального поняття відповідальності. Проблематика юридичної відповідальності, її дослідження є одним із найважливіших питань у теорії держави і права, ця тема викликає чимало дискусій серед науковців. Натомість юридична відповідальність є одним з основних інститутів права, без якого неможливе існування жодної правової системи, це категорія права, відсутність якої унеможлиблює його вплив на суспільство та є засобом гарантування прав, свобод і суспільних інтересів [2, с.21]. В українській мові «відповідальність» означає «покладений на когось або взятий на себе обов'язок відповідати за певну роботу, дії, вчинки, слова» [3, с. 690; 4, с.136]. Відповідно до словника В.І. Даля, відповідальність – це «обов'язок відповідати за щось, звітувати» [5, с.603–604]. Словник російської мови С.І. Ожегова тлумачить відповідальність як «необхідність, обов'язок відповідати за свої дії, вчинки, бути відповідальним за них. Відповідальною називають людину з розвинутим почуттям обов'язку, що чітко ставиться до своїх обов'язків» [6, с.377]. За енциклопедичним словником Ф.А. Брокгауза та І.А. Єфрона «відповідальність

– це відшкодування збитків» [7, с.648]. У Оксфордському тлумачному словнику англійської мови відповідальність трактується, як «бути відповідальним, зробити щось без чужої підказки або наказу, те, за що відповідає особа» [8, с.217]. У французькій мові, цей термін означає «необхідність виконати обов'язок, договір, спокутувати провину» [9, с.910].

На думку С.М. Олейникова, – юридична відповідальність «це передбачені нормами права і здійснювані в правових відносинах у процесуальному порядку уповноваженими державою суб'єктами засоби державного примусу до особи, яка вчинила правопорушення, що тягне для неї обов'язок зазнавати несприятливих наслідків особистого, майнового або організаційного характеру, вид і міра яких передбачені санкціями правових норм» [10, с. 33].

Є.Ю. Подорожній стверджує, що більшість наукових точок зору щодо розуміння відповідальності, як суто юридичного поняття, можна розділити на дві загальні групи. [11, с.317] По-перше, відповідальність є проявом державного примусу, засобом покарання правопорушників. М.С. Малєїн наголошував, що покарання – це і є юридична відповідальність. Сутність відповідальності, її невід'ємна ознака полягає в покаранні правопорушника. [12, с.19, 30] По-друге, відповідальність являє собою обов'язок, який відображає необхідність особи, що вчинила протиправні дії, зазнати для себе певні несприятливі наслідки у вигляді тих чи інших позбавлень. Даний обов'язок покладається на правопорушника як додатковий і не залежить від його волі. При цьому слід зазначити, що виконання цього обов'язку правопорушником, знову ж таки, забезпечується силою державного примусу [13, с.317].

Більшість наукових точок зору щодо розуміння відповідальності, як суто юридичного поняття, можна розділити на дві загальні групи:

1) відповідальність є проявом державного примусу, засобом покарання правопорушників. М.С. Малєїн наголошував, що покарання – це і є юридична

відповідальність. Сутність відповідальності, її невід'ємна ознака полягає в покаранні правопорушника [12, с.19, 30];

2) відповідальність являє собою обов'язок, який відображає необхідність особи, що вчинила протиправні дії, зазнати для себе певні несприятливі наслідки у вигляді тих чи інших позбавлень. Даний обов'язок покладається на правопорушника як додатковий і не залежить від його волі. При цьому слід зазначити, що виконання цього обов'язку правопорушником, знову ж таки, забезпечується силою державного примусу. Слід відмітити, що подібну точку зору свого часу, висловлював І.Г. Брага, який вважав, що всі підходи до розуміння юридичної відповідальності можна умовно розділити на такі групи, а саме:

– відповідальність – це санкції, а точніше їх застосування державою до правопорушників;

– обов'язок перетерпіти несприятливі наслідки, як правовідношення.

Однак, хоча позиція, згідно з якою юридична відповідальність має негативний характер, підтримується більшістю правників, втім вона не єдина – ряд правників розглядає відповідальність у позитивному контексті [11, с. 317].

У теорії права зазвичай виділяють такі загальні ознаки юридичної відповідальності:

– передбачає настання несприятливих наслідків особистого, майнового чи організаційного характеру;

– забезпечується державним примусом;

– має нормативний характер, тобто встановлюється нормативно-правовими актами;

– настає коли наявний і встановлений факт правопорушення;

– притягнення до юридичної відповідальності здійснюється тільки уповноваженими на це компетентними державними органами та посадовими особами [14, с.36].

Отже, з огляду на всі вище наведені визначення дослідників можна зробити висновок, що юридична відповідальність стосується різних галузей життя і діяльності людини і передбачає накладення покарання на суб'єкта, який скоїв правопорушення. Юридична відповідальність – це і обов'язок особи, що вчинила протиправні дії, зазнати певні несприятливі наслідки у вигляді позбавлень; і безпосередньо покарання правопорушника. Слід зауважити, що ознаки юридичної відповідальності стосуються кожної галузі права. Завдяки вищезазначеним ознакам ми можемо визначити, чи належить дана відповідальність до категорії юридичної.

Список використаних джерел:

1. Гринь О Д. Категорія юридичної відповідальності: методологічний аналіз поняття. *Правова держава*. 2016. № 24. С. 11-15
2. Іванова О.І. Юридична відповідальність як різновид соціальної відповідальності *Вісник Академії адвокатури України* 2012. Число 3. С. 21-26.
3. Словник української мови / ред.: М.Л. Мандрик. Київ: Київський поліграфічний комбінат, 1970. Т 1. 799 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / укладач і головний редактор В.Т. Бусел. Київ: Перун, 2001. 1440 с.
5. Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка. Москва, 1935. Т. 2. 742 с
6. Ожегов С.И. Словарь русского языка / под ред. Н.Ю. Шведовой. Москва: Русский язык, 1987. 750с.
7. Брокгауз Ф.А. Энциклопедический словарь. *Общество и государство. Правительство и полководцы. Народы и страны*. И.А. Ефрон. Москва: Эксмо, 2003. 838 с
8. Oxford Advanced learner's dictionary of current English. Oxford, 1982. Т. 11. 217 p
9. Petit Larousse. Dictionnaire encyclopédique pour tous / Petit Larousse. Paris, 1965. 1795 p

10. Сердюк І.А. Методологічний аналіз сучасних інтерпретацій поняття «юридична відповідальність» *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2011. № 1. С. 30-35
11. Подорожній Є.Ю. Поняття та основні властивості юридичної відповідальності у трудовому праві *Форум права*. 2017. № 5. С. 317–323.
12. Малеин Н. С. Юридическая ответственность и справедливость. Москва: Манускрипт, 1992. 204 с.
13. Волошина Л.О. Поняття та види юридичної відповідальності адвоката. *Вісник кримінального судочинства*. 2016. № 2. С. 129-135.
14. Сельська В.В. Поняття й ознаки субсидіарної юридичної відповідальності *Право і суспільство*. 2016. № 3(1). С. 34-39.

Стрижак Дмитро Ігорович

здобувач вищої освіти

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник:

Лабенська Лілія Леонідівна

кандидат юридичних наук, доцент

доцент кафедри права

Дніпровського гуманітарного університету

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРАКТИЧНОГО ЗАСТОСУВАННЯ

Юридична відповідальність – це найважливіший інститут будь-якої правової системи, одна з істотних ознак права, необхідний елемент механізму його дії. У зв'язку з цим питання юридичної відповідальності займає одне із центральних місць як в теорії права, так і в галузевих юридичних науках.

Сучасний стан розвитку громадянського суспільства в Україні, ставить запит на необхідність застосування юридичної відповідальності (конституційно-правової) до органів та посадових осіб, на які покладені Конституцією України, важливі функції по керівництву державою.

В умовах побудови демократичної, соціальної, правової держави актуальною стає вимога теоретико-правового обґрунтування конституційно-правової відповідальності як, насамперед, відповідальності вищих державних органів та посадових осіб, тобто тих структур, які повноважні приймати найважливіші політичні рішення.

Конституційно-правова відповідальність – це передбачений конституційно-правовими нормами вид юридичної відповідальності, який полягає в обов'язку суб'єкта конституційно-правових відносин відповідати за юридично значиму поведінку (дію або бездіяльність). Конституційно-правова відповідальність – може бути самостійним видом юридичної відповідальності, адже має власний механізм реалізації, здійснює спеціальні функції, поширюється на особливе коло суб'єктів, спирається на систему

конституційно-правових санкцій. Все це відрізняє конституційно-правову відповідальність від інших видів юридичної відповідальності (відповідальності кримінальної, цивільно-правової, адміністративної та дисциплінарної), вказує на необхідність її остаточного визнання. Конституційно-правова відповідальність настає за порушення конституційно-правових приписів, але не всяка відповідальність за їх порушення буде конституційно-правовою відповідальністю. Конституційно-правова відповідальність характеризується певними особливостями, які розкриваються у її специфічних ознаках.

Дослідження принципів конституційно-правової відповідальності є актуальним напрямом сучасної науки конституційного права, метою якого є формування цілісної концепції конституційно-правової відповідальності, удосконалення її законодавчої регламентації та ефективній реалізації на практиці. Принципи конституційно-правової відповідальності є першоосновою конституційно-правової відповідальності та еталоном для формування законодавчої та правозастосовчої практики, адже відображають характеристики чинного конституційного законодавства, визначають тенденції його розвитку, служать своєрідним орієнтиром як при застосуванні законів та заповненні прогалин в правовому регулюванні, так і в судовій практиці [1].

Не менш важливішим є необхідність нормативно-правового закріплення переліку обставин, які можуть бути підставою конституційної відповідальності, це необхідно, оскільки без правопорушення немає юридичної відповідальності. Відсутність чітких підстав і порядку притягнення до конституційно-правової відповідальності залишають місце для власного розсуду суб'єкта, який застосовує міри відповідальності, створює підґрунтя для зловживань, нівелює принцип невідворотності відповідальності [2].

Санкції у конституційно-правовій відповідальності посідають важливе місце, і мають вплив в першу чергу на захист конституції та конституційного ладу. Таким чином, відповідальність виступає як форма реалізації відповідної

санкції, а санкція – мірою цієї відповідальності. Головне призначення конституційно-правових санкцій – організуюче, стимулююче, виховне, профілактичне [3].

Яскравим підтвердженням складностей у застосуванні конституційно-правової відповідальності була процедура зняття депутатської недоторканності, аж до моменту внесення змін до Конституції України у 2019 році. Відповідно до чинних норм, процес притягнення народного депутата до конституційно-правової відповідальності значно спростився.

Разом з тим, на сьогодні, значна кількість фахівців-конституціоналістів, котрі досліджують конституційно-правову відповідальність, відстоюють позицію про необхідність прийняття окремого закону, який би регламентував види, підстави, суб'єкти, порядок застосування, санкції конституційно-правової відповідальності.

Таким чином, конституційно-правова відповідальність є одним з наймолодших видів юридичної відповідальності. Існує значна кількість наукових досліджень цього конституційно-правового інституту, але залишається невирішеною проблема відсутності єдиного законодавчого акту, який би регламентував застосування цього інституту.

Список використаних джерел:

1. Батанова Н. М. Принципи конституційно-правової відповідальності. *Альманах права*. 2012. № 3. С. 323-327. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PrDe_2016_27_28
2. Андрушко І. П. Конституційно-правова відповідальність: поняття та склад. URL: <https://legalactivity.com.ua/index.php?view=article&catid=104%3A2-1014&id=922%3A091014->
3. Волощук О. Т. Поняття та сутність конституційно-правової відповідальності вищих органів державної влади. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2014. № 12. С. 77-84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmju_2014_12_19

Хаванський Євгеній Русланович
*здобувач вищої освіти
першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
Дніпровського гуманітарного університету*

Науковий керівник:
Лабенська Лілія Леонідівна
*кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри права
Дніпровського гуманітарного університету*

ОСНОВНІ ТА ФАКУЛЬТАТИВНІ СУБ'ЄКТИ ЗАКОНОДАВЧОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

Подальший розвиток України як правової, демократичної держави потребує пошуку ефективних шляхів удосконалення законодавчого процесу. На жаль, сьогодні якість законів не відповідає їх кількості. Сьогодні в Україні спостерігається негативна тенденція до зниження продуктивності законодавчої сфери. Щороку приймається значна кількість нових законів, якість яких з року в рік падає. На нашу думку, така ситуація є наслідком відсутності належного законодавчого забезпечення законодавчої процедури та гарантій її дотримання.

Насамперед зауважимо, що у правовій доктрині поняття «законодавчий процес» належно не осмислене й органічно перейняло зміст таких термінів, як: «законотворча діяльність», «правотворча діяльність», «законотворчий процес», «правотворчий процес» «законотворчість», «правотворчість».

Так, зокрема, у теорії права законодавчий процес розглядається у вузькому значенні – «як врегульований Конституцією держави порядок (процедура) обговорення, прийняття й опублікування законів (законодавчий процес є ідентичним поняттю законодавчої процедури)», і в широкому – «як сукупність передбачених законодавством процедур розробки, внесення на розгляд, прийняття і введення в дію законів, а також відповідних цим процедурам дій учасників законодавчого процесу (законодавчий процес як

сукупність взаємопов'язаних і об'єднаних єдиною метою правотворчих дій законодавця)» [1, с. 225].

У підручниках з конституційного права законодавчий процес визначається як процедура, передбачена Конституцією та законами України для реалізації законодавчої функції та реалізації законодавчих повноважень [2, с. 351], як систему взаємопов'язаних етапів прийняття закону. Такі визначення здаються нам надто обмеженими та розпливчастими.

Основними елементами правовідносин, що стосуються законодавчого процесу України і становлять його структуру, є: об'єкт, суб'єкти, а також зміст таких правовідносин у виді конституційних прав і юридичних обов'язків суб'єктів зазначеного процесу.

Розглянемо більш докладно один з елементів законодавчого процесу - його суб'єктний склад.

Всіх суб'єктів законодавчого процесу за своїм статусом, яким вони наділені у цьому процесі, можна розподілити на чотири групи: Український народ, органи державної влади та їх посадові особи, державні і недержавні організації та громадяни України.

Провідним суб'єктом законодавчого процесу є Український народ, який розглядається у науковій літературі як найбільший у масштабах країни територіальний публічний колектив.

Відповідно до Конституції України саме Український народ є носієм суверенітету та єдиним джерелом влади в Україні (стаття 5) та наділений правом затверджувати закони шляхом всеукраїнського референдуму (стаття 69) [3].

Разом з тим, стаття 93 Конституції України регламентує вичерпний перелік суб'єктів законодавчої ініціативи: Президент України, народні депутати та Кабінет Міністрів України. Тобто реальне право бути суб'єктом законодавчої ініціативи, нажаль, в Українського народу відсутнє

Щодо суб'єктів законодавчого процесу, в системі органів виконавчої влади, також можна виділити міністерства та інші центральні органи

виконавчої влади, що беруть участь у розробці законопроекту та наданні висновків щодо проектів законів, які знаходяться на розгляді у Верховній Раді України. Що стосується парламенту, особливої уваги потребують комітети Верховної Ради України, які наділені широким спектром повноважень у законодавчому процесі.

Всіх інших суб'єктів законодавчого процесу можна віднести до факультативних – тобто тих, які не наділені правом затверджувати чи приймати (змінювати) закони, а мають лише право на участь в окремих стадіях цього процесу.

У зв'язку з цим, вважаємо за доцільне розподілити всіх суб'єктів законодавчого процесу за обсягом права на участь у законодавчому процесі на:

– основні – які наділені правом приймати (змінювати) або затверджувати закони;

– факультативні – які не наділені правом приймати (змінювати) або затверджувати закони, а мають право лише на участь в окремих стадіях (етапах) законодавчого процесу.

З наведеного можна зробити висновок, що під суб'єктами законодавчого процесу необхідно розуміти тих його учасників, які наділені правом на прийняття (зміну), затвердження законів або правом на участь в окремих стадіях цього процесу.

Керуючись наведеним вище, доходимо висновку про те, що дослідження проблематики законодавчого процесу має важливе практичне значення для подальшого реформування законодавства України в контексті процесів євроінтеграції України, розбудови України як демократичної та правової держави, а також є важливими для розвитку науки теорії та історії держави і права.

З огляду на вказане цілком логічним видається розгортання дискусій щодо доцільності розробки та прийняття Закону України «Про закони і законодавчу діяльність», що, своєю чергою, є неможливим без напрацювання

відповідного наукового підґрунтя, оскільки поглибленню цих проблем значною мірою сприяє відсутність уніфікованого доктринального підходу до визначення поняття «законодавчий процес», визначення елементів та його стадій.

Список використаних джерел:

1. Конституційне право України: підручник / за заг. ред. В. Погорілка. Київ: Алерта, 2010. 432 с.
2. Федоренко В. Конституційне право України: підручник / До 20-ї річниці Конституції України та 25-ї річниці незалежності України. Київ: Видавництво Ліра-К, 2016. 616 с.
3. Конституція України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/>

Циглер Тетяна Олександрівна

здобувачка вищої освіти

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник:

Лабенська Лілія Леонідівна

кандидат юридичних наук, доцент

доцент кафедри права

Дніпровського гуманітарного університету

ДОГОВІРНА ТЕОРІЯ ПОХОДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ: АКТУАЛЬНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Сучасні дослідники вважають, що походження держави – «проблема із категорії вічних», і як така вона одночасно невичерпна та тривіальна. Специфіка цієї проблеми в тому, що протягом всієї історії вивчення вона була дискусійною [1, с. 2].

Розгляд питання походження держави та права має особливе значення в пізнанні цього явища, без чого не можна зрозуміти сутність державно-правових явищ, їх роль в житті суспільства та логіку їх функціонування. Практичне значення даної проблеми пов'язано з визначенням історичних рамок існування держави та права [2, с. 19].

Важливість розгляду цього питання для української науки теорії держави та права підтверджується й тим, що досить тривалий час воно трактувалося лише в рамках теорії, що була єдиною «вірною» за часів радянської влади (повністю обумовленої змістом знаменитої роботи Ф. Енгельса «Походження сім'ї, приватної власності та держави»), що, безумовно, доволі сильно збіднювало її.

Зміни, що мали місце в соціально-економічному та суспільно-політичному ладі, криза ряду положень марксистко-ленінської доктрини державності, відповідно до якої домінувало перебільшення значення класового підходу, створили необхідність переосмислення основних понять та

категорій, які відносяться до походження, ознак, сутності та функцій держави і права [3, с. 23].

Як відомо, існує значна кількість теорій походження держави, але предметом нашого дослідження є, так звана, теорія договору. Актуальність цієї теорії, в сучасних реаліях, вкрай висока.

На думку прихильників теорії договорів, держава - це раціональна спільнота людей, створена на основі досягнення між ними згоди. Відповідно до цієї угоди вони передають частину своєї свободи та влади державі. Теорія договору існує понад два тисячоліття і ґрунтується на кількох постулатах.

З одного боку, теорія договору стала важливим кроком у пізнанні держави, оскільки вона перевершила релігійні уявлення про походження державності та політичної влади. Договірна теорія походження держави також має глибокий демократичний зміст, підтримуючи природне право людей змінювати владу поганого правителя аж до повстання.

З іншого боку, недолік договірної теорії походження держави - це ідеалізована та абстрактна ідея первісного суспільства, яке нібито на певному етапі свого існування розуміє необхідність досягнення згоди між людьми та правителями.

Саме ця теорія походження держави набула великого поширення в різні часи. З VI ст. до н. е. її захищали Епікур і Цицерон, а у XVIII ст. її розробниками стали Г. Гроцій, Б. Спіноза, Т. Гоббс, Д. Локк, Ж.-Ж. Руссо [4], до яких у XIX ст. приєднався П.І. Пестель. Саме положення цієї теорії були проведені в основу перших конституцій у світі (до речі, не втратили актуальність й до сьогодні).

У нашому столітті багато послідовників цієї теорії вважають, що державна влада є результатом суспільного договору і що іншої влади немає.

Теорія суспільного договору була сформульована у працях раніше згаданих буржуазних мислителів: Джона Локка, Томаса Гоббса, Жан-Жака Руссо та інших у XVIII ст. Теорія договору права заснована на тезі про те, що державі був притаманний природний стан людей. Авторам теорії він здався

неоднозначним. Гоббс вважав, що природний стан людства - це стан війни всіх проти всіх [5]. І для того, щоб ця війна закінчилася, нам потрібно домовитися і не бути самотніми, а об'єднатися. Однак ця угода не припиняє війну навіть у тому розумінні, в якому її розумів Гоббс. Руссо говорив, що люди у природному стані мають вроджені права та свободи [4]. Потім, заради миру та процвітання, між кожним членом суспільства та створеною державою укладається соціальний договір. Люди передають частину своїх прав державному уряду та беруть на себе обов'язок поважати його, а держава зобов'язується захищати невід'ємні права людини (права власності, свободу, безпеку).

Згода людей, на думку Руссо, є основою правової влади. В результаті кожна сторона стає одним з учасників цього договору. Суверенітет належить народу в цілому, а правителі - це представники народу, які зобов'язані звітувати перед ними і змінюватися відповідно до їх волі. Якщо держава перестав слідувати загальній волі та виконує свої моральні зобов'язання, вона втрачає моральну основу свого існування [6]. Нічого не нагадує? Саме ці положення покладені в норми конституцій сучасних демократичних держав Європи.

Теорія договірного походження держави не дає відповіді на питання, де, коли і як виник суспільний договір, хто був його учасником чи свідком. І він також страждає від позачасової ідеї первісного суспільства та його стану. Наприклад, за словами Локка, таке суспільство було золотим віком загального миру та процвітання, свободи та рівності. Сьогодні наука має дані про обмеженість та схематичність таких ідей.

Звичайно, об'єктивні причини державотворення не можна пояснити тільки договором, їх значно більше. Водночас договір відіграє значну роль у створенні ряду держав, практиці їх державного будівництва. Наприклад, Конституція США є першим нормативно-правовим актом державного значення, в основу якого й були покладені основні положення договірної теорії походження держави. Саме ця Конституція містить угоду між народами,

що входять до складу держави, і визначає його цілі: встановлення справедливості, захист внутрішнього світу, організація спільної оборони, просування загального блага.

Таким чином, розглянувши основні положення, на яких ґрунтується договірна теорія походження держави, можна зробити висновки, що значна кількість сучасних демократичних держав, використовує їх у своїх конституціях як основоположні для регламентації суспільних відносин.

Список використаних джерел:

1. Зарицкий А.В. Адекватность отражения теорией насилия процесса государственного строительства. *История государства и права*. 2003. №4. С. 2-4.
2. Комаров С.А. Общая теория государства и права: Курс лекцій. Издание 2-е, исправленное и дополненное. М.: Манускрипт.1996. 312 с.
3. Гранат Н.Л. Современный подход к происхождению, понятию, сущности и функциям государства. Исследования теоретических проблем правового государства. Труды Академии. М.: Изд-во Акад. МВД России, 1996. С. 23-30.
4. Основні теорії походження держави. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-1546.html>.
5. Про суспільну угоду, або дослідження форми республіки URL: <http://litopys.org.ua/rousseau/rous05.htm>.
6. Теорія суспільного договору URL: <https://inlnk.ru/3Z4ej>.

Секція II АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ

Агєєва Наталія Зіновіївна

здобувачка вищої освіти

другого (магістерського) рівня вищої освіти

Західноукраїнського національного університету

Фарштейн Станіслав Олегович

здобувач вищої освіти

другого (магістерського) рівня вищої освіти

Західноукраїнського національного університету

Науковий керівник:

Надвинична Тетяна Лонгінівна

кандидат психологічних наук

доцент кафедри психології та соціальної роботи

Західноукраїнського національного університету

АДИКТИВНА ПОВЕДІНКА: ПРИЧИНИ ТА ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ

Адиктивна поведінка – одна з форм девіантної поведінки, зміст якої полягає у формуванні наполегливого прагнення втечі від реальності шляхом штучної зміни свого психічного стану за допомогою прийому психоактивних речовин (ПАР) або постійної фіксацією уваги на певних видах діяльності, що спрямована на розвиток і підтримку інтенсивних емоцій.

Грунтовний аналіз цілої низки наукових джерел [1-3] показав, що формування різних видів адитивної поведінки – складний та доволі тривалий процес, який має свої особливості за залежить від цілої низки факторів. В результаті проведеного дослідження даної проблематики, нами були отримані наступні висновки:

1. Поняття «адикція» розглядається в двох контекстах: хімічна залежність (алкогольна і наркотична) та девіантна поведінка. Залежність суб'єктивно переживається як неможливість жити без об'єкта адикції, як непереборний потяг до нього, що веде в підсумку до руйнування організму і особистості. Будь-яка адикція формується через послідовне чергування специфічних психологічних станів, коли переживання напруги, емоційного болю,

почуття самотності змінюється сильним позитивним відчуттям і запам'ятовується шлях отримання цього досвіду шляхом усунення неприємностей. *Девіантна ж поведінка* – це система вчинків, які не відповідають будь-яким загальноприйнятим нормам – здоров'я, права, культури, моралі тощо. Ці два поняття найчастіше всього тісно взаємопов'язані, бо детермінують одне одного. Загальною рисою адиктивної поведінки є прагнення втекти від реальності штучно змінюючи свій психічний стан, обмежуючи його одним видом діяльності.

2. Існують так звані фактори ризику, що сприяють виникненню залежної поведінки: *біологічні* (обтяжена алкоголізмом спадковість, органічне ураження головного мозку, хронічні хвороби тощо), *психологічні* (тип акцентуації характеру підлітка, привабливість відчуттів і переживань, що виникають під час вживання ПАР, вироблення гедоністичної установки тощо); *соціально-психологічні* (високий рівень колективної та масової тривоги, нестабільність сімейних і інших емоційних зв'язків з позитивно-значущими групами, романтизація і героїзація девіантної поведінки в масовій свідомості, відсутність привабливих для дітей і підлітків центрів дозвілля та розвитку тощо) і *соціальні* (доступність речовини для підлітка, «мода» на нього, вплив групи однолітків, до якої належить молода людина, нестабільність суспільства тощо). Звичайно, всі вони значними чином впливають на виникнення і розвиток адитивної поведінки, але доведено що провідним фактором, що впливає на споживання підлітками алкоголю та наркотиків, є сім'я, яка безпосередньо чинить вплив через виховання і формування особистісних відхилень.

3. Особливий інтерес представляє аспект, пов'язаний з вивченням *механізмів адиктивної поведінки*. Низка авторів (А. Ю. Акопов, В. Д. Менделевич, Е. І. Миколаєва та ін.) схильні вважати, що будь-яка залежність заснована на глибокому психологічному зануренні в об'єкт бажання і фіксації позитивного зв'язку з цим об'єктом. Це призводить до зрушення мотиву діяльності з реальної мети на способи її досягнення. У процесі формування залежності вона підміняє собою життя, створюючи для залежної людини нову, віртуальну реальність, яка

носить характер потужної , нав'язливою психологічної і нейрофізіологічної домінанти .

Список використаних джерел:

1. Епідемії алкоголізму та нарко-токсикоманій в дзеркалі медичної статистики МОЗ України: аналіт.-стат. довід. 1990–2018 рр. Центр мед. статистики МОЗ України; АМН України; Ін-т неврології, психіатрії та наркології, Відд. соціал. і клініч. наркології; відп. ред. П. В. Волошин, М. В. Голубчиков ; розроб. І. В. Лінський [та ін.]. Київ; Харків, 2019. 168 с.
2. Кон І. З. Психологія ранньої юності. М.: Просвещение, 1989. 255 с.
3. Рущенко І. П. Моніторинг адиктивної поведінки харківської молоді: концептуалізація даних емпіричних спостережень [Електронний ресурс]. Український соціум. 2016. № 4 (59). С. 42 – 54. Режим доступу: <http://www.univd.edu.ua/science-issue/issue/918>.

Білан Ганна Валеріївна

здобувачка вищої освіти

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник:

Корсунська Вікторія Валентинівна

старший викладач кафедри психології

Дніпровського гуманітарного університету

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СЕНС КАЗОК, МІФІВ, ПРИТЧ ТА ЛЕГЕНД

Свої перші знання про закони, правила, сценарії та явища життя людина отримує з казок, притч, легенд та міфів. Вони супроводжують нас від самого народження і залишаються з нами упродовж всього нашого життя. З дитинства ми читаємо їх самі, а потім розповідаємо їх своїм дітям та онукам. Всі ми виростили на казках та міфах. Але частіше за все, люди навіть не помічають, що в дорослому житті, вони наслідують своїх улюблених героїв та можуть несвідомо проживати сценарії зі своїх найулюбленіших казок або міфів. Або як довірливо вони вірять у легенди сучасності, які створюються дуже часто з метою маніпулювання свідомістю людини.

Великий внесок в розвиток теми психологічного аналізу міфів та казок був зроблений швейцарським психіатром, засновником аналітичної психології, К. Г. Юнгом. Він ввів в науковий обіг поняття «архетип», яким вдалося зв'язати воедино світ міфологічних переказів. Архетипи містять причинно-наслідкові зв'язки, зображують динамічну поведінку, визначають проблеми та набір поведінкових стратегій. Після аналізу несвідомих процесів окремих людей через вивчення міфів, легенд і казок, взятих з різних культур, К. Г. Юнг розширив концепцію архетипів за межі статичних уявлень первинних образів, включив в неї динамічні процеси та всі типи універсально повторюваних патернів поведінки в психіці.

Казка – суто розповідний, зазвичай прозовий жанр, в змісті якого відсутня суворя вірогідність і навіть зовсім нарочито постулюється умовність всіх подій. Інтерпретація казок є спробою позначити глибокі та виразні послання, приховані в глибині психіки, шляхом порівняння їх з міфами, релігійними ідеями та сновидіннями. По суті, інтерпретація казок – це вказівка на те, що сучасні люди часто не можуть побачити самі.

Класики психології неодноразово зверталися до аналізу казок. К. Г. Юнг зауважив, що персонажі казок, як і міфів, висловлюють різні архетипи й тому впливають на розвиток і поведінку особистості. Чарівні казки є безпосереднім відображенням психічних процесів колективного несвідомого, тому за своєю цінністю для наукового дослідження вони перевершують будь-який інший матеріал. У казках архетипи постають в найпростішій, чистій та короткій формі, завдяки цьому архетипічні образи дають нам ключ для осмислення процесів, що відбуваються в колективній психіці. У міфах, легендах або іншому більш розгорнутому міфологічному матеріалі, ми приходимо до розуміння базисних структурних утворень (патернів) людської психіки, осягаючи їх крізь культурні нашарування [5].

Інший класик, Е. Берн, вказував на те, що конкретна казка може стати життєвим сценарієм людини. Транзактний аналіз звертає увагу на рольові взаємодії в казках. Кожен персонаж може описувати реальну людину або окрему роль, яку може грати людина, або навіть брати цю роль в основу життєвого сценарію.

Поняття казки тісно пов'язане з поняттям міфу. Міф – це розповідь, що виникає на ранніх етапах історії, фантастичні образи якої були спробою узагальнити та пояснити різні явища природи та суспільства. Використовуючи термінологію аналітичної теорії К. Г. Юнга, міф є результатом колективного несвідомого, досвідом, який людство набувало протягом всього свого розвитку. Він забезпечує зв'язок між людиною, природою і культурою, сприяє цілісному сприйняттю світу.

Міф (по-грецьки «розповідь, переказ») – це якийсь продукт колективної фантазії, персонаж або сюжет, існування якого має для спільноти велику значущість. Принципово важливо поєднання надприродності або височини контексту з вірою в реальність, буквальну або ж уявну, опису. Міф розповідається завжди, коли є віра в нього. Будь-яка історія, забарвлена або насичена вірою, при її повторенні здатна стати міфом. Це те, що не вимагає доказів, але живе в уявленнях. Так стихає конфлікт між існуванням древніх і сучасних міфів: в кожную епоху вони свої. Одні історії людство перестає розповідати, інші продовжує, а треті знову і знову починає ніби заново. Але міф жевріє: старі історії стають метафоричними оповідями, поетичними алегоріями як об'єктивною зовнішньою, так і у внутрішньо душевній реальності людини. Ряд сюжетів знаходить нових персонажів.

К. Г. Юнг розглядав міфи та чарівні казки як історії, що представляють колективне несвідоме, а психічний розвиток – як виникнення і диференціацію свідомості з початкового несвідомого, в які повністю занурена маленька дитина. Досліджуючи міфологію і художню творчість ряду найдавніших цивілізацій, К. Г. Юнг виявив архетипічні символи, що лежать в їх основі. Виявилось, що існує значна кількість таких символів, які притаманні всім архаїчним культурам.

Основою колективного несвідомого є архетипи. Архетипами К. Г. Юнг називав складні стани свідомості, що передаються у спадок і відтворюють глибинні міфологічні символи. Він вважав, що індивідуальне несвідоме служить історичною варіацією великого колективного несвідомого. Воно спирається на інфраструктури, властиві всьому людському роду. У несвідомому виникають символи, які компенсують втрачений зв'язок зі свідомістю. Для того, щоб зрозуміти зміст несвідомого, потрібно асимілювати та інтегрувати символи. Архетип завжди зберігає своє значення і функції. Він не руйнується, а тільки видозмінюється, виявляючи себе в нових формах на нових етапах історії.

З давніх-давен для лікування людських душ мудреці використовували казки, історії та притчі. Вони виконували роль «психологічних помічників» задовго до виникнення психотерапії, як науки. Тому, що в них приховано людська участь і мудрість. А це те, чого найбільше потребує людина. Саме участь іншого, так необхідні й дитині, і підлітку, і дорослому в важкі моменти життя, в ті періоди, коли в житті все не через те, що видається і не тому, що хочеться.

У класичному розумінні притча (слав. Пріт'ка – випадок, подія) – це коротка алегорична, образна розповідь, часто вживається в релігійно-філософських навчаннях для викладу повчальних істин. Закладена в притчах мудрість вчить нас знаходити розв'язання проблем, розвиває мислення, інтуїцію та уяву. Одні притчі несуть натхнення, інші спонукають сміятися, треті змушують задуматися. Слухач притчі занурюється у світ, створений психологом за допомогою метафори. Таким чином, встановлюється найтісніший зв'язок між слухачем, терапевтом і розповіддю [3].

Якщо історії та притчі при психологічному консультуванні підібрані правильно, то вони дозволяють вибрати певну дистанцію, щоб по-іншому поглянути на власні конфлікти та знайти способи вирішити конфлікти. Одна з важливих функцій історії – це зберігання досвіду, тобто після закінчення психотерапевтичної роботи вона продовжує надавати свою дію на клієнта і робить його більш незалежним від терапевта.

Інтерпретування притчі не розв'язує проблемну ситуацію остаточно, однак стимулює істотні зміни у свідомості людини, активізує його суб'єктні резерви, змінюючи вектор внутрішніх і зовнішніх сил; спрямовує на конструктивне подолання життєвої кризи. Окрім того, робота над притчею сприяє пізнанню (і впізнаванню) людиною своїх життєвих цінностей і відкриттю вищих смислів, відповідно до яких стає можливим одухотворення ним свого життя і взаємин із людьми.

Фольклор історично передував літературі та завжди залишався одним з її джерел. Письменники всього світу зверталися і звертаються до жанрів усної

народної творчості, в тому числі й до легенди. Слово «легенда» – книжкового походження. Латинське слово «legenda» в буквальному перекладі означало: «те, що слід прочитати». Поступово ця назва стала означати розповіді релігійного характеру. зміст таких оповідань було серйозним, хоча легенда і не виключала жарт взагалі. Слухання легенд сприймалося як душекорисна розвага. Легенди могли звучати навіть з церковних кафедр.

Легенда відрізняється і від казки, і від міфу тим, що це одна з різновидів не казкового прозового фольклору. Легенда має письмову основу, це перекази про якісь історичні події чи постаті. У широкому сенсі легенду слід розуміти як невірогідну розповідь про факти реальної дійсності. Легенда – це є піджанр епосу (категорія, в якій ми також знаходимо міфи, епоси, епічні поеми, саги тощо), в яких за допомогою розповідей, що передаються з покоління в покоління, пояснюються важливі події, що відбулися в минулому, які є повністю або частково фантастичними [2].

Отже, ми спробували визначити роль «психологічних помічників» таких як казка, міф, легенда в роботі психолога.

Список використаних джерел:

1. Грищенко І. В. Іноетнічна жінка у народній прозі. Специфіка фольклорного відображення. / Вісник Дніпропетровського університету ім. Альфреда Нобеля. Серія «Філологічні науки». 2012. № 1 (3). С. 105–108.
2. 10 характеристик легенд (з поясненнями та прикладами). / Warbletoncouncil. Категорія «Психологія» 2021. URL: <https://uk.warbletoncouncil.org/caracteristicas-de-leyendas-1817>
3. Іванов А. М. Притчі та історії для тренера і консультанта. СПб.: Мова. 2007. С. 192.
4. Метафора як універсальний спосіб світорозуміння і світовідчуття. / Призначення метафоричного оповідання. Притчи, сказки, метафори в розвитку ребенка. СПб.: Речь, 2006. С.45–57.
5. Франц М.-Л. фон. Психология сказки; Толкование волшебных сказок; Психологический смысл мотива искупления в волшебной сказке / М.-

Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (ВНПЗ ДГУ, 30.09.2021)

Л. фон Франц; пер. Р. Березовской, К. Бутырина. СПб.: Б.С.К., 1998. 360 с.

URL: <http://fullchaos.com/sites/default/files/books/skazki.pdf>.

Головіна Катерина Олександрівна
здобувач вищої освіти
другого (магістерського) рівня вищої освіти
Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник:
Пріснякова Людмила Макарівна
кандидат психологічних наук, доцент
завідувач кафедри психології
Дніпровського гуманітарного університету

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН ОСОБИСТОСТІ

Вступ. Поведінка будь-якого періоду та діяльність людини залежить від особливостей психічних процесів та психічних особливостей людини протягом цього періоду, тобто його психічного стану.

Психічний стан - рівень стабільної розумової діяльності, який доступний на даний момент, що проявляється у підвищеній або зниженій активності особистості.

Психічні стани впливають на перебіг психічних процесів, і часто повторювана стабільність може бути властивістю особистості.

Види психічних станів класифікуються за такими параметрами:

- Впливом на особистість (позитивний і негативний, стеничний й астеничний);
- Основними формами психіки (емоційний, вольовий, інтелектуальний);
- Глибиною (глибока, поверхнева);
- Часом протікання (короткостроковий, довгостроковий тощо);
- Ступенем обізнаності.

Психічні стани є досить вивченими в психологічній літературі. Вивчення феномена психічних станів дозволяє прогнозувати, оптимізувати поведінку і життєдіяльність людини. Психічні стани мають широкий спектр проявів від позитивних, до нейтральних і навіть негативних. Одним з таких

станів є стан стресу, який безпосередньо впливає на процес адаптації особистості. Поняття "стрес" використовується все частіше в повсякденному житті, в літературі за різними науковими напрямками. Дане різноманіття сторін до розгляду явища стресу, створює суперечливі та різні за змістом трактування цього поняття.

Психологічні дослідження психічних станів повинні базуватися на спеціальних методологічних принципах, які до теперішнього часу не розроблені в належній мірі. Відхід від цих принципів може позбавити дослідження станів людини коректної змістовності. Само по собі вивчення проблем динаміки психічних станів та їх наслідків далеко від завершення. Тому всі описані нами дані й матеріали не можуть бути розділені на значущі і менш значущі в рамках ренію проблеми психічних станів і адаптації людини.

Мета роботи./Aim. Дослідити психічні стани, зокрема явище стресу і його вплив на адаптацію людини.

Матеріали та методи./Materials and methods. Методи та методики дослідження діляться на 3 групи:

- Теоретичні (аналіз, синтез та узагальнення результатів дослідження про психічні стани особистості);
- Емпіричні (спостереження, бесіда, психодіагностика, «Особистісний опитувальник Ганса Айзенка», «Самопочуття, активність, настрої» Валерія Доскіна, «Психічні стани особистості» Артур Т. Джерсайлд);
- Математико-статистичні (метод середніх значень (мат очікування) та дисперсія)

Результати та обговорення./Results and discussion. В дослідженні взяло участь 25 осіб, з них 7 чоловічої та 18 жіночої статті.

Для аналізу результатів дослідження ми опираємось на наступні показники обробки даних учасників емпіричного дослідження:

<i>Жінки</i>	<i>Чоловіки</i>	<i>Сума</i>
16р. – 2	16р. – 0	16р. – 2
17р. – 2	17р. – 2	17р. – 4

18р. – 12	18р. – 4	18р. – 16
19р. – 2	19р. – 1	19р. – 3

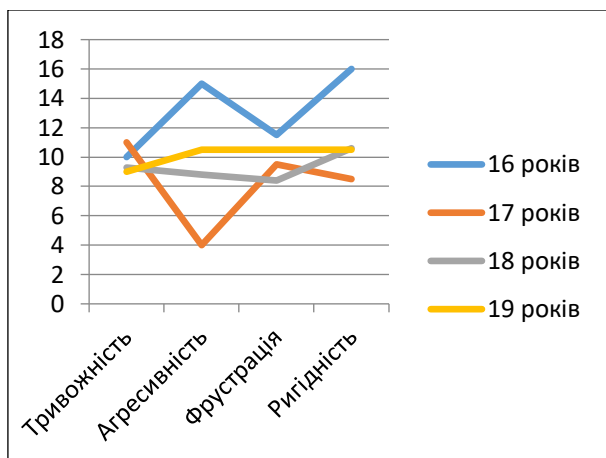

Рис. 1. Графік психічних станів за віком серед жінок по методиці Г.С. Айзенка

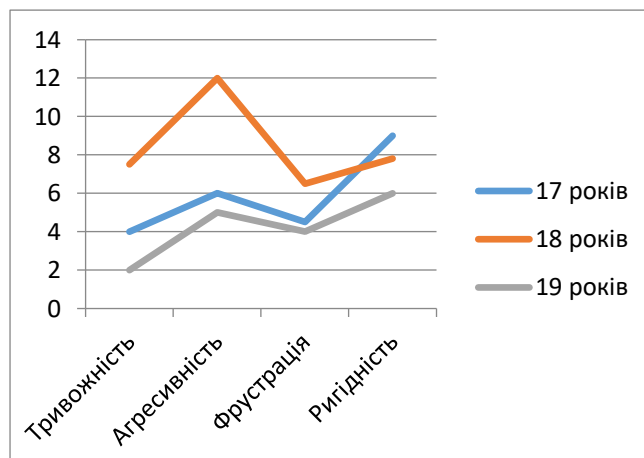

Рис. 2. Графік психічних станів за віком серед чоловіків по методиці Г.С. Айзенка

- 1) Найвищим показником **тривожності** серед жінок є «11 балів», а серед чоловіків «7,5 балів», це говорить про те, що жінки схильні вести себе більш емоційно в екстремальних ситуаціях ніж чоловіки;
- 2) Найвищим показником **агресивності** серед жінок є «15 балів», а серед чоловіків «12 балів», це говорить про те, що жінки більш схильні до агресивних проявів, ніж чоловіки;
- 3) Найвищим показником **фрустрації** серед жінок є «11,5 балів», а серед чоловіків «6,5 балів», це говорить про те, що жінки більш схильні до фрустрації, ніж чоловіки;
- 4) Найвищим показником **ригідності** серед жінок є «16 балів», а серед чоловіків «9 балів», це говорить про те, що жінки більш схильні до ригідності ніж чоловіки;
- 5) Серед молоді у *17-річному віці*, виявилось, що більш схильними до **тривожності та фрустрації** являються жінки аніж чоловіки. В свою ж чергу, чоловіки, більш схильні до **агресивності та ригідності**;

б) Серед молоді у *18-річному віці*, виявилось, що більш схильними до **тривожності, фрустрації та ригідності** являються жінки аніж чоловіки. В свою ж чергу, чоловіки, більш схильні до **агресивності**;

7) Серед молоді у *19-річному віці*, виявилось, що більш схильними до **тривожності, фрустрації, агресивності та ригідності** являються жінки аніж чоловіки;

Таким чином можна підсумувати, що жіноча стать має найбільш високі показники за такими шкалами як **«тривожність, фрустрація та ригідність»**, а чоловіча стать за шкалою **«агресивність»** по методиці Г. С. Айзенка **«Самооцінка психічних станів»**.

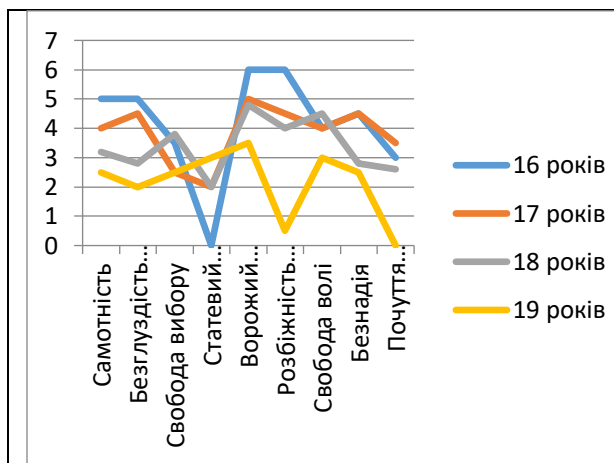

Рис. 3. Графік емоційного ставлення за віком серед жінок по методиці А.Т. Джерсайлда

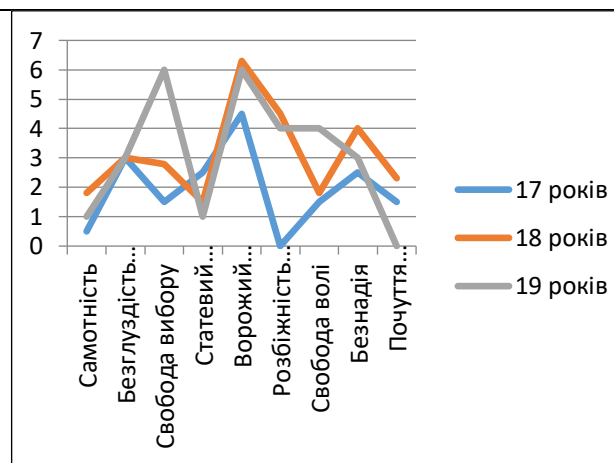

Рис. 4. Графік емоційного ставлення за віком серед чоловіків по методиці А.Т. Джерсайлда

1) Найвищим показником самотності серед жінок є «5 балів», а серед чоловіків «1,8 балів», це свідчить про те, що жінки більше відчують себе самотніми, аніж чоловіки;

2) Найвищим показником безглуздість існування серед жінок є «5 балів», а серед чоловіків «3 бали», це свідчить про те, що жінки більш емоційні і у більшій степені намагаються себе зрозуміти;

3) Найвищим показником свободи вибору серед жінок є «3,8 балів», а серед чоловіків «6 бали», це свідчить про те, що чоловіки різносторонні та власні вибирати все що заманеться;

4) Найвищим показником статевого конфлікту серед жінок є «3 балів», а серед чоловіків «2,5 бали», це свідчить про те, що жінки менш готові до статевого контакту;

5) Найвищим показником ворожого конфлікту серед жінок є «6 балів», а серед чоловіків «6,3 бали», це свідчить про те, що чоловіки більш схильні до конфліктів;

6) Найвищим показником розбіжності між реальним і ідеальним "Я" серед жінок є «6 балів», а серед чоловіків «4,5 бали», це свідчить про те, що жінки більш схильні до ідеалізації свого «Я»;

7) Найвищим показником свободи волі серед жінок є «4,5 балів», а серед чоловіків «4 бали», це говорить про те, що жінки більш волелюбні;

8) Найвищим показником безнадії серед жінок є «4,5 балів», а серед чоловіків «4 бали», це свідчить про те, що жінки

9) Найвищим показником почуття неприкаяності, бездомності серед жінок є «3,5 балів», а серед чоловіків «2,3 бали», це свідчить про те, що жінки відчувають себе більш самотніми та «пустими»;

10) Серед молоді у *17-річному віці*, виявилось, що більш схильними до самотності, безглуздості існування, свободи вибору, ворожого конфлікту, розбіжність між реальним і ідеальним «Я», свободи волі, безнадії, почуття неприкаяності, бездомності являються жінки аніж чоловіки. В свою ж чергу, чоловіки, більш схильні до статевого конфлікту;

11) Серед молоді у *18-річному віці*, виявилось, що більш схильними до самотності, свободи вибору, статевого конфлікту, свободи волі, почуття неприкаяності, бездомності являються жінки аніж чоловіки. В свою ж чергу, чоловіки, більш схильні до безглуздості існування, ворожого конфлікту, розбіжність між реальним і ідеальним "Я", безнадії;

12) Серед молоді у *19-річному віці*, виявилось, що більш схильними до самотності, статевого конфлікту являються жінки аніж чоловіки. У свою ж чергу, чоловіки, більш схильні до свободи вибору, свободи волі, почуття

неприкаяності, бездомності, безглуздості існування, ворожого конфлікту, розбіжність між реальним і ідеальним "Я", безнадії;

Таким чином можна підсумувати, що жіноча стать має найбільш високі показники за такими шкалами як «самотність, свобода волі, свобода вибору, статевий конфлікт», а чоловіча стать за шкалою «безглуздості існування, ворожого конфлікту, розбіжність між реальним і ідеальним "Я", безнадії, почуття неприкаяності, бездомності» по методиці А.Т. Джерсайлда «Особистісний опитувальник емоційного ставлення».

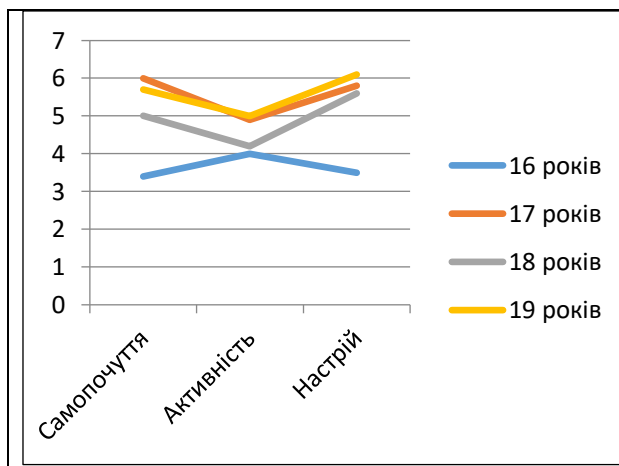

Рис. 5. Графік САН за віком серед жінок по методиці В. Доскіна

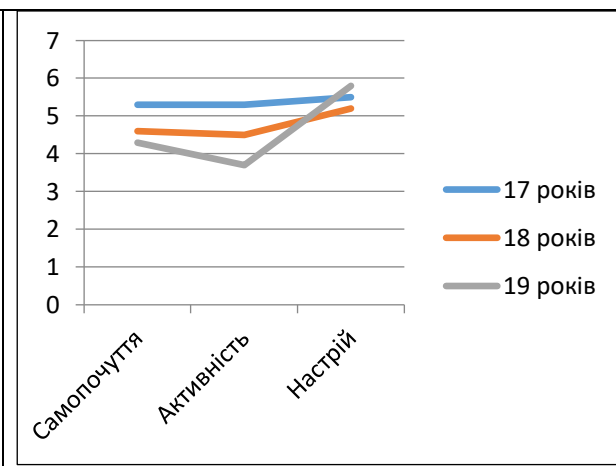

Рис. 6. Графік САН за віком серед чоловіків по методиці В. Доскіна

1) Найвищим показником самопочуття серед жінок є «6,0 балів», а серед чоловіків «5,3 балів», це говорить про те, в даний момент часу жінки мають більш краще самопочуття;

2) Найвищим показником активності серед жінок є «5,0 балів», а серед чоловіків «5,3 балів», це говорить про те, що чоловіки більш активні в даний момент часу;

3) Найвищим показником настрою серед жінок є «6,1 балів», а серед чоловіків «5,8 балів», це говорить про те, що жінки більш схильні до позитивного настрою;

4) Серед молоді у 17-річному віці, виявилось, що більш схильними до кращого самопочуття та настрою являються жінки аніж чоловіки. В свою ж чергу, чоловіки, більш схильні до активності;

5) Серед молоді у 18-річному віці, виявилось, що більш схильними до кращого самопочуття та настрою являються жінки аніж чоловіки. У свою ж чергу, чоловіки, більш схильні до активності;

б) Серед молоді у 19-річному віці, виявилось, що більш схильними до кращого самопочуття, активності та настрою являються жінки аніж чоловіки.

Таким чином можна підсумувати, що жіноча стать має найбільш високі показники за такими шкалами як «самопочуття та настрої», а чоловіча стать за шкалою «активність» по методиці В. Доскіна «Самопочутті, активність, настрої (САН)»

Висновки. За методикою Г.С. Айзенка: У жінок та чоловіків рівень тривожності, фрустрації, агресивності та ригідності зменшується з віком. Це свідчить про те, що з віком емоційна реакція зменшується і стає більш адекватною. Вміння підстроюватись під соціум збільшується з кожним роком. Та збільшується прийняття самого себе таким який є.

За методикою А.Т. Джерсайлда: За цією методикою ми простежили, що жінки більш емоційні та «глибокі», через що часто думають на дуже глобальні теми, наприклад: навіщо нам життя?; для чого ми на цьому світі? і т.д. Також жінкам властиво перебільшення свого ідеального «Я», через що в них виникає розбіжність між «реальним та ідеальним».

За методикою В. Доскіна: За цією методикою ми можемо сказати, що у жінок частіше проявляється гарне самопочуття та настрої, а активність зменшена, коли у чоловіків активність збільшена, через що страждає самопочуття та настрої.

У даній роботі було розглянуто проблему психічних станів особистості. Дана проблематика є досить старою, адже поняттю "стан" часто приписують науці стародавнього світу, стверджуючи, що перед тим, як будь-яке поняття можна представити в розширеному вигляді, воно проходить довгий шлях в еволюції у вигляді простого уявлення, наприклад, про те що будь-який об'єкт в природі проявляється в тій чи іншій якості, тій чи іншій властивості та їх

сукупності (Г.А. Свекников, В.І. Демидов). І на сьогоднішній час психічні стани є дуже вивченими в психологічній літературі (Н.Д. Левітова, С.Л. Рубінштейна, В.Н. Мясищева, Є.П. Ільїна, Ю.Є. Сосновікова і ін.).

В даній роботі зібрані як теоретичні відомості, так і емпіричні висновки , щодо даної теми.

Психічний стан тісно пов'язане з індивідуальними рисами особистості, оскільки воно відображає розумову діяльність не загалом, а особисто і тому хочу зазначити, що в результаті емпіричних досліджень була виявлена залежність між соціальними характеристиками особистості та формуванням психічних станів, це означає що на психічні стани мають вплив живі соціальні відносини, їх якість.

Гончарук Марина Андріївна

здобувач вищої освіти

другого (магістерського) рівня вищої освіти

Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник

Чередніченко Олексій Миколайович

кандидат економічних наук, доцент

доцент кафедри психології

Дніпровського гуманітарного університету

ПСИХОДІАГНОСТИКА ТА КОРЕКЦІЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Економічна нестабільність в Україні впливає перш за все на соціальне життя суспільства. Сучасна сім'я знаходиться у таких соціально-економічних умовах, які не сприяють її розвитку та зміцненню. В суспільстві культивується придбання навичок пристосування до складних умов життя. Формування духовності, моральних цінностей та принципів перестало бути життєво важливою необхідністю.

Аналіз сучасної шкільної практики показує, що така соціальна ситуація розвитку суспільства певним чином впливає на виховання молоді, на формування у неї поведінкових стереотипів та особистих властивостей.

Серед труднощів та протиріч в розвитку молоді на особистому рівні маємо низку проблем: недостатній рівень самостійності, неадекватна самооцінка, неадекватний рівень прагнень, несформованість світогляду, моральних еталонів та ідеалів, відсутність конкретної життєвої мети, незадоволеність собою, високий рівень ситуативної тривожності, максималізм

Мета роботи визначається як дослідження проблеми девіантної поведінки підлітків та розробка ефективних діагностичних заходів для підлітків з визначеною формою поведінки.

Об'єктом дослідження був девіантний стереотип поведінки підлітків у віці 11-14 років , що знаходяться на обліку в службах зі справ неповнолітніх м. Дніпра.

Предмет дослідження – заходи психодіагностики девіантного стереотипу поведінки підлітків.

Завдання дослідження :

1.Теоретичний аналіз літератури з проблеми девіантної форми поведінки підлітків.

2. Вибір і апробація методів діагностики особливостей прояву девіантного стереотипа поведінки підлітків.

Гіпотези:

1.Ми вважаємо, що аномальна соціальна ситуація розвитку підлітка (система взаємин в сім'ї) впливає на психологічні якості та стани особистості ,що формується і є детермінантою формування такої форми поведінки, як девіантна.

2.Діагностика та корекція девіантного стереотипу поведінки підлітка, що базуються на формуванні понятійного рівня мислення, дозволяє не тільки визначити функцію утворення понять у підлітка, а й допомогти йому отримати навички оцінки своїх емоцій, почуттів та вчинків, що сприятиме його навчанню навичкам регуляції стереотипу поведінки.

Використано методики і методи:

1. Методика діагностики батьківського відношення А.Я. Варга та В.В. Століна

2. Методика PARI Е. Шеффер та Р. Белла (адаптація Т.В. Нецрет).

3.Тест – опитувальник Шмішека.

4.Методика діагностики показників та форм агресії А. Басса та А. Дарки (адаптація О.К. Осницького) .

5.Методика діагностики рівня суб'єктивного контролю Дж. Роттера (адаптація Є.Ф. Бажина).

6.Методика"Глумачення прислів'їв" О.М. Еткінда .

7.Методика "Порівняння понять" С.О. Голинкіної.

8. Психокорекційний тренінг.

Висновки:

Динамічна структура особистості підлітка характеризується виникненням у нього самосвідомості: поведінка підлітка стає поведінкою для себе, тобто кінець підліткового віку визначається для дитини ступенем опанування своїми внутрішніми операціями, він починає керувати ними і регулювати їх; підліток приписує характер особистості своїм вчинкам.

Соціальна ситуація розвитку, склалася напередодні віку в системі дитячо – батьківських взаємовідносин визначає закономірно весь спосіб життя підлітка і його індивідуальний стиль поведінки. аномалії стилів виховання призводять до порушень нормальної еволюції вищих психічних функцій, наслідком яких є несформованість функції утворення понять. Несформованість даної функції тягне за собою недорозвиток самопізнання підлітка і формування соціально – небажаних уявлень про себе („образу – Я”). Все це знаходить своє вираження в негативній „Я- концепції”. Саме вона і визначає в подальшому всю сукупність характеристик такої поведінки як девіантна форма.

Схильність психіки до зовнішніх впливів в підлітковий період дозволяє коректувати девіантний стереотип поведінки за допомогою психотренінгу, причому ефект останнього можливо фіксувати зразу ж після впровадження психолога – реабілітаційних заходів.

Дмитрієва Катерина Валентинівна
здобувач вищої освіти
другого (магістерського) рівня вищої освіти
Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник:
Шевякова Ольга Валеріївна
кандидат психологічних наук, доцент
доцент кафедри психології
Дніпровський гуманітарний університет

ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ САМООЦІНКИ ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Психічний феномен «самооцінка» розглядається в психологічній науці в трьох теоретичних ракурсах:

- як компонент самосвідомості;
- як центральна особистісне утворення;
- як компонент психічного здоров'я.

У роботах вітчизняних психологів (Би. Р. Ананьева, Л. І. Божович, І. С. Кона, С. Л. Рубінштейна, І. І. Часниковою) самооцінка розглядається як центральний, об'єднуючий феномен самопізнання, що несе функцію оцінки і формування емоційно-ціннісного відношення особи до себе. Самооцінка нерідко трактується також і як індикатор індивідуального рівня розвитку самосвідомості.

У вітчизняній психології акцент при вивченні самооцінки ставиться в основному на теоретичні аспекти - як, наприклад, в працях вище перелічених учених. Основними питаннями, що обговорюються в цьому руслі, є природа і онтогенез самооцінки, її внутрішня будова і позиція в структурі самосвідомості, види самооцінки, її функції, механізми захисту, взаємозв'язок з іншими психічними конструктами і поведінкою.

Самооцінка в залежності від своєї форми (адекватна, завищена, занижена) може стимулювати або, навпаки, пригнічувати активність людини. Неадекватна, низька самооцінка знижує рівень соціальних домагань людини,

сприяє розвитку невпевненості у власних можливостях, обмежує життєві перспективи людини. Така самооцінка може супроводжуватися важкими емоційними зривами, внутрішнім конфліктом і т.д. Занижена самооцінка завдає шкоди і суспільству, тому що людина не повною мірою реалізує свої сили і можливості, трудиться не з повною віддачею.

Нами прийнято гіпотезу про існування залежності трансформації самооцінки не тільки від статі, віку, але й від роду діяльності. Нами проведено емпіричне дослідження (за методикою дослідження самооцінки Т.Дембо - Рубінштейн), яке дало змогу виявити специфіку трансформації самооцінки у представників творчих професій (архітекторів, художників та дизайнерів) тобто, представників професій людина – художній образ. Результати діагностики представлені у вигляді таблиці 1.

Табл.1

Сумарні значення самооцінки як індикатор індивідуального рівня розвитку самосвідомості

стать	вік	самооцінка %			домагання %			різниця %		
		завищ.	серед.-вис.	заниж.	нер-на	адекв.	заниж.	конфл	норм.	не мотив.
чоловіки	20 – 30		20			20		10	10	
	31 - 40		10			10			10	
	41 - 50		50	10	40	10	10	30	20	10
	51 -		10		10			10		
	всього	0	90	10	50	40	10	50	40	10
жінки	20 – 30	5				5				5
	31 - 40	5	25		10	20		10	15	5
	41 - 50	10	35		15	25	5	25	15	5
	51 -	10	10		10	10			10	10
	всього	30	70	0	35	60	5	35	40	25
Всього %		15	80	5	42,5	50	7,5	42,5	40	17,5

Аналіз отриманих значень дає змогу констатувати що, рівень домагань і рівень розбіжностей не залежать від віку і статі, а залежать від самооцінки.

Рівень самооцінки у представників даної вибірки залежить від соціального статусу і сімейного стану, особливу увагу заслуговує факт залежності рівня домагань від професійної задіяності (людина - художній образ). У цьому випадку рівень домагань має тенденцію до нереалістичності, а рівень розбіжностей сприяє до розвитку внутрішнього конфлікту. Це може стати як здоровим стимулом до особистого розвитку, так і завищенням рівня неврозів, або розвитком психічних порушень. Але, як мовив З. Фройд – «митці лікують себе самі своїм мистецтвом». Тому підтримка людей цього напрямку професій, надання їм можливостей до професійної реалізації, буде сприяти психічному оздоровленню не тільки саме їх, а й оздоровленню культурного середовища усього суспільства.

Дмитрієва Катерина Валентинівна
здобувач вищої освіти
другого (магістерського) рівня вищої освіти
Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник:
Пріснякова Людмила Макарівна
кандидат психологічних наук, доцент
завідувач кафедри психології
Дніпровського гуманітарного університету

САМООЦІНКА ЯК ІНДИКАТОР ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я

Підхід в психології до психічного здоров'я базується на аналізі здорового функціонування особистості як позитивного процесу, описуваного через поняття самореалізації, самоактуалізації (К. Гольдштейн, А. Маслоу, Ш. Бюлер), повноцінного життя (К. Роджерс), автентичності (Дж. Бюдженталь), прагнення до сенсу (В. Франкл).

Відповідно до сформульованої американським психіатром Джорджем Л. Енгель, що стала класичною, біо-психо-соціальної моделі психічної діяльності, формування нормальної, здорової психічної діяльності, так само як і порушень її, пов'язане з трьома факторами - 1) біологічним, тілесним - робота мозку і всієї нервової системи; 2) психологічним зміст мислення; 3) соціальним - оточення людини, впливає на його розвиток, і є результатом його власної діяльності.

Психічне здоров'я можна так само охарактеризувати як динаміку психічних явищ, що сприяють життєдіяльності, життя людини і соціального середовища з якою він взаємодіє, за допомогою здорової, обопільної комунікації. Це стан благополуччя, в якому людина реалізує свої здібності, може протистояти звичайним життєвим стресам, продуктивно працювати і робити внесок у своє співтовариство.

Стан благополуччя в контексті психічного здоров'я можна розглядати як стан психологічного благополуччя та психологічного здоров'я.

Психологічне благополуччя розглядається в роботах зарубіжних і вітчизняних психологів як придбане в процесі життєдіяльності якість, що припускає активність суб'єкта. Реалізація людиною власного потенціалу, розвиток певних психологічних рис у відповідній їм діяльності (евдемоністической напрямом). У гедоністичному напрямку Н. Бредберн ПБ нерозривно пов'язував з поняттями, які визначаються як "щастя", "задоволеність життям", "позитивні емоції".

На сьогодні, дуже мало приділили уваги дослідженням у розмежуванні психічного та психологічного здоров'я. Багато авторів взаємозамінюють ці поняття між собою, роблячи цим помилку.

Психологічне здоров'я є необхідною умовою повноцінного функціонування і розвитку людини в процесі її життєдіяльності. Таким чином, з одного боку, воно є умовою адекватного виконання людиною своїх вікових, соціальних і культурних ролей (дитини або дорослого, вчителя або менеджера, українця або австралійця тощо), з іншого боку, забезпечує людині можливість безперервного розвитку протягом всього його життя. Кажучи про розвиток, слід підкреслити відмінність змісту цього поняття від поняття "зміни".

Е.Фромм виділяв п'ять соціальних типів характеру, що представляють собою взаємодію екзистенціальних потреб і соціального контексту, в якому живуть люди. Е. Фромм розділив їх на два великі класи: непродуктивні (нездоровий) і продуктивні (здорові) типи. Категорію продуктивних представляє тип ідеального психічного здоров'я в розумінні Е. Фромма. Цей тип незалежний, чесний, спокійний, люблячий, творчий і здійснює соціально-корисні вчинки.

А. Адлер в якості одного з критеріїв оцінки здоров'я індивідуума виділив вираженість соціального інтересу, посилаючись на нього, як на барометр нормальності. Тобто, з позиції Адлера, життя людини цінне тільки тією мірою, в якій він спонукає підвищенню цінності життя інших людей. Здорові люди по справжньому турбуються про інших.

К. Юнг першим з теоретиків особистості доводив, що для досягнення здоров'я, різно спрямованої тенденції особистості повинні бути інтегровані в узгоджене ціле. Результатом такої єдності стає «набуття самості». Сам процес інтеграції багатьох протидіючих внутр. особистісних сил і тенденцій отримав назву «Індивідуації». Коли досягнута інтеграція всіх аспектів душі, людина відчуває єдність, гармонію і цілістність. Г. Олпорт дав наступний опис здорової особистості: має широкі межі Я, може подивитися на себе з боку, активно бере участь в трудових, сімейних та соціальних відносинах, здатна до теплих, серцевим соціальним відносинам (існує два різновиди таких відносин: дружня інтимність і співчуття), демонструє емоційну не стурбованість і самоприйняття, реалістичне сприйняття, досвід і домагання, здатність до самопізнання і почуття гумору, має цільну життєву філософію.

А. Маслоу вважав здоровою особистістю ту, котра прагне бути всім, чим вона може, розвивати свій потенціал через самоактуалізацію. Крім того, самоактуалізуючий особистості притаманні такі якості, як прийняття того, показником здоров'я особистості є прагнення до гуманістичних цінностей інших, автономія, спонтанність, чутливість до прекрасного, почуття гумору, альтруїзм, схильність до творчості. Для А.Маслоу здорова особистість та, яка вміє реалізувати свої таланти, здібності та потенціали.

Подання цілісної картини нормальної психічної діяльності можна знайти і у вітчизняній психологічній літературі. Так, Н.Д.Лакосіна і Г.К.Ушакова виділяють 15 критеріїв здоров'я особистості, серед яких критерії та фізичного, і психологічного, і соціального плану: детермінованість психічних явищ і їх упорядкованість; відповідна віку індивіда зрілість почуття; максимальне приближення суб'єктивних образів відбиваним об'єктам дійсності; відповідність реакцій (як фізичних, так і психічних) силі і частоті зовнішніх подразників; відповідність рівня притягань реальним можливостям індивіда; почуття сталості та ідентичності переживань в однотипних обставинах; здатність планувати свій життєвий шлях та ін.

Проблема визначення ступеня «нормального розвитку» людини завжди була і є надзвичайно складною, відповідальною і багатоаспектною. На сьогодні стратегічним вважається особистісно-орієнтовний підхід.

Розвиток на відміну від зміни передбачає не лише відсутність застою і наявність руху, але і прагнення до якоїсь мети, що визначає послідовне накопичення людиною позитивних новоутворень.

Якщо психологічне здоров'я – необхідна умова повноцінного функціонування, то розглянемо наскільки воно взаємопов'язане з фізичним здоров'ям. Тут потрібно відзначити, що саме використання терміну «психологічне здоров'я» підкреслює нероздільність тілесного і психічного в людині, необхідність і того, і іншого для повноцінного функціонування. Більш того, останнім часом виділився такий новий науковий напрям, як психологія здоров'я – наука про психологічні причини здоров'я, про методи і засоби його збереження, зміцнення і розвитку. В рамках цього напрямку детально вивчається вплив психічних чинників на збереження здоров'я і на появу хвороби. І саме здоров'я розглядається не як самоціль, а як умова виконання людиною своєї індивідуальної місії. Тому, спираючись на положення психології здоров'я, можна передбачити, що саме психологічне здоров'я є передумовою здоров'я фізичного. Тобто якщо виключити вплив генетичних чинників або катастроф, стихійних лих тощо, то психологічно здорова людина, найімовірніше, буде здорова і фізично. В цей час існує досить розроблений напрям – психосоматична медицина, яка розглядає механізми впливу психіки на тілесні функції, систематизує психосоматичні розлади, визначає методи їх профілактики і лікування. Спостерігають тенденцію розширення спектру психосоматичних захворювань, тобто у міру розвитку науки виявляється психічна обумовленість все більшої кількості захворювань

Якщо скласти узагальнений «портрет» психологічно здорової людини, то можна отримати наступне. Психологічно здорова людина – це перш за все людина спонтанна і творча, життєрадісна і весела, відкрита і така, що пізнає себе і навколишній світ не лише розумом, але і відчуттями, інтуїцією. Вона

повністю приймає саму себе і при цьому визнає цінність і унікальність людей, що оточують її.

Така людина покладає відповідальність за своє життя перш за все на саму себе і отримує уроки з несприятливих ситуацій. Її життя наповнене сенсом, хоча вона не завжди формулює його для себе. Вона знаходиться в постійному розвитку і, звичайно, сприяє розвитку інших людей. Її життєва дорога може бути не зовсім легкою, а інколи досить важкою, але вона чудово адаптується до умов життя, що швидко змінюються. І що важливе – вміє знаходитися в ситуації невизначеності, довіряючи тому, що буде з нею завтра.

Можна сказати, що психологічно здорова людина здатна до свідомої діяльності, спрямованої на здоровий розвиток своє і соціального оточення.

Свідомість - це вища психічна функція, властива людині, що має на увазі здатність людини до спільної діяльності в загальному предметному і понятійному полі. Тобто здатність людини бачити предмет "очима іншої людини" у спільній діяльності (діяльнісний підхід в психології).

Самосвідомість - це одна з форм свідомості, що дозволяє людині об'єктивізувати себе, свою особистість, і розглядати як предмет у спільній діяльності. Самосвідомість містить самопізнання і самооцінку і включає не тільки стабільне знання, але, крім цього, процес і результат безперервного (перцептивного і розумового) моніторингу станів і діяльності суб'єкта.

Відповідно, самооцінка виконує функцію саморегуляції і адаптації, а також захисну та стабілізуючу функцію, в процесі спільної діяльності (процесуальний аспект), і одночасно є особистісним утворенням (структурнопідсумковий аспект).

Рядом психологів структура самооцінки представлена двома компонентами - когнітивним і емоційним. Перший відображає знання людини про себе, регулює поведінку, діяльність, розвиток особистості, її взаємини з іншими людьми, другий - його ставлення до себе, забезпечує стабільність і автономність особистості. В процесі самооцінювання це компоненти функціонують у нерозривній єдності.

Результати досліджень, проведених Березовської О.О., у 2007 р., з метою виявлення взаємозв'язку самооцінки і самоактуалізації в контексті психологічного здоров'я, дозволяють зробити наступний висновок: самооцінка різних показників життєдіяльності безпосередньо взаємопов'язана з рівнем самоактуалізації особистості, і відповідно до рівня її психологічного здоров'я, тобто підвищуючи самооцінку фізичного і психологічного стану особистості можна сприяти самоактуалізації і зміцненню психологічного здоров'я.

Причиною порушень психологічного здоров'я є неправильний розподіл напружень у внутрішній структурі особистості. Найбільш значне напруження створюється розбіжністю між тим, що людина собою представляє, і тим, чим йому, на його думку, слід бути.

Самооцінка в залежності від своєї форми (адекватна, завищена, занижена) може стимулювати або, навпаки, пригнічувати активність людини.

При оптимальній, адекватній самооцінці суб'єкт правильно співвідносить свої можливості і здібності, досить критично ставиться до себе, прагне реально дивитися на свої невдачі і успіхи, намагається ставити перед собою досяжні цілі, які можна здійснити на ділі. До оцінки досягнутого він підходить не тільки зі своїми мірками, але й намагається передбачити, як до цього поставляться інші люди: товариші по роботі і близькі. Іншими словами, адекватна самооцінка є підсумком постійного пошуку реальної міри, тобто без занадто великої переоцінки, але і без зайвої критичності до свого спілкування, поведінки, діяльності, переживань. Така самооцінка є найкращою для конкретних умов і ситуацій.

Занадто висока або занадто низька самооцінка порушують процес самоврядування, спотворюють самоконтроль. Низька самооцінка знижує рівень соціальних домагань людини, сприяє розвитку невпевненості у власних можливостях, обмежує життєві перспективи людини. Така самооцінка може супроводжуватися важкими емоційними зривами, внутрішнім конфліктом тощо. Занижена самооцінка завдає шкоди і суспільству, тому що людина не в

повною мірою реалізує свої сили і можливості, трудиться не з повною віддачею.

Дьомочка Олена Іванівна
*здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Дніпровського гуманітарного університету*

Науковий керівник
Корсунська Вікторія Валентинівна
*старший викладач кафедри психології
Дніпровського гуманітарного університету*

ФУНКЦІЇ ТА СТРУКТУРА СІМ'Ї

Зміни, що відбуваються у різних сферах суспільства, впливають на взаєностосунки в одній з основних соціальних груп таких як сім'я. З давніх-давен сім'я виконувала важливі функції у розвитку суспільства та держави в цілому задовольняючи певний спектр потреб: емоційні, психологічні, соціальні.

Питання щодо сім'ї, родинних стосунків завжди підлягали дослідженню з боку видатних діячів з різних сфер наукової діяльності починаючи зі Стародавнього світу. Так, питання сутності сім'ї вивчали Платон, Аристотель, Сократ, К. Д. Ушинський, О. С. Макаренко, Ж.-Ж. Руссо, О. Конт, О. М. Здравомислова, Д. Фріман, Е. Фром, Е. Г. Ейдемілер, Д. Х. Олсон, М. Боуен, П. Пеппе, А. І. Харчев, А. І. Антонов та ін.

На думку вчених, сім'я – це специфічний соціальний інститут, завданням якого є соціалізація молодого покоління [3]. Сім'я – це інститут, що виконує основні соціальні функції, без яких неможливо уявити існування і функціонування суспільства. А сімейні сценарії складаються з минулого досвіду життя членів сім'ї, з того, що вони пережили у своїй батьківській сім'ї та минулих шлюбах або позашлюбних стосунках [4].

На думку О. М. Здравомислової саме в родині відбувається задоволення особистісних потреб, набуття соціальних навичок, опанування стереотипів поведінки, дотримання культурних норм, формується поняття захисту та психологічної підтримки тощо.

На думку психолога Д. Фріман психологічні функції сім'ї пов'язані з особливостями сімейного устрою, структурною організацією, що впливають на взаєностосунки між членами родини та оточенням.

Функція – це життєдіяльність сім'ї, пов'язана із задоволенням визначених потреб її членів. Виконання функцій сім'ї має значення не тільки для її членів та родичів, але й для суспільства в цілому [6].

Дослідники виділяють два основних аспекти функціонування сім'ї: фактичні функціональні обов'язки, які можна делегувати членам сім'ї через соціальне середовище, і поведінкові явища і процеси, які проявляються в сім'ї через взаєностосунки.

Сьогодні не існує загальноприйнятої класифікації функцій сім'ї, але вчені відзначають наявність взаємозалежності та взаємодоповнюваності. Розрізняють такі сімейні функції:

репродуктивна – біологічне відтворення, збереження потомства та продовження роду;

виховна – духовне відтворення населення;

господарсько-побутова (господарсько-економічна) – підтримка одними членами родини інших: неповнолітніх, постарілих, непрацевдатних;

рекреативна (від лат. recreatio – відновлення) – функція організації дозвілля, тобто підтримка родини як цілісної системи, що спрямована на зміцнення фізичного стану сім'ї та піклування про її культурний рівень тощо;

функція соціального контролю – передбачає відповідальність членів родини за поведінку та їхню діяльність у суспільстві, та орієнтує, встановлює цінності з елементами культури, визнаних в даному суспільстві або в соціальних групах;

регенеративна (від лат regeneratio – відродження) або соціально-статусна, пов'язана з наслідуванням статусу, прізвища, майна, соціального положення;

психотерапевтична функція (емоційна підтримка) – психологічний захист кожного члену сім'ї, його емоційна стабілізація;

функція статевого регулювання – природній статевий потяг між людьми, який надалі набуває форму подружніх стосунків [6].

Найважливішою характеристикою сімейних функцій є їх складність, заснована на взаємодії родичів, що дає змогу поєднувати та задовольняти потреби однієї людини в сім'ї. Звісно, потреба може бути задоволена і поза сім'єю, але це потребує додаткових енергетичних витрат для людини для встановлення додаткових соціальних контактів з іншими соціальними інститутами та людьми [6].

Термін функція належить до діяльності, спрямованої на конкретну мету, що продовжується в соціальній структурі або підтримці спільноти в її нормальному стані або задоволення індивідуальних потреб. Поняття сімейної функції включає цілі сімейного життя та діяльності, а також завдання, які сім'я виконує у задоволенні потреб своїх членів і суспільства. Усі поділи (в цьому відношенні) можуть бути виведені з детального аналізу окремих елементів, що фігурують у визначеннях сім'ї, і, перш за все, з належної практики сімейного життя, його діяльності та завдань. Функції також можна розглядати з урахуванням завдань, що виконуються на благо суспільства, і завдань його членів.

Різноманітність поглядів на функцію сім'ї впливає з того, що її неможливо чітко віднести до конкретного, жорсткого кола завдань. Є функції, які неможливо замінити жодним інститутом, наприклад, народжуваність, але функціонування інших залежить від різних факторів, наприклад: уряд, релігія, матеріальне становище, структура сім'ї, інтелектуальний рівень батьків, дитинство, зв'язки між членами сім'ї тощо.

На думку Й. Мацяшкової, розрізнення функцій сім'ї пов'язане з підкресленням її інституційного характеру, а коли вона сприймається як соціальна група, особлива увага приділяється зв'язкам у сім'ї та її соціальному середовищі [1].

Психолог С. Славінський розділив функції сім'ї на чотири групи:

1. **Функції, пов'язані з дитиною.** До цієї групи входить створення умов для розвитку дитини як особистості та охорони її здоров'я та життя.

2. **Функції стосовно подружжя (батьків).** Вони включають регулювання гендерної сфери, створення зони самореалізації в батьківській і турботливій ролі, і роль господаря фізичного і психологічного простору, і водночас економічною одиницею, якою є сім'я.

3. **Функції сім'ї стосовно покоління бабусь і дідусів.** До них належать захист від соціальної ізоляції, задоволення базових життєвих потреб, якщо це необхідно, і створення простору для самореалізації як особистості, необхідної різними способами.

4. **Соціальні функції.** Вони зосереджені на забезпеченні заміни поколінь (через їх відтворення в біологічному сенсі) та забезпеченні культурної наступності (через відтворення поколінь у культурному сенсі).

На думку Ф. Адамського, існують дві групи функцій сім'ї: первинні та вторинні. Він розглядав їх з точки зору довговічності та мінливості. Основні функції сім'ї, на думку вченого, містять продовження роду, соціалізацію та зв'язок кохання. Однак інші функції, такі як економічні, стратифікація, турбота, рекреаційна, релігійна, інтегративна, він класифікував як вторинні.

На думку С. І. Голода існують основні групи сімейних потреб, які спрямовані на створення й підтримку матеріальних умов життєдіяльності сім'ї; пов'язані з материнством потреби у любові та опіці; потреби, пов'язані з психологічною та фізичною близькістю та потреби, які задовольняють сімейне спілкування. Виходячи з цього, можна визначити такі основні сфери сімейного впливу на побут, дітей, інтимність та сімейне спілкування [2].

Тому, дослідники виділяють наступні типи сімей за їх структурою:

1. За кількістю поколінь представлених у сім'ї: нуклеарна сім'я, розширена (поповнена) сім'я, змішана (перебудована) сім'я. Такі сім'ї включають нерідних батьків і нерідних дітей, оскільки діти від попередніх шлюбів вливаються в нову сім'ю.

2. За кількістю батьків: неповна та повна сім'я.
3. За кількістю дітей: бездітна сім'я, одnodітна, малодітна сім'я, багатодітна сім'я.
4. За стилем взаємодії та спілкування: авторитарна, демократична сім'я, ліберальна сім'я, ситуативна сім'я.
5. За способом планування сімейного життя: зріла сім'я, проблемна сім'я.
6. За відповідністю шлюбно-сімейних стосунків суспільним нормам: патріархальна сім'я, сучасна (егалітарна) сім'я.
7. За стилем життя: відкрита сім'я, двокрокова сім'я, гомосексуальна сім'я [2].

Функції, які виконує сім'я, є основою її існування. Кожна здається однаково важливою і працює одна з одною, щоб належним чином розвиватися та задовольняти найважливіші потреби членів сім'ї. Суспільство, в якому працює сім'я, очікує, що вона підвищить свідомість дитини, сприятиме її вихованню й освіті, сформує ставлення до освіти та роботи, а також принципів суспільного життя. Сім'я є першим і найважливішим центром розвитку особистості дитини, який дає можливість зберегти свою ідентичність у подальшому житті через єдність проявів у різних ситуаціях і спільнотах.

Таким чином, ми дійшли висновку, що сім'я встановлює стандарти існування особистості та впливає на всі процеси суспільного життя. Що ж стосується особистісних потреб людини, то саме в шлюбі вона пізнає себе у фізичному, розумовому та духовному вимірах.

Список використаних джерел:

1. Бадора Сільвія. Теорія і практика опікунства в Польщі. Івано-Франківськ, 2000. 252 с.
2. Голод С. И. Стабильность семьи: социологический и демографический аспекты / С. И. Голод. Л.: Наука, 1984. 136 с.

3. Горещька О.В. Психологія сім'ї: навчальний посібник для студентів спеціальності «Практична психологія», «Початкова освіта» / Олена Горещька, Наталя Сердюк. Бердянськ: Видавець Ткачук О. В., 2015. 216 с.

4. Мороз Р. А. Сімейні наративи як засіб організації сімейної системи та усвідомлення сімейного досвіду. / Збірка наукових праць Психологічні науки. Вип. 2. 12 (103). С. 129–134.

5. Семеник Д. Психологія сім'ї. / Родина ... погляд з боку. URL: <https://www.rodyna.in.ua/?p=584>.

6. Эйдемиллер Э. Г. Семейный диагноз и семейная психотерапия. Учебное пособие для врачей и психологов / Э. Г.Эйдемиллер, И. В. Добряков, И. М. Микольская. Спб.: Речь, 2003. 336 с.

Заброда Дар'я Євгенівна

здобувачка вищої освіти

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник:

Корсунська Вікторія Валентинівна

старший викладач кафедри психології

Дніпровського гуманітарного університету

ІСТОРИЧНИЙ ПОГЛЯД НА ФЕНОМЕН ЛІДЕРСТВО

Лідер, дуже гучний вислів про людину, який ми можемо використовувати у діалогах між собою, описуючи якусь особистість. Прояв лідерських якостей спостерігається вже з дошкільного віку. Вихователі, психологи та інші працівники закладів освіти, спостерігаючи за дитячим колективом, можуть одразу сказати, яка дитина має лідерські здібності.

Для більшого розуміння поняття феномена лідерство, ми розглянули теоретичний погляд античних філософів: Аристотеля, Платона, Гегеля та інших. Отже, в період античності існувала думка, що володіти лідерськими якостями могли лише політики та державні управлінці. На думку Аристотеля лідер повинен мати такі якості як розсудливість, доброта, бажання допомагати іншим тощо. Завдяки даним рисам можна зробити описовий образ людини з лідерськими якостями. На думку Платона лідера можливо одразу виявити за такими ознаками як філософський погляд, розуміння військової справи, наявність рис ділової людини. А на думку Гегеля лідер – це та людина, яка може вести за собою інших та брати відповідальність за свої дії.

Якщо звернутися до Стародавнього Сходу, а саме Китаю, то можна побачити, що вчені мужі розглядали лідерство як прояв особливих якостей правителів. Про це говорили мислителі та філософи Конфуцій, Лао-цзи, Гуань-цзи та ін. Засновник даосизму Лао-цзи вважав, що «найкращі вожді ті, існування яких народ не помічає». Феномен лідерство у далекому буржуазному

суспільстві вивчали Т. Карлей та Р. В. Емерсон. На думку соціолога та кримінолога Ж. Г. Тарда «лідер – це той, хто вміє прописувати закони соціального життя».

З. Фройд у своїй роботі «Psychology and the Analysis of the Ego» висловив свій погляд на лідерство. Він говорив, що все те, що витиснене може перетворюватися у прагнення бути лідером. Якщо розглядати схему З. Фрейда стосовно лідерства, то суспільство постійно буде мати потребу в тій особистості, яка зможе керувати та бути головною [3]. Він розглядає лідерство як сублімацію (концентрацію на найвищому рівні) так зване лібідо – це як компенсація низької самооцінки особистості. За А. Адлером бути лідером, або навіть мати бажання бути їм – це прояв бажання компенсувати свою не повноцінність [2].

Багато уваги дослідженню лідерства та лідерських якостей у дітей шкільного віку приділяли наступні психологи: І. П. Волков, К. О. Ганцева, В. Д. Гончаров, І. С. Кон, Б. Д. Паригін та ін. У наш час тема лідерства має продовження. Такі вчені як А. Г. Залевська, О. М. Капіренкова, В. А. Павлова, Т. Ш. Тажутдінова, О. Л. Уманський окрім теоретичного вивчення зробили практичний внесок, розробили методики та програми для педагогічних працівників з метою формування у дітей дошкільного віку лідерських якостей [1].

На даний час нам відомі декілька теорій лідерства. Наприклад, «Теорія рис або теорія лідерських якостей». Вона ґрунтується на використанні властивостей та особистісних характеристиках лідерів. Психологічні якості: інтелектуальні здібності, гострий розум, впевненість в собі, активність, енергійність, ініціативність, вміння підкоряти своїй волі тощо. Відповідно до Теорії лідерства Р. Стогділла та Р. Манна лідер мав особливі характерні постулати: лідери народжуються, найкращі керівники володіють загальним набором особистісних якостей тощо. Теорія лідерства Р. Стогділл спрямована на здійснення впливу на групову активність, спрямованого для досягнення мети. Він визначив п'ять лідерських якостей: розум та інтелектуальні

здібності, перевага над іншими, впевненість в собі, активність та енергійність, знання своєї справи. Р. Манн дійшов висновку, що лідер повинен володіти такими якостями як інтелект, здатність до адаптації, екстравертність, здібність впливати на людей, відсутність консерватизму, розум та сприйнятливність.

Поведінкові моделі лідерства. До них відносяться теорія «Х» та «У» Д. Мак-Грегора, теорія лідерства К. Левіна, континуум стилів керівництва Р. Лайкерта, Менеджерська (управлінська) решітка Р. Блейка і Д. Моутана, теорія Е. Фляйшмана та Е. Харріса та ін. Дослідники розрізняють можливу поведінку лідера: поведінка лідера орієнтована на задоволення потреб працівників, турбота про їх розвиток; поведінка лідера орієнтована на виконання виробничих завдань, не зважаючи на потреби та інтереси підлеглих.

Ситуаційна теорія лідерства. Ця теорія полягає у тому, що лідерство є продуктом ситуації. «Імовірна модель лідерської ефективності» Ф. Фідлера враховує фактори: відносини між керівниками і членами колективу; структурна завдання (звичність, чіткість); дотримання посадових повноважень. Використання методів переформування груп за критерієм особистої сумісності, перепроєктування завдань на менш структуровані, модернізація посадових обов'язків керівника сприяє підвищенню загального рівня керівництва.

Теорія «життєвого циклу» П. Херсі та К. Бланшара містить ідею, що ефективність стилю керівництва залежить від «зрілості» виконавців (прагнення до досягнення мети, відповідальність за свою поведінку, рівень освіти, досвід роботи).

Модель «шлях – мета» Т. Мітчела і Р. Хауса вказує на застосування стилю керівництва в залежності від ситуації. Використовуються три прийоми впливу на підлеглих: очікування від підлеглого; надання підтримки та усунення факторів, що заважають; направлення зусиль підлеглих для досягнення мети; задоволення потреб підлеглих в межах компетенції керівника; задоволення потреб підлеглих після досягнення мети.

Модель прийняття рішень В. Врума, Ф. Йеттона, А. Яго. Ця модель визначає найбільш ефективний стиль лідера в залежності від конкретної ситуації. При цьому, один керівник може використовувати декілька стилів управління. Вона зорієнтована на один аспект поведінки лідера – залучення співробітників до процесу прийняття рішення.

Ф. Вудс відстежуючи генезис королівських династій 14 націй за десять століть, дійшов висновку, що форма правління залежить від здібностей (який лідер, такий і народ). Лідером може бути особистість, яка має великий талант, що не кожному під силу. Стосовно виховання лідера, то характер загартовується завдяки життєвим подіям та досвіду. Думка М. Вебере де що схожа з думкою Ф. Вудса, бо лідер, який не має харизму, не зможе вести за собою людей та доносити свою думку так, щоб кожен зміг фактично зрозуміти.

Погляд Р. Кетелла був зовсім інакшим. На його думку, лідерство закладається ще в дитині, у колисковому періоді немовляти, де родина, оточення, навколишнє середовище впливають на розвиток лідерських якостей дитини. Наприклад, дитина повинна мати такі якості як допитливість, бажання бути першим, активність, впертість тощо. В цілому комплекс якостей, актуальних для особистості лідера, варіюється в залежності від сфери життєдіяльності, а з ускладненням завдань, що стоять перед лідером, розширюється і спектр навичок, якими він повинен володіти як лідер.

У 1928 році Г. Персон висунув гіпотезу, що кожна ситуація визначає ті чи інші якості, які край необхідні лідеру. Ефективні дії в нових умовах, або події, які характеризують особистість та які в особливому випадку можуть бути визначені як лідерські, є продуктом досвіду індивіда в попередніх ситуаціях. А Дж. Хоманс, Дж. Хемфілл, Р. Стогділл, С. Еванс та інші зробили спробу створити операційну модель лідерства (Теорія «очікування – взаємодії»).

Типологією лідерства займався психолог Л. Кларк, який виділив три типи лідерів: 1) популярні лідери, які мають вплив завдяки своєму унікальному поєднанню якостей особистості або своїх унікальних здібностей; 2) груповий

лідер досягає наміченої мети через взаєморозуміння членів своєї групи; 3) локальний лідер з'являється в конкретній ситуації, коли колектив потребує в підтримці та керівництві.

На думку Є. С. Кузьмін лідерство можливо було виявити лише як внутрішню психологію людини та вміння організуватися, а також знаходити підхід до великого колективу. На думку Є. С. Кузьміна та Б. Д. Паригіна лідерство і керівництво – це персоніфіковані форми соціальної взаємодії та інтеграції всіх механізмів і способів соціально-психологічного впливу для досягнення максимального ефекту в груповій діяльності, та поставленої мети.

Якщо феномен лідерства за своєю природою пов'язаний, перш за все, з регулюванням міжособистісних відносин, що мають неоформлений характер, то керівництво є носієм функцій і засобом регулювання офіційних (оформлених) відносин в рамках соціальної організації.

Підсумовуючи, ми можемо стверджувати, що кожна з теорій дійсно підтверджує риси характеру справжнього лідера. Лідерство – це здатність особистості впливати як на оточення, так і на іншу особистість, спрямовуючи зусилля для досягнення мети. Лідер – це не просто набір певних якостей та особливих рис людини, це певний спосіб життя.

Список використаних джерел:

1. Ануфриенко Л. В. История изучения лидерства в мировой психолого-педагогической науке. / Весник ПГУ. Серия Е. 8, 2012.
2. Клейменова А. Историческое развитие изучение феномена лидера. / Аналитика культурология. Электронное научное издание. Вып. 1 (28) 2014.
3. Павличко Е. Психодинамика лідера. / Блог. Лідерство. Експертиза. 03.10.2016.

Зав'ялов Дмитро Ігорович

здобувачка вищої освіти

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Дніпровського гуманітарного університету

Маркіяненко Мирослава Євгенівна

здобувачка вищої освіти

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник

Корсунська Вікторія Валентинівна

старший викладач кафедри психології

Дніпровського гуманітарного університету

АРХЕТИПИ У КАЗКАХ

У сучасному житті казки відіграють велику роль у розвитку особистості. Існують мотиви, які постійно з'являються в людських оповіданнях. Ці мотиви не є випадковими, а несуть повідомлення, яке передається з покоління в покоління. Сфера психології розглядає ці мотиви з точки зору їх впливу на розвиток особистості.

Казки та мотиви виявилися невіддільною частиною людського життя та джерелом пізнання світу. Казки функціонують для дітей як певні вказівки для орієнтації у складному світі, в якому вони опиняються, і якого вони ще не можуть помітити у всій його складності та взаємопов'язаності. Це ускладнення викликає у дітей страх, невпевненість і тривогу. Казки мають унікальну здатність допомагати дітям впоратися з цими почуттями. Казки дають спрощене, зрозуміле для розуму дитини пояснення основних відносин світу та правил його функціонування. Джерелом цих мотивів є так звані класичні казки, які залишаються незмінними протягом століть. Вони несуть усталені мотиви та шаблони дій та персонажів.

Традиційні казки містять багато символів і абсолютно необхідні для здорового розвитку мозку. Одне з основних послань казок – це програмування нашої підсвідомості. Казка містить «послання» для нашого несвідомого. Їх

доцільніше розглядати як картинку. Тому нам цікаво, як працює «архетипна казка»

Архетип – це щось постійне, що супроводжує людину з незапам'ятних часів. Вони мають певні ознаки: рефлекс всмоктування; універсальність, яка є кожній людині; колективний досвід людства; образи вроджених тенденцій та сил, що присутні в людині; з'являються у міфах, релігійних ідеях, мистецтві, фантазії, мріях та видіннях. Наприклад, коли людина губиться, не знає свого коріння, відходить від своїх несвідомих моделей архетипу, у неї може розвинутися психічний розлад. Найпоширеніші несвідомі архетипи включають, наприклад, Божу Матір (джерело життя та родючості), Бога-Батька (авторитет, справедливість, покарання і прощення, мужність, свободу), Тінь (темні, небажані аспекти людської психіки, її придушення викликає невротичні прояви) та інші. Таких архетипів десятки. Приймавши ці досвідчені моделі, можна вилікувати різні розлади. Ми можемо позбутися не тільки суперництва між братами та сестрами, неприйняття батьків, нездатності приймати рішення, а й серйозних фобій, тривог, депресій, трудоголізму тощо. Їх знання приносять нам свободу, але не кожен готовий прийняти свободу. Це також означає свідоме прийняття відповідальності за себе.

Швейцарський психіатр К. Г. Юнг у своїх роботах звертався до архетипів. Він писав, що «те, що ми називаємо інстинктами, є власне фізіологічні потреби, які сприймаються органами почуттів. Одночасно вони проявляють себе у фантазіях, часто виявляючи свою присутність лише в символічно-образній формі. Такі прояви я і називаю архетипами».

Однак неправильно розуміти термін «архетип» як те, «що означає деякі цілком певні міфологічні образи або сюжети» [4]. Тому що ці названі образи та сюжети – це усвідомлені уявлення, а архетип же «проявляється в тенденції формування цих уявлень навколо однієї центральної ідеї». Архетипи – якісь схеми розвитку суспільства, всі люди залежать від колективної історії [4].

К. Г. Юнг стверджував, що в казки є архетипи, мають загальні особливості та зустрічаються в міфах та казках всіх народів світу. Він ввів принцип додатковості, в якому особистість має дві сторони – «чорну» і «білу».

Юнг ввів принцип додатковості, який говорить, що в особистості все прагне до цілого. Звідси випливає, що в структурі особистості та в колективному несвідомому все явища мають дві сторони – «чорну» і «білу». Наприклад, це архетипи матері та мачухи. Перший архетип уособлює любов, турботу, ніжність, життя, другий – жорстокість, нелюбов до всього живого, заздрість, помста, руйнування. Обидва ці архетипу присутні у величезній кількості казок. Образ злої мачухи є в казках «Попелюшка», «Василиса Прекрасна», «Казка про мертву царівну і сім богатирів», «Дванадцять місяців», «Морозко» та в інших.

Гарним прикладом є казка братів Грімм «Братик і сестричка», де головні персонажі рідні брат та сестра. Кожен архетип має як негативну, так і позитивну сторону. Наприклад, мачуха своїм відвертим негативним ставленням до дітей, проявляє насильницькі дії змушує їх залишити батьківську оселю та здійснювати пошук засобів для існування. Саме з підтвердження такого ставлення починається казка: «Мачуха б'є нас кожен день, а коли ми до неї приходимо, вона нас жене від себе стусанами геть. Годує вона нас одними залишилися від столу черствими корками, і собачці під столом живеться куди краще: тієї все ж, хоч зрідка, вона кине ласий шматочок. Боже збережи, якби наша матінка про це знала! Підемо, станемо разом бродити по білому світу» [2].

Далі ми спостерігаємо появлення заможної та сміливої людини в образі короля, який зачарований красою дівчини, допомагає їм. Завдяки створенню нової родини, дівчина отримує статус заміжньої жінки та, так званий, захист, кров. «Король узяв красуню з собою на коня і повіз її у свій чудовий замок, де весілля була зіграна багато-пребагато, і сестричка стала королевою і довгий час жила з чоловіком в повному достатку; і за козликком все доглядали та берегли його, і він стрибав собі на волі по замковому саду» [2].

Отже, мачуха своєю поведінкою підштовхнула дівчину навчитися виживати, справлятися з труднощами самостійно, отримати новий статус, змінити своє життя та перейти на новий рівень життя. Дівчина пізнає таємниці любові та сімейного життя. Всі перепони та загрози з боку мачухи, з якими стикається дівчина, подолані. З покірливої та бездарної доньки вона перетворюється в статусну жінку та виконує соціальні ролі: королева, дружина, мати.

Розуміння «життя і смерть» виступають як процес оновлення та руйнування, два протилежних поняття доповнюють один одного. Знищення життя породжує життя архетипу матері. Матір та мачуха виконують свої функції. Материнська любов та турбота виступає джерелом розвитку, сприяє набуттю нових ролей, а ставлення мачухи є шляхом досягнення.

Крім того, в казці ми спостерігаємо процес ініціації, де героїня зі звичайної, слабкої дівчинки стає статусною жінкою. Саме негативні зміни у житті героїні сприяють розвитку відповідальності та самостійності. А в результаті з'являється цілісна особистість, впевнена в собі та з гарною інтуїцією.

Що стосується образу мачухи, то ми спостерігаємо жорстоку, свавільну, егоїстичну, агресивну, жадібну жінку з владним характером, яка домінує над чоловіком. На нашу думку, образ такої жінки показує патріархальні підвалини, тобто, відсутність повної влади чоловіка. Прояв негативних рис характеру та поведінки руйнує життя мачухи та відбувається справедливе покарання.

Взагалі в казках та міфах дуже часто спостерігаються образи братів та сестер, наприклад у казці Г. Х. Андерсона «Снігова королева», народній казці «Братик Іванко і сестричка Оленка», братів Грімм «Ганзель і Гретель» та ін. А в міфах стародавнього світу можна зустріти шлюбні відносини між братом та сестрою (Осіріс та Ісіда, Сета і Нефтіда, Зевс і Гера). У міфологічних богів і біблійних персонажів мова йде про інцест. В казках же – це братські почуття, зв'язок між братом і має особливий зміст.

С. Біркхойзер-Оєрі у своїй роботі «Мати: Архетиповий образ у чарівних казках» зазначає, що «брат і сестра є союз маскуліної та фемінній протилежності» [1]. Родинний та кровний зв'язок допомагають пережити труднощі. Наприклад, після перетворення хлопчика у козеня, дівчинка не кидає його напризволяще, а навпаки турбується про нього. А він, тим часом кардинально змінює її життя та змінює на краще. Навіть після заміжжя героїні, як ми це бачимо у казці братів Грімм, родинні стосунки зміцнюються: «Чи не бажаєш ти зі мною їхати в замок і бути мені милою дружиною буде?» – «О, так! – сказала дівчина. – Але і козлик повинен бути при мені – я його тут не залишу». – «Нехай залишається при тобі, – сказав король, – поки ти жива, нехай і у нього буде всього вдосталь» [2].

Кожна істота підпорядкована певним моделям поведінки. Вони вроджені та зазвичай несвідомі. Деякі з цих архетипних моделей дуже корисні для нас і полегшують наше життя. Але бувають різні збої, тріщини, помилки, які виникли внаслідок відсутності правильних шаблонів. Часто це розкол між свідомістю та несвідомістю. Людина на шляху свого розвитку може легко загубитися, якщо у неї немає правильних вказівників на шлях. І це не тільки казки в дитинстві. Архетипові символи поширюються на абсолютно всіх і дійсні для кожної істоти.

Список використаних джерел:

1. Биркхойзер-Оэри С. Мать: Архетипический образ в волшебных сказках / С. Биркхойзер-Оэри; [пер. с англ.]. М.: Когито-Центр, 2006. 255 с. (Юнгианская психология).
2. Грімм Я., Грімм В. Братик і сестричка. URL: http://allforchildren.com.ua/sk_grimm111.htm.
3. Юнг К. Г. Архетипи та колективне несвідоме. Львів, Астролябія, 2018. 608 с.
4. Юнг К. Г. Человек и его символы. Киев, Профит Стайл. 351 с.
5. Пуларія Т. В. Жіночий архетип в актуальних гуманітарних дискусіях. / Культурологія. С. 147–149. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/46017/44-Pular%D1%96ya.pdf?sequence=1>.

Зуб Єлизавета Георгіївна

здобувач вищої освіти

другого (магістерського) рівня вищої освіти

Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник

Пріснякова Людмила Макарівна

кандидат психологічних наук, доцент

завідувач кафедри психології

Дніпровського гуманітарного університету

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МАКІАВЕЛЛІЗМУ В РАМКАХ СТАНОВЛЕННЯ ЛІДЕРА

Лідерство в рамках соціального аспекту це ключовий момент. Людина яка стає лідером, не завжди є ідеальним та чесним прикладом для наслідування та іншого. На одне з розуміння лідера можна виділити такий напрямок який трактується як макевіаллізм. За своєю структурою макевіаллізм в структурі особистісних властивостей займає одне з ключових місць , відображає власне бажання до влади та готовності того, щоб йти найрізноманітнішими шляхами , що б досягти необхідного результату. Незважаючи на те , що саме поняття й сама ідея макевіаллізму зобов'язана своєму існуванню завдяки науці політологія , а також великому мислителю Нікколо Макіавеллі , а саме його праці "Государ", це поняття вийшло за межі вивчення політики, як такого аспекту. В рамках психологічної науки, трактування терміна макевіаллізм можна зіставити з:

- Нарцисизмом.
- Психопатією.

І в цілому в рамках праці "Государ" таке порівняння в цілому є логічним продовженням такого процесу , як такого. В рамках співвідношення тієї ідеї в якій був описаний цей процес , а також в рамках якої він розуміється в психологічній науці, слід першопричинно пояснити різницю та схожість про поняття, ідеї макевіаллізма в рамках різних наук. Основні ідеї які розуміються

в рамках цього поняття, були описані ще в роботі "Государя" і сюди ми можемо виділити такі особливості як :

- Жорстокість в людському відношенні.
- Відсутність положення на морально-етичні норми.

В рамках цих основних ідей описано розуміння ідеї макевіаллізму як і в праці автора , так і в політології , варто відзначити , що сюди ще можна приписати поняття про вплив на натовп. Ці основні ідеї в рамках опису особистості й поняття існують і в психології. Але тут же крім основних цих ідей знаходиться 3 ключових фактори які й складають за своєю будовою макевіаллізм в рамках особистості. Сюди можна традиційно виділити такі фактори як :

- Поведінка.
- Відношення.
- Мораль.

Хоча також існують і такі основоположні фактори як :

- Фактор лестощів.
- Фактор брехливості.
- Фактор віри.

Перший фактор включає в себе дослідження того, наскільки людина вдається до використання маніпулятивних технік в процесі взаємодії між людьми як такими. А також в рамках цього аспекту досліджується фактор усвідомленості, оскільки в рамках макевіаллізма людина, приходять до такої поведінки як правило свідомо.

Другий фактор включає в себе дослідження з боку людини, а також розуміння його рамок людини. Тобто в рамках другого фактора макевіаллізма в психології, виділяють три аспекти для вивчення про людину. Сюди можна традиційно винести такі моменти як :

- Марнославство.
- Цинізм.
- Соціальне управління.

В рамках цього слід пояснити те, що в рамках цих трьох аспектів описується розуміння того, яке впливає з особистісного поняття та ставлення до людини. Тобто люди, а саме люди "макевіаллісти" відносяться до людини з:

- Підозрою.
- Відчуженням.
- Орієнтацією на вигоду.
- Аспектом маніпуляції.

Тобто в рамках цього поняття люди "макевіаллісти", відносяться до людини як до інструменту.

Фактор моралі в цьому розумінні досить простий як такий, оскільки вона виходить з двох попередніх пунктів, а їх ідея впливає в третій фактор моралі, який свідчить про те, що людина готова перейти мораль для досягнення мети.

І на тлі всього цього можна виділити саму особливість того, що ідея макевіаллізму відображає людину, як жорстокого лідера, який переступає мораль і слідкує до своєї мети. В рамках соціальних які впливають на становлення людини в рамках макевіаллізму, можна виділити власне, те що на пряму впливає:

- Оточення.
- Бажання до влади.

Оскільки під оточенням влади людина перетворює те, що відбувається. В рамках жорстокого становлення, народжується ідея про владу, яка й видобувається таким шляхом. Становлення лідера в такому процесі сумнівне питання, оскільки це вже перетікає в рамки тиранії людини, а також власної тиранії, що послаблює становлення істинного лідера.

Список використаної літератури:

1. Андреева Г.М. Социальная психология. М., 1997.
2. Макиавелли Н. Государь. М., 1990.

Канна Інна Михайлівна

здобувач вищої освіти

другого (магістерського) рівня вищої освіти

Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник:

Пріснякова Людмила Макарівна

кандидат психологічних наук, доцент

завідувач кафедри психології

Дніпровського гуманітарного університету

РІВНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ СТРАХІВ

Страх – емоція, що виникає в ситуаціях загрози біологічному або соціальному існуванню індивіда і спрямована на джерело дійсної чи уявної небезпеки. Для людини, як біологічної істоти виникнення страху не тільки доцільно, але і корисно. Однак для людини, як соціальної істоти страх часто стає перешкодою для досягнення поставлених цілей. В деяких випадках страх виконує позитивну функцію – примушує мобілізувати доступні ресурси, але буває й так, що страх набуває зовсім іншої природи і замість мобілізації ресурсів призводить до їх блокування, починає гальмувати будь-які форми соціальної активності і приносить масу неприємних переживань. Тому важливо, щоб страхи не стали причиною дезадаптації дитини, його замкненості, настороженості, відчуження від соціуму. Саме тому, ця проблема викликає великий інтерес зі сторони вчених і вже на сучасному етапі вивчення можна виділити декілька рівнів дослідження проблеми страхів:

1. **На соціально-філософському рівні** істотний вклад внесли такі науковці, як Дж. Локк, Б. Спиноза, П. Тилліх, М. Хайдеггер, К. Ясперс, де страх розглядався авторами, як неминуча тривога, яка лежить в основі людського існування. Основою таких робіт було уявлення про те, що культурна історія людства с самого початку породжена страхом, виявляла суттєвий вплив на весь хід історії;

2. На психофізіологічному рівні можна виділити дослідження І. П. Павлова, П. В. Симонова, Ч. Дарвіна, У. Джеймса, К. Ізарда, У. Макдаугалла та ін., які розглядали уявлення про вроджені передумови страху, механізми його виникнення, психофізіологічні прояви, функції;

3. На соціально-психологічному рівні праці В. І. Гарбузова, А.І. Захарова, А. М. Прихожан, Г. Еберлейн та ін., забезпечили вивчення страхів як невід'ємної ланки в еволюції людського роду, виділив психологічну структуру страху, динаміку впливу соціально-психологічних факторів на виникнення страхів.

Питання розвитку страхів є актуальною темою на будь-якому етапі розвитку особистості, проте максимальний інтерес зі сторони дослідників припадає саме на період юнацтва (студентський вік). Юнацтво – це відносно самостійний період життя, це певний етап соціалізації, адже відбувається перехід від залежного дитинства до самостійного і відповідального майбутнього. Відбувається зміна провідної діяльності, від навчальної (підлітковий вік) до навчально-професійної, що призведе до прийняття рішення відносно професійного самовизначення. Новоутворенням юнацтва є криза ідентичності та самовизначення особистості. Юнацький вік – важкий період становлення особистості, який нерідко супроводжується невизначеністю та суперечливістю. Страх – негативна емоція, що виникає в ситуації уявної або реальної загрози біологічному чи соціальному існуванню людини. На сьогоднішній день немає жодної людини, які й би не була знайома ця емоція, адже будь-яка визначна подія пов'язана зі страхом тою чи іншою мірою. На сьогодні не існує однозначної думки щодо трактування поняття «страх» і тому важливим є аналіз та систематизація існуючих даних з проблеми страхів, зокрема, питання щодо розкриття змісту поняття «страх» у дослідженнях вітчизняних та закордонних психологів, його видів та форм прояву.

Кисельов Максим Олександрович

здобувач вищої освіти

другого (магістерського) рівня вищої освіти

Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник:

Пріснякова Людмила Макарівна

кандидат психологічних наук, доцент

завідувач кафедри психології

Дніпровського гуманітарного університету

НАРКОМАНІЯ. ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ

Наркоманія ніколи не виникає на дійсно благополучному тлі. Благодатним ґрунтом завжди виступають соціальні проблеми, які виникають у результаті неправильного виховання підлітків. Багато дітей ростуть у неповних сім'ях, неблагополучних, або в тих, де відсутній контакт між дітьми та батьками. А це часто призводить до формування проблем з самооцінкою і впевненістю у собі. У таких підлітків не встановлюються взаємовідносини у школі та з більш благополучними однолітками, і вони знаходять своє місце серед маргіналів.

Фактором підвищеного ризику вважаються асоціальні сім'ї з пияцтвом, криміналом батьків і з жорстоким ставленням між членами родини. Менше значення має домінуюча гіперпротекція у вихованні, коли підлітка надмірно опікали, слідкували за кожним кроком, придушували найменшу самостійність або надмірно розбещували. Рано чи пізно у більшості підлітків виникає реакція емансипації. Особливо небезпечні ці моделі виховання для істероїдних підлітків. Поштовхом до адитивної поведінки може бути емоційне відчуження з боку батьків, особливо матері. Важче за інших емоційне відчуження переносять підлітки емоційно лабільного і сенситивного типу. Перші починають шукати емоційну підтримку в однолітків, в тому числі в неформальних компаніях, другі частіше замикаються на собі.

Чим більша дисгармонія стосунків батьків з підлітками, тим вищий ступінь ризику залучення дитини до наркотиків. Можна виділити три форми порушення сімейних стосунків у сім'ях, де підлітки мали перший досвід вживання наркотиків:

Перша форма – жорстокість у спілкуванні з підлітком. Сім'ї даної категорії неоднорідні. Деструктивна агресія проявляється через фізичне насильство. Словесні образи та приниження. При емоційному напруженні і жорстокому ставленні підліток вдається до наркотиків, тому що його виштовхнуто до асоціального середовища або він знаходиться в ілюзорних пошуках уваги, розуміння та тепла. Перша форма сімейного неблагополуччя може бути прямою причиною залучення підлітка до наркотиків

Друга форма – нерозуміння батьків вікових особливостей дитини. Самосвідомість дитини нерідко формується драматично та суперечливо. Можлива ситуація, коли підліток звернувся до наркотику. Щоб зняти тривожність, яка виникає внаслідок прискороного сексуального та інтелектуального розвитку. Батьки ж не здатні психологічно правильно реагувати на ситуацію, обмежуються покараннями, звинуваченнями та моралізацією. У цій ситуації підліток вимушений самостійно виробляти своє ставлення до наркотиків. Друга форма може сприяти залученню до наркотиків не прямо, як дезорганізуючий фактор.

Третя форма – низький авторитет батьків у підлітка. Матеріальний добробут і безконфліктні ситуації в сім'ях, хороша освіта батьків не гарантує авторитетності батьків. Якщо в свідомості підлітка не сформований внутрішній діалог з батьками, їх досвід і життєва позиція не беруться до уваги. Такий підліток менш захищений від тиску соціального мікросередовища, де вживаються наркотики. При третій формі із-за потурання батьків підліток має знижену соціально-психологічну толерантність по відношенню до наркотиків.

Окрім того, ризику наркоманії сприяє і сирітство, у тому числі «соціальне» (за живих батьків). Переважна більшість вихованців інтернатних установ мають несприятливий біологічний та соціальний анамнез. У складних

конфліктних ситуаціях спілкування з однолітками та дорослими яскраво проявляється невміння вийти за межі ситуації, володіти своєю поведінкою та настроєм.

Термін «наркоманія» визначається не стільки з медичних позицій, скільки з медико - юридичних та соціальних і застосовується тільки з урахуванням тих хворобливих патологічних станів, які викликаються зловживанням відповідних речовин або лікарських засобів. Таке вживання викликало необхідність введення в термінологію клінічного визначення зловживання відповідними речовинами, не визначеними законом наркотичними, додаткове поняття «токсикоманія». Цей термін введено для визначення одиниці, пов'язаної із застосуванням речовин або лікарняних засобів, не визначених наркотичними.

Наркотизм - соціальний феномен, що виражається у відносно розповсюдженому, статистично стійкому вживанні наркотичних засобів, ведучих до певних медичних та соціальних наслідків.

Згідно з рекомендаціями ВООЗ, наркоманом вважають людину, стан якої відповідає декільком з наступних умов:

1. У зв'язку з часто повторюваним прийомом наркотичних речовин у наркомана виникає стан періодичної або постійної інтоксикації, що представляє небезпеку для нього самого та для його оточення; наркоман спричиняє шкоду не тільки своєму фізичному, психічному стану і соціальному положенню, але й своєю поведінкою наносить матеріальну і моральну шкоду оточуючим його близьким людям та суспільству;
2. З огляду на зростаючу толерантність наркоман постійно підвищує дозу речовини для отримання бажаного наркотичного ефекту;
3. Спостерігається виражена психічна і фізична залежність від препарату, що проявляється у нездоланному потягу до наркотику;
4. Нездоланний потяг до наркотику змушує наркомана намагатися придбати його будь-якими засобами.

Зловживання наркотиками або іншими токсичними речовинами без залежності від них не вважається за наркоманію або токсикоманію. Раніше використовувалися такі поняття як наркотизм, токсикоманійна поведінка, епізодичне зловживання. В наш час розповсюдження отримує термін адиктивна поведінка. Адиктивна поведінка – зловживання різними речовинами, що змінюють психічний стан людини, у тому числі алкоголем та тютюном, ще до того, як від них сформована індивідуальна психологічна і фізична залежність. У сучасній психології адиктивну поведінку підлітків розглядають як вид порушень адаптації в цьому віці, що є своєрідною регресивною формою психологічного захисту. Саме визначення афективної поведінки свідчить про те, що головним напрямом її усунення є система профілактичної психокорекційної роботи. Медико-біологічна модель допомоги спрацьовує досить обмежено, медикаментозні засоби ефективні в період масивної інтоксикації організму, викликані зловживанням психоактивних речовин. Проблема полягає в тому, що психологічна залежність від алкоголю чи наркотичних речовин не зникає відразу з усуненням фізичної залежності.

Адиктивна поведінка як виявлення кризи ідентичності в психологічній літературі трактується таким чином: вживання алкоголю і наркотиків тимчасово знижує емоційну напруженість, що супроводжує кризу. Коливання у виборі професії, конфлікти з дорослими, поразки при завоюванні статусу серед ровесників - все це викликає у частини юнаків формування негативної «Я-концепції». Вживання психотичних речовин дозволяє увійти у «віртуальну реальність» своїх потаємних мрій і таким чином розв'язати складні проблеми досягнення ідентичності. У компаніях з груповою психічною залежністю від алкоголю чи наркотиків на новачків здійснюється певний тиск, і юнаки з розмитою ідентичністю, як правило, приймають «правила гри» цієї компанії, а юнаки зі зрілою ідентичністю таку компанію залишають.

Аналіз літературних джерел дозволяє виділити фактори, що сприяють ризику адитивної поведінки в підлітковому віці

Зовнішні фактори	Індивідуальні фактори
Економічні та соціальні труднощі	Алкоголь у родині
Погане оточення та розлад у громаді	Непродумана та непослідовна політика стосунків у сім'ї
Зміна місця навчання та проживання	Антисоціальна поведінка та надмірна активність дітей
Прийняття в громаді закони та норми	Вживання наркотиків батьками
Доступність алкоголю та наркотиків	Неуспішність в навчанні
	Нелюбов до школи. Відчуженість та неслухняність

Коломоєць Аліна Олександрівна
здобувач вищої освіти
другого (магістерського) рівня вищої освіти
Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник:
Чередніченко Олексій Миколайович
кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри психології
Дніпровського гуманітарного університету

ВПЛИВ ДИТЯЧО – БАТЬКІВСЬКИХ ВІДНОСИН НА ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ПІДЛІТКА

Сімейні проблеми та вплив сімейної освіти на особистісний розвиток є одними з інтенсивно розвинених проблем сучасної психології. У більшості робіт основне місце присвячено психології батьківсько-дитячих відносин в цілому, а також психології материнства зокрема.

При цьому психологія батьківства, роль батька в сім'ї, його вплив на формування особистості дитини, важливість батьківства для самого чоловіка ще не отримали достатнього охоплення.

Відносини між батьками і дітьми завжди мають величезний вплив на дитину. Саме в сім'ї, в процесі спілкування з батьками, основа самолікування дитини, його емоційна сфера, відносини з оточуючими, бажання жити і насолоджуватися життям, або навпаки страх невідомого, низька оцінка їх здібностей, невпевненість, тривога.

Актуальність роботи полягає в тому, що роль і роль батька в сучасній сім'ї в розвитку особистості дитини зазнала значних змін.

Об'єкт дослідження: образ батька у підлітків.

Предмет дослідження: вплив дитячо-батьківських відносин на формування емоційної сфери підлітка.

Гіпотези дослідження:

1. Образ батька впливає на становлення самооцінки підлітків.

2. Образ батька впливає на емоційну сферу підлітків.

Мета дослідження: теоретичний аналіз психологічних аспектів батьківства та емпіричне дослідження впливу дитячо-батьківських відносин на емоційну сферу підлітка.

Завдання дослідження:

1. Простежити основні закономірності розвитку особистості підлітка.
2. Розглянути особливості впливу сімейних відносин на становлення емоційну сферу дитини, а також простежити роль батька в цьому процесі.
3. Розробити методологічний комплекс, спрямований на вивчення образу батька та його впливу на формування емоційної сфери підлітка.
4. Провести емпіричне дослідження впливу образу батька на самооцінку та емоційну сферу підлітка.

Висновки:

У ході дослідження було встановлено, що батько відіграє важливу роль у вихованні та розвитку здібностей дитини, в засвоєнні нею різноманітних навичок, а емоційне забарвлення дитячо-батьківських відносин обумовлює специфіку особистісного розвитку дитини на певному віковому етапі. Так, у підлітковому віці цей вплив розповсюджується на статево-рольову ідентифікацію, а також на самооцінку.

Отже наш батько – це сильний, незалежний, рішучий, енергійний, впевнений, дружелюбний, самостійний чоловік який сам має адекватну середню або високу самооцінку. Крім того, в уявленнях підлітків батько – це людина, яка надає гідний приклад завдяки своїм досягненням, основними серед яких для підлітків є створення сім'ї, отримання роботи та здобуття власного житла.

Також підліток, мимоволі наслідує ті риси, якими сам наділяє свого батька.

У зв'язку з цим була здійснена спроба виявити зв'язок між самооцінкою, емпатією підлітків та їх уявленням про батька. Для цього було організовано

проведення емпіричного дослідження, об'єктом якого став сприйняття образ батька підлітками.

Теоретичні гіпотези, в ході дослідження було підтверджено.

Кошиль Катерина Вячеславівна

здобувач вищої освіти

другого (магістерського) рівня вищої освіти

Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник

Шевякова Ольга Валеріївна

кандидат психологічних наук, доцент

доцент кафедри психології

Дніпровського гуманітарного університету

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗАДОВОЛЕННЯ ШЛЮБОМ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД СІМЕЙНОГО СТАЖУ

У цей час Україна переживає складні соціально-економічні зміни, які істотно відбиваються на становищі всіх елементів соціальних структур, зокрема сім'ї. Сім'я є найменшим осередком суспільства, що постійно відчуває на собі безпосередньо чи опосередковано ті зміни, які відбуваються у країні та відповідно сама накладає відбиток на розвиток суспільства. Процес формування, становлення та розвитку сучасної української сім'ї проходить у складних і суперечливих умовах, на фоні яких відбувається погіршення фізичного і психічного стану здоров'я людей, зростання міжособистісної ізоляції агресивності, нездатності розв'язувати проблеми і конфлікти, що виникають на життєвому шляху. Сьогодні сім'я стикається з цілою низкою нових проблем, значною мірою втрачає здатність виконувати життєво необхідні функції і стоїть на порозі кризи. З огляду на це, можна говорити, що ситуація з внутрішньо-сімейними стосунками поступово погіршується внаслідок збільшення протиріч і конфліктів у суспільстві. Ці обставини можуть мати негативні наслідки не лише для сім'ї, але й для країни загалом.

Проблемою сімейних конфліктів займалися багато як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Однак попри досить значний обсяг теоретичної та прикладної розробки даної проблеми, вона і досі викликає гострі дискусії. У літературі немає єдиної думки щодо комплексного підходу до діагностики сімейних взаємин, недостатньо розроблені шляхи попередження та подолання

виникнення протиріч у сім'ї. Значної уваги потребує теоретичне та експериментальне дослідження причин виникнення подружніх конфліктів у сім'ї, яка легко піддається впливу різноманітних зовнішніх і внутрішніх негативних чинників.

Нами проведено емпіричне дослідження у м.Синельниково Дніпропетровської області. В дослідженні взяло участь 60 пар, які мають стаж сімейного життя від 1 до 20 років. Аналіз результатів діагностики за методикою «Тест задоволеності шлюбом» (В.В. Столін, Т.Л. Романова, Г.П. Бутенко).

Дана методика дозволяє нам виявити рівень задоволеності шлюбом чоловіка та дружини, адже від того на скільки люди задоволені своїм шлюбом залежить благополуччя відносин між подружжям. Результати дослідження за даною методикою яку ми проводили серед сімейних пар, дають змогу нам виявити повну незадоволеність, значну незадоволеність, скоріше незадоволеність, ніж задоволеність, часткову задоволеність/незадоволеність, значну задоволеність та практично повну задоволеність шлюбом. Отримані результати приведені у таблиці 1.

Таблиця 1
Результати діагностики за методикою «Тест задоволеності шлюбом» (В.В. Столін, Т.Л. Романова, Г.П. Бутенко) (середні значення).

Сімейний стаж	Жінки	Чоловіки	Δ Ж і Ч
1-5 років	30,6	29,6	+1
6-10 років	33	33,4	-0,4
11-15 років	35,9	35,3	+0,6
16-20 років	35,6	35,7	-0,1

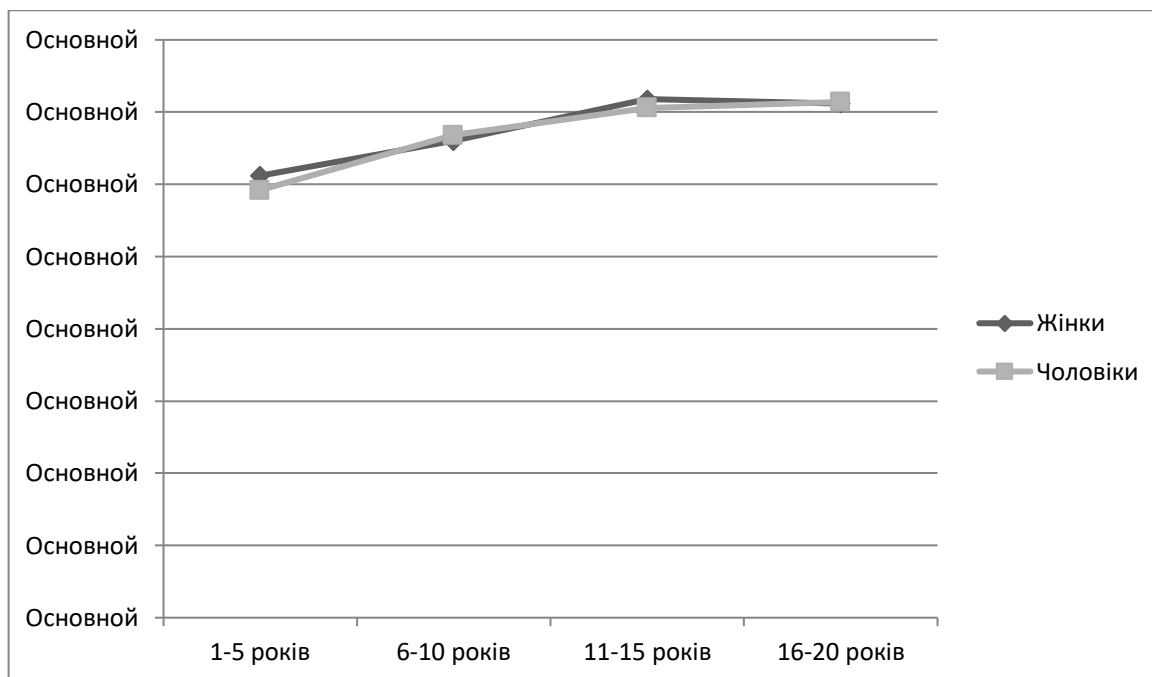

Рис 1. Результати діагностики за методикою «Тест задоволеності шлюбом»
(В.В. Столін, Т.Л. Романова, Г.П. Бутенко)

Аналіз рисунку дає змогу констатувати, що зі зростанням сімейного стажу в учасників емпіричного дослідження зростає, причому пік зростання задоволеності шлюбом припадає на 11-15-річний період. Ця тенденція притаманна як для чоловіків, так і для жінок. У наступний віковий період відбувається незначне зниження задоволеності шлюбом. Це пов'язано, на нашу думку, із переживанням особистістю наступної вікової кризи – кризи середнього віку. Саме ця криза примушує не тільки переосмислити власні досягнення та невдачі, але й переглянути свої погляди на шлюбного партнера. Цікавим являється аналіз параметрів задоволеності шлюбом у чоловіків і жінок. Якщо ж подружжя не задоволене укладеним шлюбом, то на ґрунті цього незадоволення можуть виникати конфлікти, які можуть зруйнувати відносини і сім'ю загалом.

Кравець Вікторія Анатоліївна

здобувачка вищої освіти

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник

Корсунська Вікторія Валентинівна

старший викладач кафедри психології

Дніпровського гуманітарного університету

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК АГРЕСІЇ, АГРЕСИВНОСТІ ТА АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ

Вивчення агресивної поведінки сьогодні є однією з актуальних. Будь-яка ситуація втрати контролю над своєю поведінкою може призвести до агресивної поведінки. Агресія – це не тільки дії, а й слова, поведінка, жести або їх відсутність. Бувають випадки, коли гнів не виражається прямо. Хоча це не можна виміряти чи зважити, можна сказати, що з пасивною агресією справа складніша. Є припущення про те, що на рівень прояву агресивної поведінки особистісні спостерігається більше у чоловіків ніж у жінок.

Підхід вітчизняних науковців до вивчення агресії можна схарактеризувати як багатоаспектний, що враховує все різноманіття зумовлених її факторів.

Агресія – це цілеспрямована, руйнівна поведінка, яка суперечить нормам та правилам співіснування людей у суспільстві, яка чинить шкоду об'єктам нападу (живим та неживим), спричиняє фізичну шкоду людям або викликає у них психічний дискомфорт (негативні переживання, напругу, страх тривогу тощо) [3].

Агресію можна розподілити на два основних види: фізичну та вербальну (словесну).

Фізична агресія – акт поведінки, який вчиняється за допомогою насильства та руйнування. Вербальна агресія – акт поведінки, яка чинить шкоду потерпілому за допомогою слова. Це погрози, наклеп, образи.

Вітчизняні вчені відзначають, що між поняттями агресія та агресивність існує суттєва різниця, що призводить до серйозних наслідків.

Агресивність виражається в суб'єктивній схильності до ворожої поведінки, яка має на меті повністю або частково пригнічувати іншу особу або осіб, обмежувати їх, контролювати їх, заподіяти їм шкоду або страждання [1].

Існують докази різниці між жіночою агресивністю та агресивністю чоловіків.

Жінки розглядають агресію як експресію, тобто як засіб вираження тривоги, гніву та зняття стресу. Чоловіки, навпаки, ставляться до агресії як до інструменту, що дозволяє отримати різноманітні соціальні та матеріальні винагороди.

Реалізація та спрямованість агресивної поведінки багато в чому залежить не лише від настрою, але й від рівня свідомості, мислення, волі.

Важливу роль у становленні агресивної поведінки відіграють стереотипи сімейних стосунків.

Агресивна поведінка може виникати як реакція на сімейний конфлікт і на сексуальні розлади, а також на соматичні та психічні захворювання, вона проявляється, як в ауто агресії, так і у вигляді агресивних дій у ставленні до інших.

Згідно зі статистичними даними у містах здійснюється більше протиправних агресивних вчинків, аніж у сільській місцевості. Дослідники пояснюють цей факт наявністю у містах чисельних соціальних груп, формальністю соціального контролю, анонімністю спілкування та високою мобільністю населення.

Недостатня впевненість у собі, занижена самооцінка, страх як особистісна установка, прагнення до самоствердження, завоювання авторитету, прагнення до влади – це фактори, які сприяють вибору особистістю агресивних форм поведінки [4].

Агресивність як характеристика людини притаманна людині з народження як біологічній істоті та служить для реалізації, задоволення основоположного інстинкту – інстинкту самозбереження.

Найбільш поширеними проявами агресії вважаються конфлікт, тиск, примус, негативна оцінка, погрози чи застосування фізичної сили. Приховані форми агресії виражаються у відстороненні від контактів, бездіяльності, щоб заподіяти комусь шкоди, самоушкодження та суїциду.

Агресивність – це відносно стійкий емоційний стан, властивий особистості, який виявляється у гніві, злості, роздратованості та є передвісником агресії. Агресивність – це емоційний стан, а агресія – це форма поведінки.

Агресивна поведінка й агресивність – це різні, хоча і пов'язані між собою поняття, то і природа їхня повинна бути різною.

Агресія	
Мотиваційна	наслідок потреби в емоційній розрядці
Інструментальна	засіб у досягненні мети
Доброякісна	біологічна адаптація, яка сприяє підтримуванию життя (гра, оборона, агресія, як самоствердження)
Зляккісна	біологічно не адаптивна агресія (деструктивність помсти та руйнування, садизм, мазохізм, некрофілія)
Конструктивна	соціально прийнятлива та знаходить своєвираження уздатності індивіда протистояти шкідливим впливам
Деструктивна	пряме, пов'язане з морально-етичними нормами проявлення, руйнування та деформація стосунків з оточуючими, присутність делінквентних і кримінальних компонентів поведінки, а також в цьому випадку суттєву роль відіграють різні особистісні розлади (соціопатичні, садистичні)
Дефіцитарна	характеризується низьким рівнем соціальної активності індивіда недостатнім розвитком поведінкових навичок, які сприяють реалізації агресивних спонукань, ауто агресивним феноменам.

У кожній людській особистості одночасно існують конструктивна, деструктивна та дефіцитарна форми агресії, але, як правило, одна з них є домінуючою.

Прояви агресії на такі групи:

1) експресивна агресія – спонтанний вибух люті та гніву, які є нецілеспрямованими та швидко припиняються. При цьому об'єкт, що викликав агресію, не обов'язково стає об'єктом нападу;

2) ворожа агресія – метою якої є нанесення шкоди іншій людині;

3) інструментальна агресія – існує як засіб для досягнення мети у випадках шантажу, виховання.

Особливий вплив на прояв агресивної поведінки можуть здійснити інші особистісні властивості та якості. Деякі факти досить переконливо підтверджують існування зв'язку між схильністю до агресії та набором статевих хромосом [2].

Дослідження показали, що деякі хромосомні аномалії пов'язані з агресивною поведінкою, а не з вродженою розумовою відсталістю, а не з природною схильністю до насильницьких злочинів.

На думку дослідників, зв'язок між рівнем гормонів і агресією не обов'язково може бути прямим, тобто тестостерон може впливати на інші індивідуальні фактори, які в свою чергу сприяють розвитку агресивної поведінки; може виникнути опосередковано з будь-яких особистих або поведінкових характеристик. Рівень тестостерону може відігравати певну роль у формуванні агресивної поведінки і певною мірою відповідати за статеві відмінності в агресії.

Тому, як і багато біологічних факторів, гормони не діють незалежно від соціального контексту, який істотно впливає на прояв агресії, тому гормони повинні взаємодіяти з соціальними факторами, щоб впливати на ступінь агресії.

Агресивна поведінка людини пов'язана з активацією симпатичної нервової системи – компонента вегетативної нервової системи, який спонукає нас битися чи тікати. Агресія та збудження тісно пов'язані. Хвилювання призводить до посилення агресії. У перші роки життя агресія часто проявляється імпульсивними капризами, невідконтрольними дорослим. Діти, заражені гнівом дорослих, передають його своїм одноліткам.

Підліткова криза – це явище, яке свідчить про розвиток особистості, але за наявності деяких несприятливих факторів та умов це криза, що призводить до агресивної поведінки. Агресія більш-менш притаманна кожній людині,

оскільки це інстинктивна форма поведінки, основною метою якої є самозахист і виживання в навколишньому світі.

У дорослих, агресія може розвиватися з негативного життєвого досвіду або психічного захворювання. У деяких випадках люди, які страждають від депресії, тривоги або пост травматичного стресового розладу ненавмисно проявляють агресивну поведінку, в результаті їх стану. Для тих, хто не має медичного або емоційного розладу, агресивна поведінка, як правило, відповідь на розчарування.

Структура проявів різних форм агресії залежить від віку та статі. Чоловіки та жінки демонструють різні функції агресії. Жінки розглядають агресію як засіб вираження гніву та зняття стресу. Як інструментальна модель поведінки чоловіків вони звертаються до соціальних і матеріальних винагород. Чоловіки використовують агресію словесно та фізично відкрито, тоді як жінки використовують агресію приховано, використовуючи третіх осіб або для того, щоб завдати шкоди обману.

На нашу думку, вищий рівень агресії частіше зустрічається у чоловіків, ніж у жінок. Чоловіки та жінки з високим рівнем агресії зазвичай віддають перевагу фізичним і словесним формам, помірним рівням непрямой агресії та низьким рівням образи. Немає чітких наукових доказів того, що агресія необоротна. І навпаки, дедалі більше даних свідчить про те, що таку поведінку можна запобігти чи зменшити у надзвичайних ситуаціях.

Список використаних джерел:

1. Аль Ю. Є. Соціальна робота з агресивними підлітками. / Дип. робота Одеський національний політехнічний університет. Одеса, НУБіП. 2014. URL: <https://shag.com.ua/socialena-robota-z-agresivnimi-pidlitkami.html>.
2. Бэррон Р., Ричардсон Д. Агрессия. СПб: Питер, 2001. 352 с: ил. (Серия «Мастера психологии»).
3. Семантичне розмежування понять: «агресія» та «агресивність», «агресивна поведінка». URL: <https://studall.org/all4-29551.html>.
4. Юзікова Н. С. Формування у неповнолітніх мотивації до застосування жорстокості та агресії при вчиненні злочинів. / Електронна

Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (ВНПЗ ДГУ, 30.09.2021)

бібліотека юридичної літератури «Правознавець». URL:
<http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/8432/%CD>.

Кравченко Вікторія Сергіївна
магістрант кафедри психології
Дніпровський гуманітарний університет

Науковий керівник
Сергієні Олена Віталіївна
доктор медичних наук, професор
професор кафедри психології
Дніпровського гуманітарного університету

ФАКТОР АГРЕСІЇ У СТУДЕНТІВ ВНЗ

Агресивність - це той аспект який знайомий кожній людині по-своєї природі, а також з інших причин як таких. Агресивність свого роду є і наслідок , а також є й рішення проблематики в рамках будь-якого процесу, але далеко не найкраще. Становлення фактора агресивності у студентів, а також у будь-якого роду здобувачів освіти є нагальною проблематикою на даний аспект часу. Проблема, яка породжує становлення агресивності в рамках особистості , яка знаходиться в рамках навчального закладу , можна умовно поділити на два умовних фактори , який поділяють власне і подальше становлення в цілому, як такому. До цих факторів традиційно ми можемо віднести два аспекти:

- Особистісний аспект.
- Аспект соціальний.

Особистісний аспект відображає становлення людини з його власної позиції , як такої. Приходячи в новий навчальний заклад , людина стикається з аспектом соціальної взаємодії. І для людини на новий план виходять проблеми про :

- Взаємозв'язок в рамках нового середовища.
- Адаптаційний процес.

Ці аспекти зачіпають особистість як таку , оскільки людина опиняється в новому середовищі й жадає опинитись в своєму місці. Соціальний фактор в цьому плані відіграє велику роль , оскільки особистість входить в пряму

взаємодію між іншими учасниками, а також підлаштовується під власне нові правила. Агресивність в цьому плані може бути пов'язана :

- -З проблемою становлення і врегулювання особистісного аспекту з соціальним.
- З неможливістю адекватно регулювати себе в рамках нових правил.

У першому варіанті, необхідно враховувати фактор :

- Нового колективу.
- Нового середовища.

Оскільки відображення цих двох ідей і в цілому представляють із себе новий цілісний фактор соціального аспекту, як такого. І неможливість сходження "Особистого" з соціальним веде до прямого конфлікту , який породжує зростання особистісної агресії , яка в цілому та надалі буде виливатися в рамках певних дій. Агресивність в цьому плані стає моментом перегороди, оскільки не дозволяє відобразити розуміння особистості власного "Я" в рамках соціального спектра. Основною причинною становлення конфліктності і становлення агресивності та агресивної особистісної поведінки в рамках соціального фактора, постає знову ж проблема більше неможливості адаптаційного характеру, як такого.

Другою проблематикою, є неможливість усвідомлення та пізнання особистістю певної структури, яка відображена в рамках сформованого вже соціального інституту. В такому випадку це впливає про неможливість знаходження певного компромісу в рамках соціального аспекту і внутрішнього "Я". Свого роду ця проблема , частково пов'язана з родом попередньої проблеми , оскільки , що перша, що друга частина передбачає за собою становлення і врахування не тільки особистісного , а й суспільного (соціального) фактора , як такого , але є та відмінність яке власне і розділяє перше й друге в рамках агресивності студентів у вищих навчальних закладах. Це фактор тієї системності правил, тобто це те , що може викликати проблематику у людей , але при цьому це не пов'язано з соціальним фактором на пряму, оскільки це є його наслідком як таким. І в рамках цього процесу,

агресивність визначається більш особистісними параметрами ніж могла бути, оскільки в другому випадку врахування соціального аспекту, займає більш вторинну роль, оскільки тут йде більше аспект на роль, того процесу який був проведений роллю соціуму. Свого роду непорозуміння і неможливість зрозуміти правила, тягнуть за собою агресію в рамках особи й по відношенню до себе, оскільки тут вже немає прямого конфлікту з соціумом , хоча варто враховувати той фактор , що це може викликати в майбутньому перетікання проблеми з рамок другого аспекту в перший, оскільки при продукуванні агресивності слідує власне і піднесення агресивності, що і у подальшому буде відображатися в рамках конфліктності не тільки з самим собою, але й також в рамках конфліктності та агресивності й з соціальним середовищем.

Список використаних джерел:

1. Вебер Г. Два рода счастья: Системно-феноменологическая психотерапия Берта Хеллингера. - М, 2007.
2. Кон И.С. Психология юношеского возраста. М., 1975 .

Красильникова Аліна Олексіївна

здобувач вищої освіти

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник

Корсунська Вікторія Валентинівна

старший викладач кафедри психології

Дніпровського гуманітарного університету

ПРАВО У СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНИХ НОРМ

Між психологією і правом є важлива схожість: це гуманітарні та соціальні науки і їх загальний предмет і область взаємодії, людська поведінка. Юридична психологія фокусується на тому, який вплив здійснюють правові рішення на поведінку і як ці рішення регулюються суспільством, щоб поступово покращувати правову систему. Юридична психологія має зв'язок з соціальною, атрибутивною і когнітивною психологією.

На думку вчених відмінність між цими двома науками полягає в тому, що, хоча вони обидві цікавляться одним і тим же предметом, їх значення абсолютно різні. Закон регулює і дозволяє детермінанти поведінки та визначає порядок, в якому вони застосовуються, або можливість їх запобігання. Психологія, з іншого боку, проводить аналіз, здійснює вимірювання, прогнозує і змінює поведінку.

Саме вивчення специфіки або особливостей поведінки психологією забезпечує необхідну основу, на якій можуть бути зроблені конкретні закони, які враховують ці особливості та підвищують ефективність законів.

Поведінка людини регулюється та упорядковується завдяки створеним загальним правилам-нормам, котрі поширюються на всіх суб'єктів. Взагалі існує два види норм: технічні та соціальні. Розглянемо їх детальніше.

Технічні норми – це правила поведінки, котрі висвітлюють відношення людини до природи, техніки, знарядь і засобів виробництва [4].

Соціальні норми – це правила поведінки, котрі регулюють відносини між людьми, групами людей чи колективами [4].

За особливістю сфери відносин, що регулюється соціальні норми поділяють на підгрупи. А саме на: норми-звичаї, норми моралі, норми релігії, норми права та корпоративні норми. У контексті нашої роботи необхідно висвітлити поняття норм права. Отже, норми права – це прийняті на державному рівні загальнообов’язкові, формально визначені правила поведінки, що надають учасникам регульованих відносин суб’єктивні права і покладають на них юридичні обов’язки [1].

Крім того, можна виділити такі особливості права:

- санкціонуються державою;
- має формально визначений характер (існує у вигляді документу);
- має чітко визначений зміст;
- характеризується ієрархічною підпорядкованістю висвітлених норм;
- загальнообов’язковість;
- встановлюються чіткі межі можливої та необхідної поведінки;
- охороняється державою за допомогою організаційних засобів.

Упродовж усієї історії право посідало важливе місце у суспільному житті, тим самим виконуючи культурно-історичну, виховну, регулятивні, охоронну функції та функцію соціального контролю. Саме у цих функціях висвітлено основне призначення права.

Право у системі соціальних норм розглядається як найважливіший засіб, котрий забезпечує життєдіяльність суспільства. Соціальним призначенням права виступає підтримка правопорядку у суспільстві. Саме за його допомогою стає можливим врегулювання, узгодження та баланс різноманітних інтересів у суспільстві. Воно має тісний зв’язок з багатьма аспектами, в особливості із поняттям моралі.

Мораль визначається як певні уявлення людини про честь, добро і зло, гідність, совість та відповідну до цих понять правила поведінки, котрі гарантуються лише силою думки суспільства [1].

Норми моралі на відміну від права можуть існувати у контексті цілого суспільства, окремої групи, класу, колективу чи людини. Крім того, вони не

мають формального визначення (письмового джерела, документу), існують в усній формі, не мають чіткого розмежування прав та обов'язків, не залежать від держави, виконуються лише у випадку вагомої авторитетності, реалізуються в довільному порядку, охороняються шляхом громадського впливу.

Не зважаючи на відмінності, право та мораль містять у собі загальні особливості. Не випадково ж існує наступний вислів: «Право – моральний мінімум». Це говорить про те, що правове регулювання майже неможливе без опору на моральну складову людини. Наприклад, більшість заборон у кримінальному праві вийшли саме з моралі: не брехати, не лжесвідчити, не брати чужого, не порушувати суспільний порядок, не обмовляти і подібне.

Повертаючись до визначення спільних рис права та моралі варто зазначити наступне:

- вони визначаються об'єктивними умовами суспільної життєдіяльності;
- існують у реальній поведінці суб'єктів;
- регламентують поведінку людини через права та обов'язки;
- основні регулятори поведінки;
- мають загальний характер;
- так чи інакше встановлюються та гарантуються;
- спонукають появі поваги до прав людини;
- вступають у сперечання зі свавіллям та беззаконням.

Таким чином, у процесі регулювання суспільних відносин право і мораль тісно взаємодіють, глибоко проникаючи одне в одного. І все ж таки, мораль і право – різні, суверенні, самостійні соціальні регулятори, кожен з яких несе свій особливий зміст, принципи та цінність.

Список використаних джерел:

1. Остапенко О. Г. З–Правознавство [Електронний ресурс] / О. Г. Остапенко // Навчальний сайт ХНАДУ 21-27 листопада. URL: <https://dl.khadi.kharkov.ua/mod/book/view.php?id=29669&chapterid=4832>.

2. Методичні рекомендації «Соціологія» призначені для студентів заочної форми навчання Одеського державного аграрного університету. У посібнику розглядаються основні положення соціології. / Уклад.: М. М. Самуйлік, І. В. Федорова. Одеса, «Центр Медіа», 2014. 59 с.

3. Лозовой О. П., Петришин О. В. Професійна етика юриста. Харків: Право, 2004. 176 с.

4. Юрій М. Ф. Людина і світ / М. Ф. Юрій. Київ: Дакор. 460 с.

Кривенченко Наталія Василівна

здобувач вищої освіти

другого (магістерського) рівня вищої освіти

Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник

Пріснякова Людмила Макарівна

кандидат психологічних наук, доцент

завідувач кафедри психології

Дніпровського гуманітарного університету

ВПЛИВ СИТУАЦІЇ УСПІХУ НА МОТИВАЦІЮ ДОСЯГНЕНЬ У МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Проблема успіху в навчанні за останні роки визначилась як одна з найважливіших і перспективних у психолого-педагогічній науці та практиці. Викликано це тим, що людський чинник розглядається найголовнішим резервом соціального розвитку, впливу на особистість. Звідси й нове завдання освіти – створити методично забезпечену систему саморозвитку особистості, що допоможе дитині самостійно вирішувати життєві проблеми, долати труднощі в навчанні, спілкуванні, берегти здоров'я, цікаво і корисно проводити дозвілля, само реалізуватися. У зв'язку з цим сучасна школа потребує докорінного переосмислення парадигми навчання і виховання, опанування прогресивними технологіями становлення особистості учня як самостійного проєктувальника власного життя, створення умов для самореалізації його сутнісних сил у різних видах творчої діяльності і, насамперед, в навчальній діяльності.

Мета роботи – дослідити ситуацію успіху як умову активізації мотивації досягнення у молодших школярів.

Завдання дослідження:

- 1) проаналізувати вплив використання ситуації успіху на розвиток мотивації досягнення молодшого школяра;
- 2) виявити зміни в мотивації учнів стосовно критерію “прагнення до успіху”- “прагнення до невдачі” внаслідок використання ситуації успіху;

- 3) проаналізувати зміни в судженнях учнів стосовно пояснень причин своїх невдач;
- 4) виявити різницю в розвитку мотивації досягнення у дівчаток та хлопців.

Гіпотеза дослідження: використання ситуації успіху в учбовій діяльності позитивно впливає на активізацію мотивації досягнення молодшого школяра.

Об'єктом дослідження виступає мотивація навчання як актуальна проблема сучасної педагогічної психології.

Предметом дослідження виступає мотивація досягнення в учбовій діяльності школяра, як фактор, що активізує навчання в цілому.

У роботі використано наступні методи дослідження:

1. Методика “Мотивація успіху і боязнь невдачі”, запропонована А.А. Реаном.
2. Методика “Спрямованість на оцінку”, запропонована Є.П.Ільїним, Н.А. Курдюковою.
3. Методика “Спрямованість на придбання знань”, запропонована Е.П. Ільїним, Н.А. Курдюковою.
4. Методика “Визначення причин своїх неуспіхів”, запропонована А.К. Марковою.
5. Проективна методика “Вивчення мотивації досягнення”, запропонована Р.С. Немовим .

Теоретична значущість роботи полягає в отриманні якісних та кількісних даних щодо ситуації успіху як умови активізації мотивації досягнення у молодших школярів.

Практична значущість роботи полягає у можливості використання отриманих даних для активізації процесу навчання молодших школярів.

Висновки

Загальний аналіз по всіх методиках показує позитивну динаміку експерименту. У молодших школярів при дії ситуацією успіху різко зросли показники потреби на досягнення власних результатів. Потреба прагнення до успіху стала явно домінувати у так званих «середніх» дітей. Різко змінилися

показники в поясненні причин власних невдач: більшість дітей стала пояснювати свої невдачі причиною: неолік зусиль.

Дана причина є внутрішньо контрольованою і залишає великий ступінь свободи в досягненні власних результатів. Необхідно також відзначити, що на хід експерименту зробили вплив особистості вчителів і особистості самих учнів, що необхідно враховувати при розробках подальших експериментів. В процесі експерименту з вчителями експериментальних класів підтримувався систематичний зв'язок і надання допомоги при виникненні труднощів в моделюванні ситуації успіху.

Лейбик Лілія Василівна

здобувач вищої освіти

другого (магістерського) рівня вищої освіти

Західноукраїнського національного університету

Варійчук Мар'яна Іванівна

здобувач вищої освіти

другого (магістерського) рівня вищої освіти

Західноукраїнського національного університету

Науковий керівник

Надвичина Тетяна Лонгінівна

кандидат психологічних наук

доцент кафедри психології та соціальної роботи

Західноукраїнського національного університету

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ЗВО

У сучасному світі зміни відбуваються кожного дня, постають нові вимоги до фахівця в будь-якій сфері суспільного виробництва. Серед пріоритетних – наявність лідерських здібностей, які мають супроводжуватися цілою низкою індивідуально-психологічних якостей: високий рівень інтелектуальних здібностей, розвинутий емоційний інтелект, комунікабельність, вміння відстоювати свої та групові інтереси тощо. Такі вимоги висуваються молодій людині у студентському віці, коли активно відбувається формування та утвердження лідерських якостей і здібностей.

Грунтовний аналіз цілої низки літературних джерел [1-3] засвідчив, що психологічні характеристики зорієнтованості студентів у процесах їхньої фахової підготовки обумовлені, насамперед, впливом різних чинників соціальної та особистісної спрямованості, серед яких можна виокремити наступні: рівень освіченості, бажання і здатності до роботи з іншими людьми, усвідомленість й аргументованість вибору спеціальності, загально-особистісна і професійна обізнаність, індивідуальна компетентність, загально-організаційні та лідерські здібності, мотиваційно-ціннісні орієнтації, смислові

переваги. Завдання професійного розвитку студентів передбачають розкриття їхніх особистісних нахилів і здібностей, інтересів і спрямувань, а також базуються на розробленні та впровадженні в освітньому процесі оптимальних умов для набуття студентами соціально-професійної ідентифікації.

Так, до психологічних чинників, що впливають на формування мотиваційної спрямованості студентів, опанування ними професійної діяльності, можна віднести: спрямованість до розвитку внутрішньо-духовних основ особистості, професійне зростання, опанування навичками професії, соціально активну поведінку, психологічну зрілість і соціальну внормованість особистості.

Важливою метою психологічного розвитку є формування особистісних навичок саморегулювання й самоуправління, що передбачає вміння узгоджувати індивідуальний спосіб життя із соціальними вимогами й очікуваннями. Відомо, що стрімка динаміка соціальних змін випереджає природне дорослішання людини, створює підвалини зменшення значущості таких відносно стійких констант, як звичаї, традиції, мораль; в цих умовах для особистості особливо нагальною виступає потреба формування внутрішнього світу в напрямку зміцнення культурних, моральних переконань, розвитку інтелектуальних, волевих та ін. якостей, що дозволить індивіду вповні розкрити свій природний потенціал, зробити світ «людиновимірним», узгоджуючи соціальні ритми й темпи особистісного зростання [3].

Процес формування у студента активної життєвої позиції та лідерських здібностей в різноманітних видах суспільної діяльності та зорганізованому професійному навчанні залежить, насамперед, від рівня сформованості у молодій людини установок, переконань, інтересів, навичок діяльності тощо. Установки майбутнього фахівця та його позиції можуть характеризуватись обмеженим простором застосування, тим самим визначаючи низьку активність та низькі здібності лідера, які спричинені недостатністю

виконання й оволодіння студентом специфічних для нього соціальних функцій. І навпаки, формування відповідних умов активної соціальної позиції та підвищення рівня професійної спрямованості відбуваються завдяки широким різнобічним інтересам, що передбачають розвиток творчих установок особистості.

Також серед психологічних чинників, які впливають на активність студентської молоді в оволодінні професійними знаннями та навичками, є також самостійна участь у позанавчальній пізнавальній діяльності, яка є пріоритетною у становленні та розвитку особистості шляхом саморегуляції, синтезу пізнавального мотиву й способів самостійної оцінки.

Список використаних джерел:

1. Лактионова Г., Зверева И., Старикова Л. Лидер будущего: новое видение стратегии и практика. *Практична психологія та соціальна робота*. 2002. №3. С. 35 – 55.
2. Шалагинова Я. В. Психология лидерства. СПб.: Речь, 2007. 494 с.
3. Ціннісні орієнтації молоді. *Соціологічний бюлетень*. Одеса, 2010. 17 с.

Лисенко Олена Миколаївна

здобувач вищої освіти

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник:

Корсунська Вікторія Валентинівна

старший викладач кафедри психології

Дніпровського гуманітарного університету

ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ ЯК ШАБЛОН ГЕНДЕРНОЇ РОЛІ

Однією з об'єктивних детермінантів якості життя можуть бути соціальні стереотипи щодо різних соціальних груп, тобто переконання щодо їх властивостей та їх суспільної цінності. Якщо вони позитивні, вони можуть просувати певні групи, збільшуючи їх доступ до соціальних благ та допомагаючи задовольняти матеріальні та нематеріальні потреби своїх членів. Знання суспільно поширених переконань щодо різних категорій людей може вплинути на їх почуття якості життя, змінивши силу мотивації досягнення цілей та виявивши численні атрибути про себе – гідність, здібності, ступінь загрози чи удачі.

Гендерні стереотипи формуються на основі знань про соціальні ролі, які відіграють жінки та чоловіки. Ці ролі визначають поведінку членів груп, а їх спостереження визначає уявлення про типові атрибути цих людей. В суспільстві вони означають, як ми повинні діяти, говорити, одягатися, доглядати за собою і поводитися в залежності від того, яка у нас стать. Наприклад, від дівчаток і жінок зазвичай очікується, що вони будуть одягатися по-жіночому і будуть ввічливими, люб'язними та турботливими. Від чоловіків – що вони будуть сильні, агресивні та сміливі.

На думку психотерапевта Фліс Л. чоловіки та жінки біологічно різні. Відмінності проявляються на рівні статевих хромосом (у жінок XX, у чоловіків XY). Вони визначають, наприклад, відмінності в переживанні болю (жінки мають найнижчий больовий поріг, але здатні витримувати його довше, в той

час, як чоловіки мають надвисокий больовий поріг, але нижчу витривалість), фізичній агресії (більше у чоловіків через найвище вироблення тестостерону), головному мозку (чоловічий мозок більше, але жіночий мозок більш зморшкуватий) або схильності до певних захворювань (дальтонізм частіше зустрічається у чоловіків, ніж у жінок). Крім біологічної статі, у кожної людини є психологічна стать, тобто набір рис, поглядів або поведінки, які в суспільстві приписуються одній зі статей. Риси характеру, які стереотипно вважаються чоловічими, – це, наприклад, амбіції, зосередженість на дії або бажання експериментувати в сексуальному житті. Стереотипно жіночі риси – це, наприклад, чутливість і балакучість. До 1960-х років мужність і жіночність вважалися кінцями одного континууму (якщо хтось був жіночим, значить, він не був дуже мужнім). Однак сьогодні вважається, що мужність і жіночність – це окремі шкали, що дозволяє розділити людей за психологічною статтю на: *людей з певною статтю* – «жінки – жінки» та «чоловіки – чоловіки» (коли людина демонструє риси обличчя, стереотипно, які стосуються її власної статі); *людей кросстатевого визначення* – «чоловіки – жінки» та «жінки – чоловіки» (тобто люди, які виявляють риси протилежної статі); *осіб невстановленої статі* – з деякими рисами обличчя, стереотипно вважаються чоловічими або жіночими; *андрогінних людей* – їм властиві багато рис – як чоловічі, так і жіночі [2].

У кожному суспільстві, етнічної групи та культурі є очікування щодо гендерних ролей, але вони можуть сильно відрізнятися від групи до групи. Згодом вони також можуть змінюватися в одному і тому ж суспільстві.

Стереотип – це широко поширене судження або упередження у ставленні людини або групи, навіть якщо воно надмірно спрощено і не завжди вірно. Стереотипи щодо статі є причиною нерівного і несправедливого поводження через стать людини, що призвело до розвитку таких явищ як сексизм, фейсизм, гендерна сегрегація.

Існує чотири основних типи гендерних стереотипів: *риса особистості* – наприклад, від жінок часто очікується поступливість і емоційність, а від

чоловіків – впевненість в собі та агресивність; *домашня поведінка* – деякі люди очікують, що жінки будуть виховувати дітей, готувати та прибирати в будинку, в той час, як чоловіки піклуються про фінанси, працюють з автомобілем і ремонтують будинок; *рід занять* – певні люди швидко припускають, що вчителі та медсестри – жінки, а пілоти, лікарі та інженери – чоловіки; *зовнішній вигляд* – наприклад, жінки повинні бути худими та витонченими, а чоловіки – високими та м'язистими. Від чоловіків і жінок також очікується, що вони будуть одягатися і виглядати стереотипно для їх статі (чоловіки вдягнені в штани та з короткою стрижкою, жінки в сукнях і з макіяжем).

Фемінність – це перебільшення стереотипної поведінки, яка вважається жіночою. Фемінні люди надмірно посилюють ті якості, які вони вважають жіночими. Це може містити пасивність, наївність, сексуальну недосвідченість, м'якість, граціозність, турботу і прийняття.

Маскулінність – це перебільшення стереотипної поведінки, яка вважається чоловічою. Вони вважають, що повинні змагатися з іншими чоловіками та домінувати над жінками, будучи агресивними, сексуально досвідченими, нечутливими, фізично значними, амбітними та вимогливими.

Ці перебільшені гендерні стереотипи можуть ускладнити відносини між людьми. Фемінні люди з більшою ймовірністю будуть терпіти фізичне та емоційне насильство з боку своїх партнерів. Маскулінні люди більш схильні до фізичного та емоційного насильства зі своїми партнерами.

Крайні гендерні стереотипи не дозволяють людям повністю виражати себе і свої емоції. Наприклад, чоловікам шкідливо відчувати, що їм не можна плакати або виражати чутливі емоції. А жінкам – що їм не можна бути незалежними, розумними або наполегливими. Руйнування гендерних стереотипів дозволяє кожному проявити себе якнайкраще.

Багато стереотипів та суб'єктивних налаштувань являють собою не тільки систему поглядів на норми статево-рольової поведінки, а є соціальними експектаціями, очікуванням, а тому показують активну роль у створенні

соціальних дій і певної поведінки людини. Якщо реальна поведінка не відповідає соціальним нормам, то суспільство вдається до тиску на свідомість особистості, засуджує її.

Слід зазначити, що в сучасному світі гендер та гендерна культура розглядається як одна з найважливіших проблем суспільства. Насамперед це пов'язано із підвищенням необхідності отримання даних про особливості утворення гендерної культури у молодого покоління, про вплив суспільства на утворення гендерних ролей і стереотипів. Через те, що гендерна поведінка впливає на особисті відносини між дівчатами і юнаками, на можливість знаходження спільної мови між представниками різних статей, на вибір професійної діяльності. Розвиток цього питання є суттєвим у зв'язку із необхідністю виявлення і подолання багатьох гендерних стереотипів, що розширюються у сучасному соціумі.

Розвиток гендерно-рольової соціалізації хлопчиків і дівчат має певні відмінності. Для дівчини, згідно з історично сформованими патріархальними стереотипами, притаманне орієнтування на сім'ю та сімейні цінності, збереження домашнього затишку. Для молодого людини, згідно з тими ж стереотипами, нормативно бажаною є більш активна поведінка в професійній та соціальній діяльності. Ці стереотипи впливають на свідомість дитини, яка тільки починає шлях у суспільному житті.

Таким чином, дівчата часто дорослішають, вважаючи, що вони не можуть бути такими цінними професіоналами, як хлопці, що відображається на їхній самооцінці, тим самим підтверджуючи той факт, що серед жінок мало керівників. Юнаків суспільство переконує в тому, що лідерські досягнення, керівні посади є обов'язковою рисою їх існування. Це пригнічує їхню свідомість, змушуючи відмовитись від покликання на користь сходження до влади.

Ще з дитинства стереотипи гендерно-рольової поведінки нав'язуються людині громадськістю, примушуючи її діяти всупереч своїм бажанням. Існує думка, що найбільш вкорінені гендерні стереотипи у молодіжному

середовищі. Дотримання поведінки стереотипів, прийнятих у суспільстві загалом, негативно позначається на психологічному стані молодих людей, оскільки перешкоджає їх повній самореалізації.

Таким чином, аналізуючи проблеми гендерних стереотипів, що існують, можливо зробити висновок, що настав час змінити ці стереотипи. Надмірне слідування таким стереотипам сприяє внутрішньому конфлікту, неадекватного сприйняття представників протилежної статі, непорозуміння у взаємодії з оточенням.

Спрямування особистісного розвитку хлопців та дівчат, чоловіків та жінок повинно йти шляхом збереження рівності в їхніх правах та можливостях. Необхідно заохочувати підлітків переймати все найкраще від обох статей, набуваючи таким чином рис характерних андрогінної особистості. Розвивати гендерний підхід в освіті дітей. Діяти з розумінням соціального, конструктивістського походження категорій «чоловік» і «жінка» в суспільстві, допомагати дітям в розвитку індивідуальних здібностей і інтересів, відходячи від рамок традиційного розуміння статі.

Список використаних джерел:

1. Лисенко О. М. Гендерні особливості самоствалення у підлітковому віці. / Курсова робота Лисенко О. М. ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет», Дніпро, 2021. 58 с.
2. Фліс Л. Жінка, чоловік... чи чоловік? – гендерні стереотипи у відносинах. Варшава, 2020.
3. Фурда Т. Психологічні умови формування гендерної культури учнівської молоді / Гендер та філософія: гендерні студії у філософських науках (22 листопада 2012 року). Гендер та культурологія: гендерні дослідження феноменів культури (21 лютого 2013 року): збірник матеріалів круглих столів. Острого: Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2013. С. 102–108.

4. Шевченко Н. Гендерні стереотипи та способи їх подолання. Ч. 1.
16.12.2006. URL: <https://nataly-sheva.livejournal.com/3958.html>.

Лінкова Яна Володимирівна

здобувач вищої освіти

другого (магістерського) рівня вищої освіти

Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник:

Спіріна Ірина Дмитрівна

доктор медичних наук, професор

професор кафедри психології

Дніпровського гуманітарного університету

ОСОБЛИВОСТІ ГРУПОВОЇ ЗГУРТОВАНІСТІ СТУДЕНСЬКОГО КОЛЕКТИВУ

Актуальність дослідження полягає в тому, що в сучасному світі відбувається активна перебудова всіх сфер суспільства і що тема міжособистісних конфліктів представляє великий інтерес. Зростаючий інтерес обумовлений широким конфліктом у суспільному житті. Конфлікти неминучі в будь-якій соціальній структурі, оскільки вони є необхідною умовою соціального розвитку. Кожен прагне досягти цієї мети і часто ігнорує інших, що призводить до суперництва та напруженості між людьми. Тому існує великий інтерес до проблеми здібностей та характеристик людської особистості.

Поняття конфлікту належить як до повсякденної свідомості, так і науці, що надає їй конкретного значення. Аналізуючи літературу, присвячену проблемі конфлікту, можна виділити типи конфліктної взаємодії. А. Рапорт зазначив, що не можна аналізувати якийсь «усереднений» конфлікт, і виділив типи конфліктів на підставі форми їх взаємодії:

- Конфлікти - «зіткнення». Супротивників розділяють непримиренні протиріччя і розраховувати можна тільки на перемогу.
- Конфлікти - «дебати». Тут можливий спір, маневри, але в принципі обидві сторони можуть розраховувати на компроміс.

• Конфлікти - «ігри». Обидві сторони діють в одних і тих же правилах, тому вони ніколи не завершуються і не можуть вирішитися руйнуванням всієї системи відносин.

Проведено емпіричне дослідження, яке дозволяє отримати результати вплив групової згуртованості на показник конфліктності в студентському середовищі. В дослідженні взяло участь 50 осіб різної статі, різних індивідуально-типологічних особливостей, але приблизно однакового віку. Це здобувачі вищої освіти 2 курсу ДГУ психологи.

Результати отримані за діагностикою «Визначення групової згуртованості» Сішора, представимо у вигляді таблиці.

Таблиця 1

Результати діагностики методики «Визначення групової згуртованості»

Сішора

Низький рівень	Нижче середнього	Середній рівень	Вище середнього	Високий рівень
1 особа	8 осіб	11 осіб	15 осіб	15 осіб

Після обробки результатів діагностики «Визначення індексу групової згуртованості» Сішора, середній показник групової згуртованості склав 12,7 балів. Це вказує на значення показника вище середнього рівня групової згуртованості

Якщо враховувати вплив гендерних особливостей на рівень групової згуртованості учасників дослідження, то отримано такі результати: серед учасників жіночої статі середнім показником по даній методиці виявився результат – 10,6 (*середній рівень групової згуртованості*), а серед учасників чоловічої статі середнім показником виявився результат – 11,28 (*вище середнього рівня групової згуртованості*). Таким чином, ми можемо стверджувати що, рівень групової згуртованості, серед хлопців на 1,22 бали вищий за рівень групової згуртованості серед дівчат.

Також проаналізовано результати методики з урахуванням типу темпераменту (емоційної стабільності – нестабільності та інтро–екстравертованості). Аналізуючи отримані результати, порівняти середні показники групової згуртованості за типами темпераменту.

Табл.2

Середні показники групової згуртованості за типами темпераменту

	Холеричний тип	Сангвіністичний тип	Флегматичний тип	Меланхолічний тип
Показник групової згуртованості	12.42	14.8	7.7	9.2

Середній показник групової згуртованості серед емоційно стабільних складає – 11,3, у емоційно нестабільних середній показник дорівнює 10.8. Середній показник групової згуртованості серед екстравертованих дорівнює 13.61, а в інтровертованих він складає 8.45.

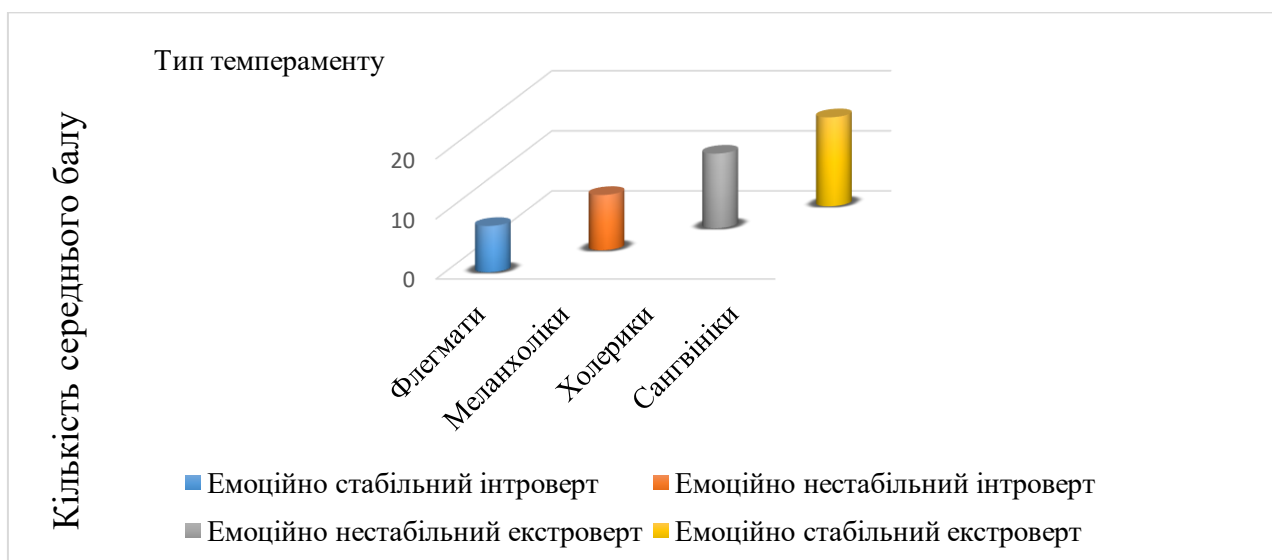

Рисунок 1. Середні показники групової згуртованості по кожному із типів темпераменту.

Також необхідно розглянути вплив емоційної нестабільності на рівень групової згуртованості серед учасників дослідження. у інтро –

екстрровертованих. Середнім показником групової згуртованості в емоційно нестабільних склав – 10,81 (*середній рівень групової згуртованості*). Але якщо розглянути окремо емоційно нестабільних інтро та екстравертів, ми побачимо такі результати: емоційно нестабільні екстраверти – середній показник у групі – 12,42 (*рівень групової згуртованості вище середнього*); емоційно нестабільні інтроверти – середній показник у групі – 9,2 (*середній показник групової згуртованості*).

Рисунок 2 Середні показники результатів за методикою «Визначення індексу групової згуртованості» серед емоційно стабільних інтро – екстравертів.

Рисунок 3. - Середні показники результатів за методикою «Визначення індексу групової згуртованості» серед емоційно нестабільних інтро – екстравертів.

Емоційно стабільні інтроверти (флегматики) показують середній результат у групі – 7,7 балів, а емоційно стабільні екстраверти (сангвініки), набрали середній бал – 14,8 (*рівень групової згуртованості вище середнього*). Середній показник рівня групової згуртованості серед емоційно нестабільних екстравертів (холериків) на 3,22 бали вищий ніж у емоційно нестабільних інтровертів (меланхоліки).

Представлений матеріал дає змогу зробити наступні висновки:

А) На показник групової згуртованості впливають індивідуально типологічні характеристики здобувачів вищої освіти.

Б) На рівень групової згуртованості впливають статеві особливості здобувачів вищої освіти.

В) На рівень групової згуртованості впливають стратегії поведінки у конфліктній ситуації.

Маркіяненко Мирослава Євгенівна

здобувач вищої освіти

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник:

Пріснякова Людмила Макарівна

кандидат психологічних наук, доцент

завідувач кафедри психології

Дніпровського гуманітарного університету

ІНДИВІДУАЛЬНО-ТИПОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ ОСОБИСТОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНОСТІ)

Вступ. Цифрова революція, що відбулася в кінці ХХ-початку ХХІ століття ознаменувала цей період як абсолютно новий етап в історії людства - початок інформаційної епохи, а символом цієї епохи стала система об'єднаних комп'ютерних мереж - Інтернет. Одним з таких наслідків є адитивна реалізація, тобто відхід від реальності.

За проведеними вченими дослідженнями, різними видами комп'ютерної залежності страждають до 15% користувачів персональних комп'ютерів і мережі Інтернет у світі. Згідно з опитуваннями, щонайменше 4,4 мільйона підлітків тою чи іншою мірою страждають від надмірної пристрасті до комп'ютера та Інтернету. За ступенем відходу від реальності Інтернет - залежність дуже нагадує потяг до наркотиків, алкоголю або азартних ігор. Для розвитку традиційних форм залежної поведінки необхідно кілька років, то у 25% Інтернет - адиктив формування залежності від Інтернету, відбувається через 6 місяців після початку користування, у 58% — протягом наступних 6 місяців, а у 17% — через рік. Дослідження Інтернет - залежності починаються з роботи американського клінічного психолога Кімберлі Янг, яка в 1994 році розробила перший опитувальник на виявлення Інтернет - залежності. Вивчення даної проблеми продовжили Іван Голдберг, М. Гріффітс, Дж. Грохол, Дж. Сулер та ін..З кінця 1998 р. в Америці Інтернет - адикція

виявилася фактично легалізована як галузь досліджень і сфера надання людям практичної психологічної допомоги. У нашому суспільстві вивчення залежності від Інтернету і комп'ютера здійснюється з 2000 року і пов'язано, перш за все, з іменами вчених А.Е.Військунського, А.В. Котлярова, А.Ю. Єгорова, В. А. Бурової (Лоскутової), Л.Н. Юр'єв, Т. Ю. Больбот вітчизняними психологами і психіатрами. Досі йде активне вивчення даної проблеми.

Ігроманія та Інтернет - залежність виявилася дуже сильними соціально-психологічними феноменами, що вплинули на всі сфери людського життя: соціальну, економічну, технічну і наукову сфери.

Мета роботи. Отримання показників прояву особливостей людей, що схильні до прояву ігрової та комп'ютерної залежностей.

Матеріали та методи. В дослідженні використовувалися наступні методики: Кімберлі Янг на Інтернет - залежність (англ. "Internet Addiction Test(IAT)) в адаптації Лоскутової В.А. , Шкалою Інтернет - залежності Анастасії Жичкіної та Опитувальником структури темпераменту В. М. Русалов (ОСТ));

Результати та обговорення.

Вибірку склали 20 осіб, з них 10 чоловічої та 10 жіночої статі, віком від 17 до 19 років , здобувачі вищої освіти.

Таблиця 1. Учасники емпіричного дослідження

Стать	Вік			Сума респондентів по статі
	17 років	18 років	19 років	
Жіноча	6	4	0	10
Чоловіча	2	5	3	10
Сума респондентів по рокам	8	9	3	20

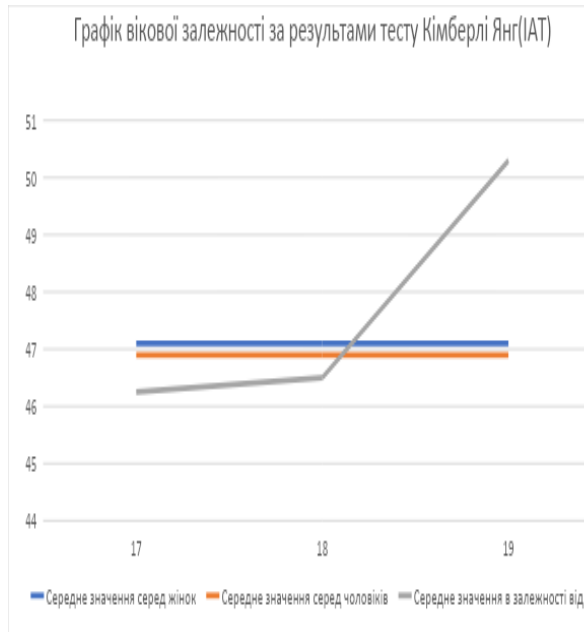

Рис.1 *Графік вікової залежності за результатами тесту Кімберлі Янг(IAT)*

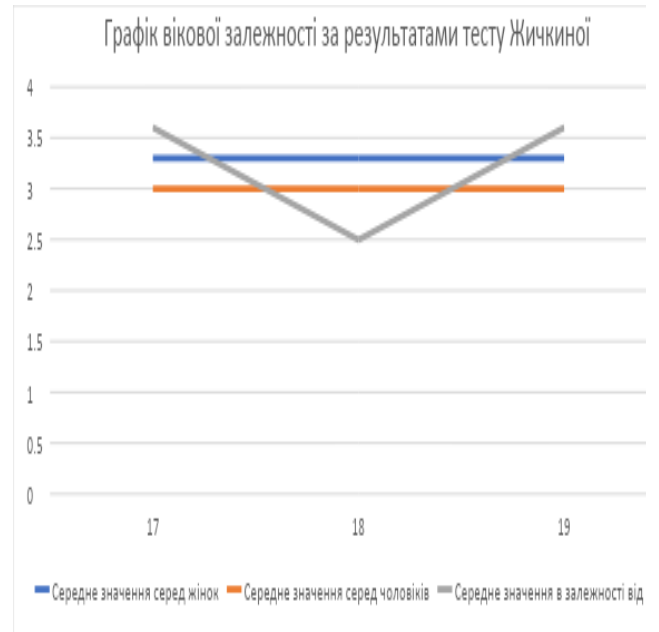

Рис.2 *Графік вікової залежності за результатами Шкали Інтернет - залежності Анастасії Жичкиної*

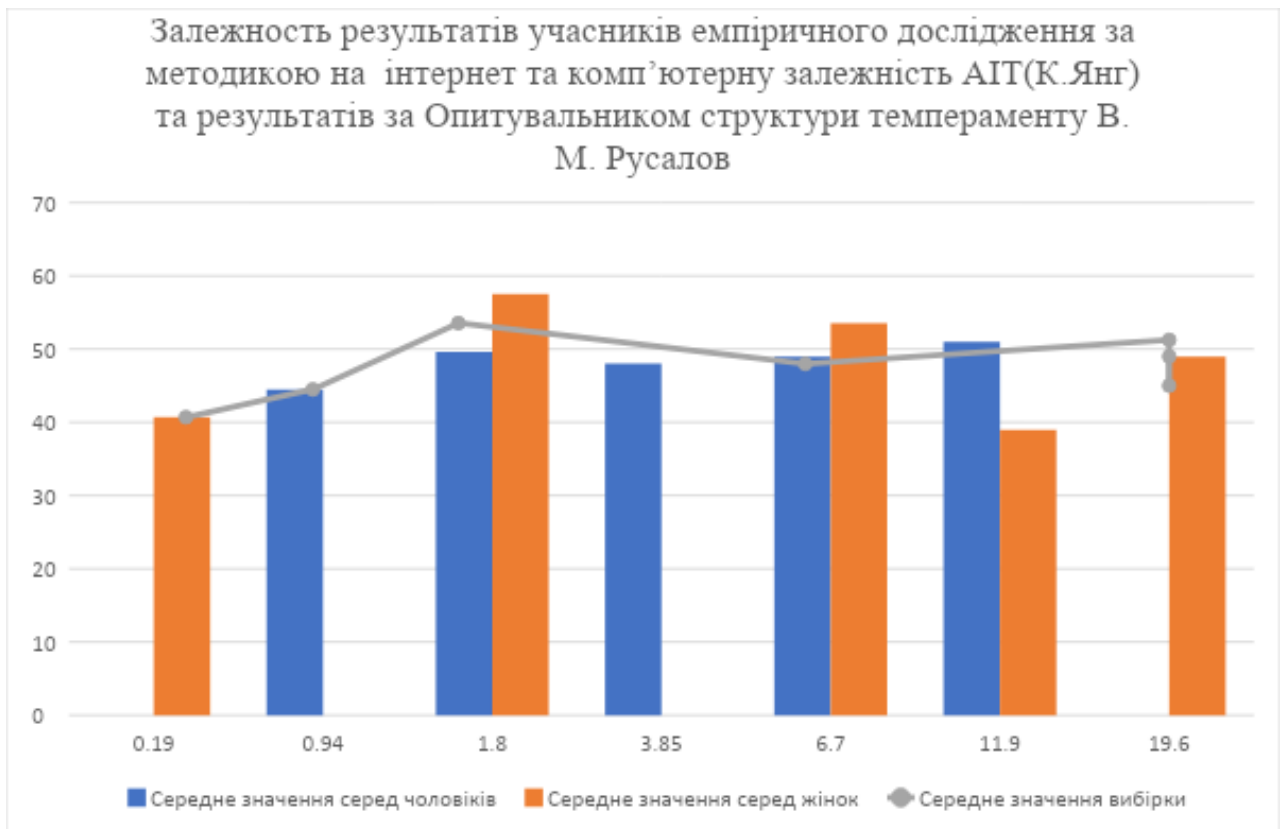

Рис. 3. *Графік залежності результатів учасників емпіричного дослідження за методикою на Інтернет та комп'ютерну залежність АІТ(К.Янг) та результатів за Опитувальником структури темпераменту В. М. Русалов.*

Аналіз емпіричного дослідження в графічному вигляді дозволяє зробити наступні висновки:

1. Існують статеві розбіжності в прояві залежності, а саме - на середньому значенні «1,8» у жіночій вибірці (57,5) та чоловічій (49,6) ми можемо спостерігати гендерну розбіжність майже у 10 балів; на значенні «11,9» у жіночій статі(49) та у чоловічій(51) спостерігається різниця у 3 бали.

Підсумовуючи отримані дані ми можемо стверджувати, що формування комп'ютерної та Інтернет залежностей залежить від розбіжності соціальних та предметних особливостей. Люди у задоволенні потреби міжособистісного спілкування шукають його у Мережі. Це підіймає велику, актуальну на даний час проблему-проблему живої комунікації між людьми .

Висновки. Проблема комп'ютерної та Інтернет залежності є досить новою почала активно розростатися лише у 90-х роках, з масовою появою у людей комп'ютерів та Мережі. Цю тему активно досліджували К.Янг, М. Орзак, М. Гріффітс , І.Є. Гутман Дж. Грохолі С.А. Білозеров, Р.Ф. Теперік і М.А. Жукова. Р.А.

Дослідження Інтернет та комп'ютерної залежності на гендерні особливості зазначають, що гендер впливає лише на форму залежності не впливаючи на показник залежності, емпіричне дослідження підтвердило теоретичні дані. За віковою особливістю даній залежності найчастіше піддаються діти та підлітки, рідше молоді люди та старше покоління.

Завдяки емпіричному дослідженню вдалось виявити ріст комп'ютерної та Інтернет залежності при підвищенні коефіцієнту різниці між соціальністю та предметністю (за В. М. Русаловим). Можна зробити висновок , що залежність від Мережі та комп'ютера має зв'язок з міжособистісними взаєминами та пов'язана з проблемою «живих» відносин та їх якості.

Михайлова Олена Миколаївна

здобувач вищої освіти

другого (магістерського) рівня вищої освіти

Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник:

Спіріна Ірина Дмитрівна

доктор медичних наук, професор

професор кафедри психології

Дніпровського гуманітарного університету

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ ТРУДОВОГО КОЛЕКТИВУ

Трудовий колектив - формальна (формалізована) спільність людей, об'єднаних спільною діяльністю для досягнення визначених цілей (виробництво продукції, ремонт будинків, наукові винаходи). Сукупність об'єктних умов, у яких виявляються люди в процесі спільної діяльності, визначає й обмежує способи їхньої взаємодії. Кількість потреб, які можуть бути задоволені в спілкуванні, також виявляється обмеженим сформованими обставинами. У цьому зв'язку в колективах часто виникають виробничі ситуації, у ході яких між людьми виявляються протиріччя по широкому колу питань. Самі по собі ці розбіжності і протиріччя можуть виступати як позитивний фактор руху творчої думки.

Здорова атмосфера в колективі - запорука його успішної і результативної роботи.

Соціально-психологічний клімат – це емоційне забарвлення психологічних зв'язків членів колективу, що виникає на основі їх близькості, симпатії, збігу характерів, інтересів і схильностей. З визначення поняття можливо виділити три «кліматичні зони»:

1) соціальний клімат, який визначається тим, наскільки на даному підприємстві висока усвідомленість працівниками спільних цілей і завдань, наскільки тут гарантоване дотримання всіх конституційних прав усіх працівників як громадян;

2) моральний клімат, котрий визначається моральними цінностями загально прийнятими в даному колективі;

3) психологічний клімат, це по суті, неофіційна атмосфера, що складається між працівниками, які перебувають у безпосередньому контакті один з одним. Тобто психологічний клімат – це мікроклімат, зони дії якого значно локальніші морального і соціального клімату.

Сприятливий соціально-психологічний клімат є умовою задоволеності працівників працею та колегами. Але добрий клімат не є простим наслідком зусиль окремих членів колективу. Він являє собою підсумок систематичної виховної роботи з членами колективу, здійснення спеціальних заходів, спрямованих на організацію стосунків між членами колективу та керівництвом. Найбільш сприятливий клімат встановлюється тоді, коли методи керівництва позитивно сприймаються колективом. Якщо вимогливість керівника викликає групову незадоволеність через недисциплінованість окремих членів колективу, процвітання окремих традицій, то такий тип соціально-психологічного клімату називається відстаючим. Буває і так, що управління буцімто не встигає за розвитком колективу, висувають підвищені вимоги до самого керівника, який не вміє забезпечити виконання цілей і завдань та підтримку дисципліни колективу. В цьому випадку психологи визначають соціально-психологічний клімат як перспективний.

Комунікативні взаємовідносини відображають активність психологічних взаємозв'язків членів колективу, характеризуючи особисту опосередкованість процесів спілкування. Комунікативні взаємовідносини складаються завдячуючи таким якостям особистості, як товариськість, безпосередність, щирість, відвертість, простота та інші.

Отже, соціально-психологічний клімат різнобічно впливає на особистість: на інтелектуальну, емоційну і вольову її сторони. Якщо клімат позитивний, то він активізує особистість, підвищуючи її працездатність й життєздатність. При негативному кліматі, навпаки спостерігається зниження тону активності.

Сумісність є одним з психологічних аспектів соціально-психологічного дослідження колективу.

Виділяють декілька рівнів психологічної сумісності, обумовлених як властивостями особистості, так і змістом та рівнем важкості розв'язуваних професійних завдань. Проаналізуємо три таких рівні:

I рівень – психофізіологічна сумісність, яка виражається в подібності природних властивостей людей: темперамент, фізична витривалість, працездатність, емоційна стійкість. Цей рівень сумісності набуває особливого значення при організації спільної діяльності.

II рівень – психологічний, котрий проявляється в збігові властивостей, які є результатом навчання і виховання. До цього рівня належить збіг рис характеру, професійних інтересів, рівня інтелектуального розвитку, моральних якостей людей.

III рівень – соціально – психологічний, який виражається в подібності особистісних властивостей, необхідних для соціальної взаємодії на основі спільності їх світогляду (*комунікативність, принциповість, соціальні установки, політичні погляди, ціннісні орієнтації*).

Таким чином, підсумовуємо, що сумісність – це поняття про взаємну відповідність властивостей учасників групи. В нього входять: взаємна симпатія, позитивний характер емоційних установок, взаємонавіювання, спільність інтересів і потреб, відсутність в групі виражених егоцентричних спрямувань. Вивчення соціально-психологічного клімату, по суті, являє собою дослідження станів і властивостей колективу, психологічних зв'язків, взаємин і взаємодій між його членами.

Москаленко Вероніка Валеріївна

здобувач вищої освіти

другого (магістерського) рівня вищої освіти

Дніпровський гуманітарний університет

Науковий керівник:

Пріснякова Людмила Макарівна

кандидат психологічних наук, доцент

завідувач кафедри психології

Дніпровського гуманітарного університету

ГОТОВНІСТЬ МОЛОДІ ДО СЕКСУАЛЬНИХ СТОСУНКІВ

Вступ. Українське суспільство зіткнулось із суттєвими змінами в сексуальній поведінці юнаків і дівчат, зокрема ліберальними поглядами щодо дошлюбної сексуальної активності останніх. Проте у молодих людей часто відсутня чітка гармонійна життєва позиція, незріла ціннісно-нормативна система через вікові особливості, що поряд з недостатністю знань призводить до численних негативних наслідків: збільшення небажаних вагітностей на тлі зменшення загальної кількості дітонародження, зростання кількості абортів, розповсюдження венеричних захворювань тощо. Відтак дошлюбна сексуальна поведінка молоді викликає зростаючу соціальну стурбованість.

На сьогодні існує значна кількість наукових публікацій, присвячених вивченню юнацької сексуальної поведінки. Учені (Л. П. Бутузова, О. М. Гридковець, Т. П. Івахненко, О. М. Кікінежді, В. П. Кравець, О. В. Петрунко, О. Я. Рибалка, О. В. Сечейко, Т. М. Титаренко, С. В. Яшник та ін.) стверджують, що проблему дошлюбних сексуальних стосунків слід вирішувати системно і комплексно: приділяти належну увагу і гігієні статевого життя, самозахисту від венеричних хвороб та інших негативних наслідків безладних статевих контактів, морально-ціннісному орієнтуванню молоді щодо сексу.

Норми сексуальної поведінки, і відповідно сексуальні установки, останні десятиліття зазнають інтенсивних змін. Чоловіки та жінки реалізують

свої бажання та потреби також відмінно. У даному дослідженні також ми зробили спробу дослідити готовність молоді до сексуальних відносин.

Сучасній молоді притаманні певні соціально-психологічні характеристики. Молодь не тільки раніше дозріває, а й раніше починає статеве життя. Сучасні юнаки та дівчата раніше набувають сексуального досвіду; ці зміни охоплюють весь цикл психосексуального розвитку і всі форми сексуальної поведінки: від мастурбації до статевого акту. За типом своєї сексуальної поведінки вони випереджають своїх ровесників з минулих поколінь на 3–4 роки.

Мета роботи. Полягає у вивченні готовності молоді до сексуальних відносин.

Результати та обговорення. Сексуальні стосунки (синоніми – сексуальне життя, статева активність) – сукупність тілесних, психічних і соціальних процесів та взаємин, пов'язаних з появою і задоволенням статевого потягу. Сексуальні стосунки детерміновані статевим потягом – біологічною потребою, що розвивається на базисі дозрівання ендокринної системи організму та інстинкту продовження роду і передбачає сексуальні зносини, копулятивні акти (від лат. copulatio – поєднання, щільний зв'язок, з'єднання двох особин при статевому акті).

Студентський вік – це період набуття інтимної психологічної близькості з іншою людиною, яка передбачає і сексуальну близькість, та реалізації сексуальних і шлюбних сценаріїв. Близькість – це здатність цілком довіритися іншій людині, набутти взаємності, взаєморозуміння, спільної поваги. Тому цілком зрозуміло, що у статевозрілих юнаків та дівчат виникає бажання взаємних сексуальних контактів, вони не бажають надалі обмежуватися побаченнями та прогулянками, характерними для початкового періоду статевого дозрівання. Саме студентська молодь має найбільш сприятливі умови для реалізації дошлюбних сексуальних стосунків: з одного боку, відбувається відокремлення від батьківської родини, що спричиняє

збільшення свободи шляхом зменшення контролю; з іншого, – розширюється коло спілкування та соціальних зв'язків.

Жіноче рівноправ'я і радикальна видозміна статево-рольових норм і стереотипів робить проблематичними багато традиційних уявлень про природу статі та сексуальності. Це збільшує різноманітність стилів сексуального життя і розширює межі свободи вибору молоді.

Ключовим фактором, який визначає ступінь сексуальних моделей є виховання. Розповсюдженість елементів пуританського типу сприяє формуванню внутрішніх сексуальних заборон.

Резистентність в сприйнятті нової сексуальної моделі відповідно життєвих та культурних умов перебування сприяло переходу до сексуального утримання.

Надмірна вербалізація сексуальних фантазій розглядається у нашому суспільстві як компенсаторний механізм дефіциту сексуального досвіду і зниженого лібідо.

В результаті проведеного дослідження була виявлена тенденція до зміни соціальних ролей відповідно у чоловіків на фемінні ролі, а у жінок — на маскулінні. При цьому у досліджуваних було виявлено низький рівень лібідо.

Таким чином ми можемо стверджувати, що велика кількість сучасної молоді не готова до сексуальних відносин.

Висновки. Трансформація ціннісних орієнтацій у суспільстві зачепила різні аспекти життєдіяльності людей, в тому числі і сферу сексуальності – триває процес докорінної зміни традиційних норм, обмежень і заборон. Зокрема йдеться про масове поширення дошлюбних сексуальних зв'язків молоді як в Україні, так і за її межами. Примітно, що і в науково-медичній літературі сексуальна досвідченість осіб старшого юнацького віку, які не перебувають у шлюбі, вже розглядається як «умовна соціальна норма». Однак стрімкі зміни у поглядах, уявленнях, налаштуваннях молоді з питань статевих стосунків часто носять стихійний, нерегульований характер, що, своєю чергою, негативно впливає на їх фізичне та психологічне здоров'я.

Дослідження сексуальної сфери особистості приваблює фахівців різних наукових напрямів різноманітністю й індивідуальністю особливостей і проявів (Г. Л. Біліч, Б. М. Ворник, Т. В. Говорун, С. І. Голод, Л. М. Гридковець, С. В. Діденко, Т. П. Івахненко, Ю. М. Кашпур, І. С. Кон, В. П. Кравець, Л. І. Мороз, О. В. Сечейко та ін.). У цілому спектр наукових досліджень сексуальності є досить широким, однак, на нашу думку, все ж залишається необхідність детального вивчення налаштувань юнаків та дівчат щодо дошлюбного сексуального життя. У цьому контексті саме студентство має особливі можливості для реалізації своїх сексуальних потреб та налаштувань. Водночас, будучи найбільш прогресивною та активною частиною суспільства, вони детермінують уявлення про те, якою повинна бути сучасна дошлюбна поведінка молодих людей.

Все частіше дошлюбні сексуальні стосунки студентської молоді спонукаються бездуховними гедоністично-розважальними та випадковими мотивами: бажанням одержати насолоду, задоволення, приємно провести час, пошуком нових вражень, самоствердженням, гонитвою за більшою кількістю секс-партнерів. Такі безладні дошлюбні сексуальні контакти завдають серйозних руйнацій соматичному та психічному здоров'ю, репродуктивній функції молодих людей, стабільності та благополуччю їх сімейного життя у майбутньому.

Ми провели емпіричне дослідження готовності молоді до сексуальних відносин.

В дослідженні ми використовували наступні методики: опитувальник установок до сексу Г.Айзенка та опитувальник сексуальної поведінки студентів (І. С. Потоцька, Т. П. Рисинець, Л. С. Лойко, В. А. Герасимук).

Обсяг вибірки становить 30 осіб (з 18 до 22 років). З загальної кількості вибірки: студентів чоловічої статі було 18 осіб та 12 студенток жіночої статі.

Ми визначили, що сучасна молодь не готова до сексуальних відносин.

Назаренко Марія Володимирівна

здобувач вищої освіти

другого (магістерського) рівня вищої освіти

Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник

Шевякова Ольга Валеріївна

кандидат психологічних наук, доцент

доцент кафедри психології

Дніпровського гуманітарного університету

ОСОБЛИВОСТІ ПОРУШЕННЯ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ В ДИТЯЧОМУ ВІЦІ

Порушення формування особистості як в емоційній, так і в інших сферах, умовно можуть бути розділені на два класи:

- специфічні - для визначеного вікового етапу;

- неспецифічні (загальні) – такі порушення в будь-якому віці вважаються предметами корекції.

В дошкільному віці емоційним порушенням є замкнутість, агресивність, страхи і тривожність.

Більшість закордонних психологів вважають, що тривожність, маючи природну основу (властивості нервової та ендокринної систем), складається в результаті дії соціальних та особистісних чинників. А деякі вітчизняні дослідники сходяться у визнанні необхідності розглядати його диференційовано - як ситуативне явище і як особистісну характеристику з урахуванням перехідного стану і його динаміки.

Найбільш яскраве різноманіття використання понятійних засобів, відсутність термінологічної позиції в описі досліджуваної нами області психічної реальності, виявляється в тому спектрі визначень тривожності, який

на сьогоднішній день існує в психологічній літературі. Він представлений у таблиці 1

Таблиця 1

Спектр визначень тривожності в психологічній літературі

№ п/п	Автори вітчизняної психології	Визначення поняття «тривожність»	Автори закордонної психології	Визначення поняття «тривожність»
1.	А.М. Парафіян	Переживання емоційного дискомфорту, пов'язане з очікуванням неблагополуччя, з передчуттям небезпеки, що загрожує.	З. Фрейд	Зіткнення біологічних потягів з соціальними заборонами породжує неврози і тривожність.
2.	Р.С. Немов	Постійний або ситуативний прояв властивостей людини приходить в стан підвищеної турботи, відчувати страх і тривогу в специфічних соціальних ситуаціях.	А. Адлер	В основі лежить суперечність між "хотіти" (волі до могутності) і "могти" (неповноцінність), що впливають з прагнення до вищості.
3.	Ж.М. Глозман, В.В. Зоткіна	Постійні переживання тривоги.	К. Хорні	Результат неправильних людських відносин
4.	А.В. Петровський	Схильність індивіда до переживання тривоги, що характеризується низьким порогом виникнення реакції тривоги; один з основних	С. Саллівен	Розглядає тривожність не лише як одна з основних властивостей особистості, але й як фактор, що

		параметрів індивідуальних відмінностей.		визначає її розвиток.
5.	В.С. Мерлін В.Д. Небиліцин	Властивість темпераменту	Е. Фромм	Заснована на реакції страху.
6.	Г.Г. Аракела, Н. Є. Лисенко, О.Є. Шотт.	Багатозначний психологічний термін, який описують як певний стан індивідів в обмежений момент часу, так і сталий властивість будь-якої людини.	Массер, Корнер, Каган	Ставлять ступінь тривожності людини в залежність від ступеня інтенсивності обставин (стимулів).
7.	Б.І. Кочубей Є.В. Новікова	Розвивається внаслідок наявності внутрішнього конфлікту.	Lersild A.	Реакція суб'єкта на події, що відбуваються безпосередньо в навколишній обстановці.
8.	Н.Ю. Сінягіна	Порівняно м'яку форму прояву емоційного неблагополуччя, яка виражається в хвилюванні, підвищеному занепокоєнні в різних ситуаціях, в очікуванні поганого ставлення з боку оточуючих і т. д.	К. Роджерс	Основу тривожності виводить зі співвідношення двох систем особистості - свідомої і несвідомої.
9.	А.І. Захаров	Схильність до неспокою, недостатня внутрішня узгодженість почуттів і бажань.		
10.	С.С. Степанов	Переживання емоційного неблагополуччя, пов'язане з передчуттям небезпеки або невдачі.		

11.	Н.В. Імедадзе	Специфічно соціалізована емоція.		
12.	В.Р. Кисловський	В дуже значній мірі є функцією соціального спілкування.		

Представлений перелік визначень свідчить про неоднозначне трактування поняття тривожності. Але все ж таки ми можемо стверджувати про те, що тривожність – це риса особистості, що характеризує її емоційну сферу. Це схильність до переживання тривоги, що характеризуються низьким порогом виникнення реакції тривоги, як одного з основних параметрів індивідуальних відмінностей.

Тривога – емоційний стан, який виникає в ситуаціях невизначеної безпеки і проявляється у чекані несприятливого розвитку подій. Вона, також, може проявлятися як почуття погрожуючого характеру, безпомічності і невпевненості в собі, безсилля перед зовнішніми факторами, перебільшення їхньої могутності.

На думку З. Фрейда, тривога як така дає можливість особистості реагувати в загрозованих ситуаціях адаптивним способом. Вона є функцією «его» і призначення її полягає в тому, щоб попереджати людину про те, що насувається загроза, яку треба зустріти або уникнути. Залежно від того, звідки виходить загроза для «его» (із зовнішнього оточення, «ід» або «супер его»), Фрейд у своїй теорії виділяє три типи тривоги:

- 1 Реалістична тривога. Емоційна відповідь на загрозу та (чи) розуміння реальних небезпек зовнішнього світу (наприклад, небезпечні тварини). Реалістична тривога стихає, як тільки зникає загроза. У цілому, реалістична тривога допомагає забезпечити самозбереження.
- 2 Невротична тривога. Емоційна відповідь на небезпеку того, що неприйнятні імпульси з боку «ід» стануть усвідомленими. Вона

обумовлена страхом, що «**его**» виявиться нездатним контролювати інстинктивні спонукання.

- 3 Моральна тривога. Коли «**его**» відчуває загрозу покарання з боку «**супер его**», результатом є емоційна відповідь. Моральна тривога виникає завжди, коли «**ід**» прагне до активного висловлювання аморальних думок чи дій, і **супер его** відповідає на це почуттям провини, сорому або самозвинувачення. Моральна тривога походить від об'єктивного страху батьківського покарання за якісь вчинки або дії (наприклад, за непристойні лайки або крадіжки у магазині).

Іноді саме тривога може ставати причиною мобілізації потенційних можливостей. У зв'язку з цим розрізняють також мобілізуючу тривогу і розслаблюючу. Але який вид тривоги буде відчувати людина частіше - багато в чому залежить від стилю виховання в дитячому віці. Якщо батьки постійно намагаються переконати дитину в його безпорадності, то в майбутньому в певні моменти він буде переживати розслаблюючу тривогу, якщо ж, навпаки, налаштовують сина чи дочку на досягнення успіху через подолання перешкоди, то у відповідальні моменти він буде зазнавати мобілізуючу тривогу.

Прояви тривоги як почуття занепокоєння, невпевненість у правильності своєї поведінки, є невід'ємною частиною емоційного життя будь-якої людини. Діти, як недостатньо підготовлені до подолання тривожних ситуацій, часто вдаються до брехні, фантазіям, стають неуважними, сором'язливими. Що може свідчити про підвищений рівень тривожності. Адже тривожність - це багатозначний психологічний термін, яким описують як певний стан індивіда в обмежений момент часу, так і стійку властивість будь-якої людини. І рівень тривожності – це показник індивідуальної чутливості до стресу та схильність відчувати більшість ситуацій як загрозливі. Дуже висока тривожність є суб'єктивним проявом особистості. Вона може бути викликана емоційними і невротичними зривами, конфліктами, психосоматичними захворюваннями .

Назаренко Марія Володимирівна

здобувач вищої освіти

другого (магістерського) рівня вищої освіти

Дніпровський гуманітарний університет

Науковий керівник

Пріснякова Людмила Макарівна

кандидат психологічних наук, доцент

завідувач кафедри психології

Дніпровського гуманітарного університету

ОСОБЛИВОСТІ СТРАХІВ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Переважна більшість дитячих страхів, тою чи іншою мірою, обумовлено віковими особливостями і мають тимчасовий характер. Але, при надмірній схильності страхам, залежно від них змінюється поведінка людини, він стає невпевненим у собі, порушується як психічне, так і соматичне здоров'я. Проблема корекції страхів дуже актуальна в психологічній науці, оскільки практично немає людини, яка не стикалася б з емоцією страху і не хотів би позбутися від неї, або навчитися керувати нею.

Більшість вчених вважають, що почуття страху притаманне всім вищим тваринам і ще більшою мірою властиво людині з його тонко розвиненою психікою. Тварина може боятися лише конкретних небезпек, людина ж завдяки своїй уяві страшисться ще і уявних бід, більшість з яких створює він сам. Створити новий страх легко, вбити ж його важко саме через його нематеріальності.

Неспокійні люди проскакують сьогоднішня, витрачаючи свою психічну енергію на переживання з приводу майбутнього. Багато фобії живуть за рахунок того, що людина заглядає в майбутнє, а не живе в сьогоднішні, в якому нічого страшного не відбувається. І це стосується великої кількості людей. «Мудрість мови» підводить нас до причини будь-якого страху, бо німецьке слово Angst (нім. - страх) походить від латинського angustus і означає вузький, тісний. Т.ч., при вкрай скрутному становищі, у вкрай обмежених умовах ми

відчуваємо страх. На це вказує і латинське слово *angor*, яке означає звуження, сором, а також страх і занепокоєння. Інше латинське слово *angere* ще більш прозаїчно, подвійне значення страху і звуження проявляється тут набагато виразніше, бо слово перекладається і як тиснути, тиснути, здавлювати, обмежувати, стискати, і як страшить, мучити, турбувати.

Як тільки ми соромимося себе, відокремлюємо, ізолюємо, як тільки ми перестаємо бути природною частиною цілого, ми маємо справу зі страхом. Страх є неминучим наслідком вузької орієнтації свідомості людини на зовнішній матеріальний світ.

І всі їх дослідження сходяться у тому, що загальний характер, що поєднує різні фобії-це регресія в дитинство. Саме в дитинстві, - як несвідомо розуміють індивіди, - вони могли знайти захист, спокій, умиротворення, - а значить: і порятунок від будь-яких страхів, проектували світом, оточенням, зовнішнім середовищем. Можливо тому, багато форм дорослих фобій здатні до нівелювання своєї негативної сутності-в слідстві перебування поруч із суб'єктом, відчували прояв будь-якої фобії, страхів-іншого індивіда. Відсутність бажання комунікаційного контакту може сприяти подальшим фобічним проявам. У подібному випадку, цілком можна ще говорити і те, що, відчуваючи поруч з собою підтримку, раніш невротично налаштований індивід: відчуває, свого роду, внутрішній підйом; внаслідок появи впевненості; здібності (якщо то буде потрібно) кинути виклик суспільству.

За даними соціального аналізу і статистики особливості страхів в сучасному українському суспільстві

- бояться, що їхні рідні та близькі можуть серйозно захворіти - 32%
- власним здоров'ям переймаються - 25%
- злочинністю - 20%
- можливої бідністю - 19%
- бояться свавілля влади - 18%
- погіршення екологічної обстановки - 14%

- настання старості й фізичного болю – 13%
- початку великомасштабної війни -11%
- розв'язування міжнаціональних конфліктів -9%
- самотності - 8%
- масових репресій типу сталінських - 7%
- загибелі людства - 6%
- гніву Божого - 3%
- власної смерті - 2%

Таким чином, страхи постійно присутні в житті людини, на кожній стадії розвитку. У 1988 році Березіним були сформульовані основні градації (явища тривожного ряду) і дана вичерпна їх класифікація, в якій психолог виділив 6 рівнів:

- **перший рівень явищ тривожного ряду** становить відчуття внутрішньої напруженості, якому властива найменша інтенсивність тривоги і найбільша адаптаційна значимість. Відчуття внутрішньої напруженості виражається в переживаннях настороженості і дискомфорту. Це відчуття не несе в собі ознаки загрози, а служить сигналом наближення більш виражених тривожних явищ;

- **на другому рівні** ці реакції змінюють відчуття внутрішньої напруженості або приєднуються до нього. Раніше нейтральні стимули набувають значимість, а при посиленні - негативне емоційне забарвлення. На цьому ґрунтується поява у людини недиференційованого реагування, що визначається як дратівливість;

- **третій рівень** - власне тривога - проявляється в переживанні невизначеної загрози, почутті неясної небезпеки;

- **четвертий рівень** - страх - виникає при наростанні тривоги і виявляється в конкретизації невизначеної небезпеки. При цьому об'єкти, з якими зв'язується страх, не обов'язково відображають реальну причину тривоги, дійсну загрозу;

- **п'ятий рівень** - відчуття невідворотності катастрофи, що насувається - виникає в результаті триваючого наростання тривоги і виражається в переживанні неможливості уникнути небезпеки, неминучої катастрофи, жаху. При цьому це переживання пов'язано не з вмістом страху, а лише з наростанням тривоги;

- **шостий рівень явищ тривожного ряду** - тривожно-боязке збудження - виражається в потребі рухової розрядки, панічному пошуку допомоги. А також дезорганізація поведінки і діяльності, що викликається тривоною, досягаючи при цьому свого максимуму.

Особистості, яких відносять до категорії високотревожних, схильні сприймати загрозу своїй самооцінці і життєдіяльності у великому діапазоні ситуацій і реагувати вельми напружено, вираженим станом тривожності.

Недоступова Аліна Вікторівна

здобувач вищої освіти

другого (магістерського) рівня вищої освіти

Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник:

Чередніченко Олексій Миколайович

кандидат економічних наук, доцент

доцент кафедри психології

Дніпровського гуманітарного університету

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

З середини 60-х років тема агресії стала однією з найактуальніших спочатку на Заході, а потім і в нашій країні. Сьогодні ЗМІ називають цю тему «інтригуючою», а саме XXI століття - «століттям, що занепокоєно насильством». Аналіз психологічної і соціально-філософської літератури з проблеми людини свідчить про те, що питання, пов'язані з людською агресією, висувають на перші ланки безліч досліджень, та дослідників. Особливо, агресія підлітків, що впливає на весь подальший розвиток дитини.

У сімейному середовищі, в спілкуванні, в діалозі різних поколінь відбувається реальне формування психіки дітей і в той же час, як також істотно змінюється психічне життя батьків. У сучасному світі сім'я часто залежить від соціально-економічних проблем суспільства.

Актуальність нашого дослідження обумовлена наступними обставинами:

1. Агресія у підлітковому віці пов'язана зі збільшенням агресії та насильства серед населення в цілому та в підлітковому середовищі зокрема.

2. Агресивна поведінка підлітків супроводжує підлітковий вік та відноситься до особливого кризового періоду онтогенезису, пов'язаного з інтенсивним психофізіологічним розвитком, емоційною нестабільністю,

імпульсивністю, підвищеною вразливістю, особливою чутливістю до впливу навколишнього середовища.

Об'єкт дослідження: психологічні особливості агресивної поведінки у підлітковому віці

Предмет дослідження: Агресивна поведінка підлітка.

Гіпотеза нашого дослідження: підлітковий вік характерний як вік у якому найбільш сильним проявом є агресія, а саме

1. Чим більш фрустрований підліток, тим вище стан його агресивності.
2. Чим вище тривожність підлітка, тим вище його агресивність.

Задачі дослідження: проблема загального розуміння агресії, висуває наступні задачі:

Перша задача пов'язана з визначення феномену агресії та її меж. Тому що досить у психологів немає єдиної думки на це явище.

Друга задача: визначення нормативної оцінки агресії. Існує потреба визначити: завжди агресія є негативною, асоціальною. Може агресія бути конструктивною, мати гідну основу.

Третя задача: полягає у визначенні детермінації агресії. Треба ретельно дослідити, які фактори (біологічні, соціальні) мають домінуюче значення на підліткову агресію.

Висновки:

В результаті проведеного дослідження можна дати наступне визначення агресії. Під агресією слід розуміти будь-яку форму поведінки (дія, вчинок), схильного наміру завдати шкоди шляхом фізичних або вербальних операцій будь-якого живої істоти, в тому числі дії, спрямовані проти самого себе.

Розгляд детермінант агресивної поведінки дозволяє зробити висновок, що агресивна поведінка значною мірою детерміновано внутрішньою позицією самої людини. Внутрішня позиція особистості визначає ставлення людини до агресії як прийнятної або неприйнятної засобу вирішення конфліктних ситуацій і задоволення потреби.

Аналіз наукової літератури, присвяченої вивченню детермінант агресивної поведінки, дозволяє зробити висновок, що агресія людини багато в чому визначається внутрішнім становищем індивіда, ставленням до агресії як нормальною, допустимою і необхідною формою поведінки.

Агресія виникає як реакція підлітка на різні фактори, які викликають дискомфорт. Стан агресії супроводжується гнівом, ворожістю, ненавистю та іншими негативними емоціями.

Тому агресивний стан підлітка, залежить від того на скільки він фрустрований та тривожний. Але фрустрація та тривога виникає у сім'ї. Тому впершу чергу треба працювати для зниження агресивності підлітка у сім'ї. З моделями поведінки та взаємодії.

Нелипа Ярослав Андрійович
здобувач вищої освіти
другого (магістерського) рівня вищої освіти
Дніпровський гуманітарний університет

Науковий керівник:
Пріснякова Людмила Макарівна
кандидат психологічних наук, доцент
завідувач кафедри психології
Дніпровського гуманітарного університету

СІМЕЙНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ТА СОЦІАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ

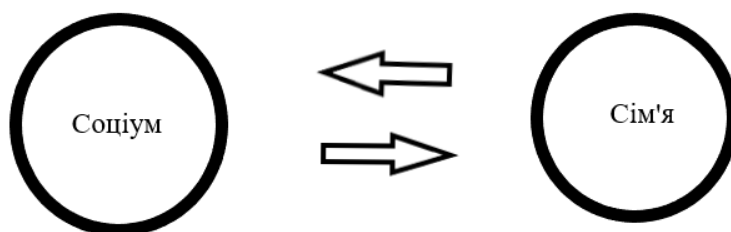
ВСТУП. Ідентичність в житті кожної людини є одним з обов'язкових факторів розвитку — особистісного розвитку, гендерного розвитку, соціального розвитку, тобто на усі основні сфери людського життя впливають наші здібності до ідентичності в межах певного явища в середовищі: зовнішнього середовища або навпаки — закритого середовища. До зовнішнього середовища я би відніс таку форму явища як:

– Соціум

До закритого середовища я би відніс таку форму явища як:

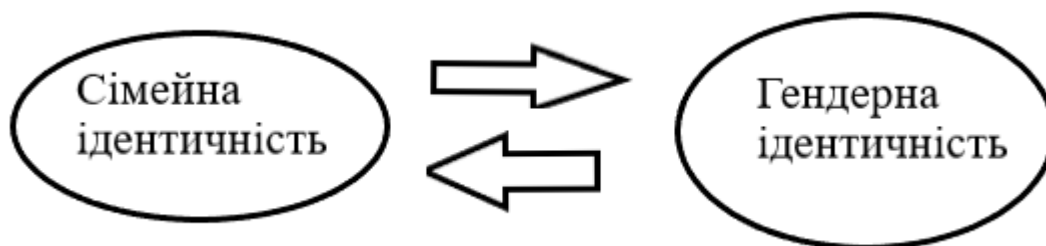
– Сім'я

Слід повідомити те, що усі ці форми ідентичності мають зв'язок між собою, що відображено на наступній схемі:

«Мал. 1

В контексті нашої роботи ми повинні звернутися й до сімейної ідентичності яка межує з гендерною ідентичністю:

«Мал. 2»

Загальним напрямком розгляду ідентичності в нашій праці буде сімейна ідентичність та соціальна ідентичність але роздивимось й межуючі форми ідентичності які відображені вище.

Ціль роботи. Розглянути роль сімейної ідентичності в житті людини та яким чином вона впливає на місце людини у соціумі. Яким чином межує з іншими формами ідентичності, її загальні риси та різниця з соціальною ідентичністю.

Мал. 3»

Матеріали та методи: Матеріал на якому будується наша праця оснований на власних роздумах які сформовані на протязі минулого вивчення теми.

Основні методи для нашого дослідження були наступні: систематичне, відкрите спостереження та порівняння.

Результат і обговорення: За результатом дослідження ми виявили наступні фактори впливу сімейної ідентичності на людину, такі як:

– ідентифікація суб'єкту в сімейному середовищі впливає на його майбутню ідентичність, наприклад: перше суспільство дитини — це сім'я. Батьки для дитини є авторитетними фігурами з чого ми можемо прийти до того висновку, що перші моделі поведінки та світосприйняття були сформовані в

сім'ї на основі поведінки батьків дитини, тому насамперед поведінка та психічний стан дитини — це трансляція ситуації у сім'ї.

– Сімейна ідентифікація впливає на якість соціальних відносин людини, наприклад: коли дитина дорослішає вона все більш тісно контактує з соціумом — новим суспільством у якому її основними методами взаємодії будуть навички які здобуті у сім'ї: особливості поведінки, реакції на ті чи інші подразники, тощо.

– Сімейна ідентичність та соціальна ідентичність — є взаємопов'язані, наприклад: Коли людина будує соціальні стосунки, то на її світогляд транслюється актуальні, культурні цінності: релігія, смаки, погляди певної культури, що, в свою чергу, дає свій вплив на суб'єкт. Уявимо ситуацію:

Військова людина повернувшись з служби може транслювати модель поведінки та взаємодії з членом сім'ї наступним чином:

– Командир-підпорядкований.

Цей приклад нам показує те, як впливає соціальна діяльність суб'єкту на стосунки всередині сім'ї.

– Процес гендерної ідентичності в умовах сім'ї та в умовах соціуму:

Від трьох до п'яти років у дитини формується гендерна ідентичність. Ідентифікація батьків за статтю: чоловік-жінка самоідентифікація: «хто я є?», порівняння себе зі соціумом, закріплення гендерної ідентичності.

Висновок. На основі свого дослідження було виявлено наступні феномени:

- Сімейна ідентичність тісно пов'язана з соціальною ідентичністю та навпаки:

«Мал. 4»

«Мал. 5»

- Сімейна ідентифікація впливає на якість соціальних відносин людини:

«Мал. 6»

«Мал. 7»

- Процес гендерної ідентичності в умовах сім'ї та в умовах соціуму:

«Мал. 8»

«Мал. 9»

Охотник Ярослава Станіславівна

здобувач вищої освіти

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник:

Корсунська Вікторія Валентинівна

старший викладач кафедри психології

Дніпровського гуманітарного університету

РОЗВИТОК СУЧАСНОГО ТЕРОРИЗМУ

В нашому суспільстві існує досить поширений стереотип про те, що тероризм – це виключно про діяльність терористів. Це звісно так, але така відповідь, в цьому випадку, є поверхневою. Щоб відповісти на це питання, потрібно для початку зрозуміти, з яких причини з'явився тероризм та терористичний світогляд та як це явище набуває світової популярності або навіть епідемії.

Розпочнемо з того, що існує більше ніж 200 визначень тероризму. Так сталося через те, що з часом збільшилася кількість країн, де їх скоюють. Обумовлено це специфікою національних традицій, ідеологією, симпатіями та антипатіями. Тероризм виникає в випадку порушення певних видів життєдіяльності: політичних, психологічних, юридичних, технічних, історичних тощо.

Таким чином, стає важко виокремлювати його від понять злочину, війни, насильства, бо так чи інакше, тероризм входить туди також, а з іншого боку це дозволяє більш детально розібрати цей феномен [3].

Дане питання стало найбільш актуальним з причини удосконалення тероризму. Терористи, які ще нещодавно працювали поодиноці, об'єдналися в терористичні групи, а далі вже в спільноти, що вимагають самостійності на державному рівні та бути частиною світових політичних відносин. В боротьбі з ними приймаються рішення по створенню військових коаліцій впливовішими країнами зі всього світу.

Причини, через які люди вступають до терористичних організацій, різні. Кожна з них водночас має загальні джерела. Визнання факторів, що сприяють радикалізації та вербуванню, є одним з найважливіших інструментів протидії терористичним загрозам. Це тим більш важливо, оскільки сьогодення Європа стикається із загрозою як «релігійного фундаменталізму», так і злочинами насильства і ненависті (ксенофобські, фашистські групи).

Додатковим важливим аспектом є аналіз осіб, які, попри те, що вони не належать до терористичних організацій, ідентифікують себе з ними та спираються на них. Крім того, варто звернути увагу на групу людей, що діє з особистих причин.

Психологічну патологію шукали в терористичних організаціях ще в 1990-х роках. Німецька організація Bader-Meinhoff Gang є найбільш досвідченою у вивченні питань з цього приводу. Однак жоден з аналізів не підтверджує наявності розладів особистості чи навіть патологічних симптомів терористів.

Терористи можуть бути злими та ненависними, але вони не божевільні чи соціопатичні. Соціопатія означає нездатність емоційно спілкуватися, розуміти психічний стан інших, імпульсивність та відсутність відповідальності. Терористи ідентифікують свою групу і страждання її членів, які є наполегливими та організованими. Їх дії здаються логічними та мотивованими в системі переконань. Терористичну поведінку можна розуміти з точки зору процесів групової та психічної радикалізації.

Терористичний гнів і ненависть не виникають через особисті образи. Вони відчуваються «від імені» групи. Терористи часто бувають освіченими та заможними людьми. Наприклад, А. Кругланські, американський експерт з тероризму, зазначає, що один з терористів Мохаммед Атта, нападник на Всесвітній торговельний центр, був з заможної єгипетської родини, вивчав право в Каїрі, навчався в докторантурі в Німеччині, працював в архітектурній фірмі. Тому, прояв гніву – це реакція на розчарування, приниження, яке з часом відчуває група, з якою терористи себе ототожнюють.

Більша частина західноєвропейських держав впевнені, що їхні країни є найбільш осучасненими. Значна частина європейців більшою або меншою мірою з цим погоджуються та навіть пропонують сусіднім, менш розвинутим державам, свою допомогу у вигляді оборонного забезпечення. В цьому випадку постає питання: «Чи насправді ті бідні, не європейські країни так хочуть тієї допомоги, яку їм пропонують сусідні розвинуті держави?». У самому питанні можна простежити момент про розподілення за рівнем доходів населення, про практично відсутнє почуття справедливості, що належить до захисту прав населення, та про такі наступні явища як наркоманія, алкоголізм, насилля в сім'ях та їх розпад, проституція, відсутність довіри до влади, через не виконані ними обіцянки, корупцію тощо. Через це виникає два способи життя: «західний спосіб життя» та «суспільство споживання». Останній спосіб життя не влаштовує майже нікого.

Цей спосіб життя, меншою мірою, реалізує простір для високих філософських ідеалів та моралі, їх найчастіше замінюють бажанням отримати як можна більше матеріальних благ, сакралізувати гроші як те, до чого потрібно прагнути. Мова про це йдеться достатньо давно. У ЗМІ неодноразово згадуються теми соціальної несправедливості, але не з точки зору подолання.

Паралельно, у певної частини населення, (з урахування рівня матеріального достатку) поступово зменшується можливість отримання вищої освіти, медичної допомоги та в цілому захисту від злочинності. Це стимулює розвиток невдоволення людей, а особливо у молодого покоління. Також, ми не оминемо невдоволення людей, що є в нашій країні мігрантами, біженцями або вимушеними переселенцями, що народилися в нашій країні та мають такі самі права, як всі інші. Часткове небажання людей бути більш толерантними та вихованими, що своєю чергою виступає дискримінацією, їх вважають «другим сортом». Через що люди можуть виходити на мітинги, протести, скоювати напади на представників місцевої влади тощо.

Частіше терористичні акти відбуваються у країнах середньої Азії та Близького Сходу на етнічних, релігійних та націоналістичних засадах.

У нашій країні існує закон «Про боротьбу за тероризмом», в ньому поняття «тероризм» зазначається, як небезпечна суспільна діяльність, що має свідоме, цілеспрямоване використання насильницьких засобів, що містять в собі: захоплення людей у заручники, підпали, убивства, тортури, залякування населення та місцевої влади та інші дії, що несуть загрозу людям.

Серед характерних ознак тероризму, можна виділити наступні:

- спроби залякування;
- використання різних видів насильства;
- загрози скоєння теракту, що є публічними;
- розрахунок на психологічний ефект теракту більше, а ніж на перемогу.

Для чіткого розуміння, слід мати поняття про різницю між «терором» та «тероризмом». На думку вчених державні структури виступають суб'єктами терору, його зброєю є репресії, а неурядові групи – тероризму, а вже його зброєю виступає тероризм [1].

Необхідно протидіяти активній пропаганді тероризму та будь-якому її виду у всіх можливих проявах. Одним з таких методів протидії, є робота з молодим поколінням, що підростає. Методи, якими користувалися раніше не є досить дієвими, бо в час активного користування соціальними мережами та в загалом Інтернетом, ми маємо доступ до необмеженої кількості інформації, яка може впливати на нас як позитивно, так і негативно. Боротьба з цим явищем повинна мати цивілізовані шляхи реалізації: інтерактивні лекції, бесіди в ході яких можна обговорювати методи протидії, науково-популярні фільми, розвивати критичне мислення, та знання свої прав тощо.

Список використаних джерел:

1. Кудінов С. С. Міжнародний досвід протидії тероризму та його значення для України. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. Т. 30 (69) № 1, 2019. С. 117–123. URL: http://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/1_2019/22.pdf

2. Лозинський О. М. Психологічні підходи до тлумачення явища тероризму / Наук. вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія: психологія. № 2, 2009. С. 1–12. URL: https://www.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsp/02_2009/09lomtyt.pdf

3. Тероризм в Україні. Сущность терроризма и вероятность осуществления террористических актов. URL: <https://nau.inet.ua/analytics/12-terrorizm-v-ukraine-suschnost-terrorizma-i-veroyatnost-osuschestvleniya-terroristicheskikh-aktov.html>

Повстенко Ірина Петрівна

здобувач вищої освіти

другого (магістерського) рівня вищої освіти

Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник

Пріснякова Людмила Макарівна

кандидат психологічних наук, доцент

завідувач кафедри психології

Дніпровського гуманітарного університету

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ДО КАБІНЕТНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ

Перехід з початкової школи в середню є складним, але при правильній організації він може сприяти психологічному, соціальному зростанню дитини, в іншому випадку - може стати болючим процесом пристосування, звикання.

Перша частина шкільного життя вже позаду - дитина відучилася в початковій школі. Вона подорослішала. Вона відчуває себе дорослою. Батьки чекають нових успіхів, злетів успішності (або, принаймні, залишитися на тій же планці). Але, на жаль, цього не відбувається. Більше того, дитина стала більш нервовою, неспокійною, іноді не може вирішити навіть ті задачки, які всього півроку назад робила "на рахунок раз", постійно забуває зошити, ручки, підручники, а в щоденнику з'явилися перші зауваження.

А всьому виною - адаптаційний період. Просто дитина ще не встигла перебудуватися на "дорослий лад".

В даний час перехід з початкової школи в середню збігається з кінцем дитинства - досить стабільним періодом розвитку. Як показує практика, більшість дітей переживає цю подію як важливий крок у своєму житті. Вони пишаються тим, що «вже не маленькі». Поява декількох учителів з різними вимогами, різними характерами, різним стилем відносин є для них зримим показником їхнього дорослішання. Вони із задоволенням і з певною гордістю розповідають батькам, молодшим братам, друзям про «добру» математичку або «шкідливого» історика. Крім того, певна частина дітей усвідомлює своє

нове становище як шанс заново почати шкільне життя, налагодити не сформовані стосунки з педагогами.

Перехід з початкової школи в середню пов'язаний із зростанням навантаження на психіку учня. Будь-які перехідні періоди в житті людини завжди пов'язані з проблемами. Перехід учнів з початкової школи - це складний і відповідальний період, від того, як пройде процес адаптації, залежить все подальше шкільне життя дитини.

Дана проблема давно хвилює як педагогів, так і психологів. Вони досліджують особливості адаптаційного періоду п'ятикласників, пропонують свої способи діагностики та корекційні програми. І все ж це не знімає гостроти цього питання. Щороку, в кожній школі все повторюється знову і знову.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що, незважаючи на велику кількість досліджень, деякі ключові питання психолого-педагогічного супроводу п'ятикласників в період адаптації до нових умов навчання залишаються в тіні і вимагають більш повного вивчення. Адаптація - один з найфундаментальних процесів, які забезпечують існування живого організму. Механізми адаптації дозволяють організму існувати в тих умовах середи, які постійно змінюються й ефективно функціонувати на всіх рівнях - від біохімічного, до рівня поведінки В самому широкому смислі слова «жити» - значить «адаптуватися».

Підводячи підсумок вищевикладеного, ми прийшли до висновку, що причинами шкільної дезадаптації п'ятикласників можуть бути:

1: **Зміна умов навчання.** Навчаючись у початковій школі, дитина була орієнтована на одного вчителя. Саме у нього треба було завоювати авторитет. Вже через деякий час після початку навчання цей учитель знав, на що здатна дитина, як його підбадьорити, підтримати, допомогти розібратися у складній темі. Дитина спокійно розвивалася, набувала знання в одному кабінеті, з одним основним учителем, його оточували одні й ті ж діти, і вимоги до виконання завдань і ведення зошитів були однакові. Все було звично. А вчитель - практично друга мама, яка і підкаже, і направить.

При переході ж в 5 клас дитина стикається з проблемою множинності: стало багато вчителів -предметників, кожен предмет вивчається у своєму кабінеті, і таких кабінетів - багато. Часто на цьому етапі діти переходять в іншу школу, в інший клас (наприклад, гімназійний). Тоді до всього вищесказаного додається ще й новий колектив, багато нових дітей. Руйнується звичний світ. Звичайно, освоїти все це непросто. Треба вивчити всіх нових вчителів, розташування всіх кабінетів. А на це потрібен час. І побігати по школі доведеться, бо то більше нікому нагадати, який наступний урок, і в якій кабінеті він буде. І до всього іншого, необхідно пам'ятати, що дитині треба завойовувати авторитет за новою, і не в одного вчителя, а у багатьох, з багатьма вчителями виробити свої відносини. Мимоволі злякаєшся розхвилюєшся - а в підсумку підвищується тривожність.

2: **Зміна вимог.** Ще ускладнює період адаптації неузгодженість вимог різних вчителів - предметників. Один просить завести зошит в 48 аркушів, інший - тоненькі зошити, але їх повинно бути 3 штуки. Викладач російської мови вимагає все виділяти зеленою ручкою, викладач математики - олівцем. З англійської вимагають завести окрему зошити-словник, з біології - все записувати в кінці звичайної робочої зошити. За літературі цінують висловлені власні думки, і всі ці вимоги треба не тільки вивчити, але й дотримуватися, і не заплутатися, де що треба робити.

3: **Відсутність контролю.** Всю початкову школу дитині допомагав один учитель. Він виконував функцію і вчителя, і класного керівника, і контролера. Швидко вивчивши всі особливості дитини, учитель допомагав йому контролювати навчальний процес. Одному дитині нагадає, що треба виконати домашнє завдання, іншому - щоб той приніс олівці, третьому пробачить невиконану вправу (бо знає, що дитину мучать головні болі) і залишиться з ним після уроків. Загалом, відстежував виконання всіх завдань усіма учнями. При переході в п'ятий клас такий індивідуальний підхід порушується. Відбувається як би знеособлення школяра. Є тільки п'ятикласники в цілому. У кожного предметника велике навантаження і багато

учнів з різних паралелей. Запам'ятати всі особливості всіх учнів він просто не в змозі. Тому в дитини створюється враження, що він нікому з учителів не потрібен, що можна і щось не зробити - в загальній масі це може пройти непоміченим. З іншого боку - з'являється деяка "безоглядність" з боку класного керівника. Він не стежить за поведінкою дитини на всіх перервах. Не організовує в повній мірі дозвілля після уроків. Звідси і раптово з'явилася у деяких дітей регресія - починає вередувати як маленький, грати з малюками (пішов до своєї першої вчительки) або бігати за класним керівником. А в інших навпаки, захоплене сп'яніння свободою пересувань.

4: **Прогалини в знаннях.** За роки навчання в початковій школі практично у кожного учня накопичуються незасвоєним теми, невідпрацьовані вміння і навички. Вони накопичуються як сніжний ком.. поясненнями відразу, як тільки було відмічено незасвоєння дитиною матеріалу Але якщо в початковій школі ці "шорсткості" згладжуються індивідуальним підходом вчителя і повторними (клас один, дітей небагато, можна встигати контролювати всіх). То в п'ятому класі такого відстеження не відбувається. І не засвоївши тему (і не підійшовши самому відразу за роз'ясненням до вчителя або батькам), дитина ризикує не зрозуміти матеріал наступний. Матеріал ускладнюється від уроку до уроку. І якщо попередні теми були не засвоєні, то школяр потягне цей шлейф далі, затягуючи вузол незнань. Так з'являються двійки. Іноді незасвоєним теми тягнуться ще з початкової школи. Адже відразу складно зрозуміти, що саме з пройденого матеріалу викликає складність.

Результати досліджень з вивчення навчальної мотивації учнів «Діагностика структури навчальної мотивації школяра» методикою М.В. Матюшиної.

Методика призначена для діагностики навчальної мотивації, визначення додаткових мотивів навчання.

Ця методика дозволяє проводити кількісне дослідження мотивації учнів, тобто її вимір.

Результати діагностики представлені у вигляді таблиці 1.

Таблиця. 1 Середні значення показників мотивації за методикою М.В.

Матюшиної

Клас	5 – А	5 - Б	5 - В	Середнє значення:
Пізнавальна	100	144	108	107,33
Комунікація	77	109	93	93
Емоційна	68	72	70	70
Саморозвиток	101	146	128	125
Соц. норми	104	157	131	130,67
Мотиви досягнення	98	147	121	122
Зовнішні фактори	83	122	93	99,33

Аналіз результатів діагностики дозволяє виявити ступінь прояву різних мотивацій для учнів школи та скласти ієрархію видів мотивації.

Так на першому місці (по середнім значенням) для підлітків 11-12 років стоїть мотивація соціальних норм (130,67 балів), на другому мотивація саморозвитку (125 балів), на третьому місці мотивація мотивів досягнення (122 балів), четверте місце займає пізнавальна мотивація (107,33), на п'ятому місці стоїть мотивація зовнішніх факторів (99,33 бала), далі йде комунікативна мотивація (93 бали), а на останньому місці в учнів виступає емоційна мотивація (70 балів).

Якщо ми розглянемо відхилення від середнього значення кожного виду мотивації, то констатуємо, що відхилення визначається рівнем школярів, які навчаються в даному класі.

Так по мотивації соціальних норм відхилення становить від середнього значення в 5 - А (-26,67 бали), в 5 - Б класі (+26,33 бала), а в 5 - В відхилення

становлять (+ 0,33 бала). Отримані результати свідчать, що мотивація соціальних норм для учнів школи має різне значення.

Найбільш значима мотивація соціальних норм для - 5 – Б

Найменш значима мотивація соціальних норм для - 5 – А

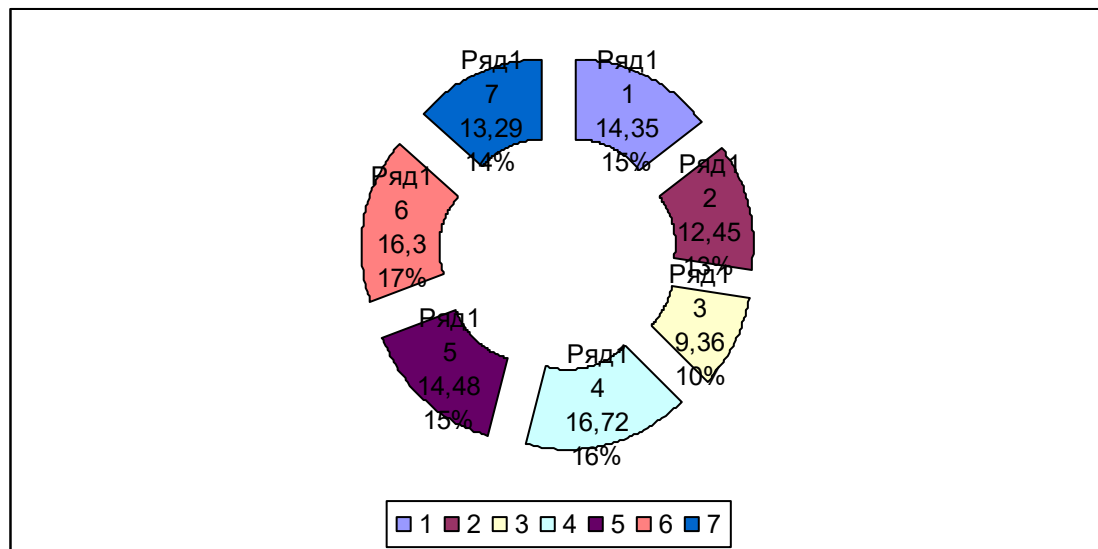

Рисунок 1 - Питома вага показників мотивації для учасників емпіричного дослідження

Нас зацікавило питання, які вікові і гендерні особливості мотивації існують у учасників дослідження. Для цього ми об'єднали значення показників в таблиці 2.

Таблиця 2 Гендерні та вікові особливості показників самооцінки

Мотивація	Дів.		Хлоп.	
	11 р.	12р.	11 р.	12 р.
Пізнавальна	117	60	95	46
Комунікація	91	58	88	42
Емоційна	75	38	66	31
Саморозвиток	127	78	106	57
Соц. норми	136	78	122	64

Мотиви досягнення	131	80	97	58
Зовнішні фактори	101	61	89	47

Результати таблиці дозволяють виявити вікові особливості мотивації. В залежності від статі у дівчаток 12 років, як і у хлопчиків 12 років, знижується пізнавальна мотивація. Та ж тенденція спостерігається і у всіх інших видах мотивації.

Комунікативна мотивація в учнів 12 річного віку знижується в $\frac{1}{2}$ рази, теж відбувається і з емоційною мотивацією.

Мотивація саморозвитку знижується на 1,6 раза, у дівчаток 12 років і в 1,8 раз у хлопчиків того ж віку.

Мотивація соціальних норм у дівчаток 12 років знижується в 1,74, а у хлопчиків 12 років 1,90 разів.

Мотиви досягнення цілей знижуються на 1,63 раза у дівчаток і на 1,67 у хлопчиків.

Мотивація зовнішніх факторів знижується на 1,65 раза у дівчаток 12 років, і на 1,89 раза у хлопчиків 12 років.

Отримані результати свідчать про виявлені гендерних та вікових особливостей показників мотивації здобувачів освіти.

Таким чином, нами виявлена тенденція, що характеризує особливості формування мотивації в адаптаційний період, а саме: 12 років і хлопчики і дівчатка мають більш низький рівень мотивації, ніж 11 - річні. Помітно виділяється на цьому тлі лише 5 - Б клас, в якому показники мотивації у хлопчиків у віці 12 років значно підвищуються, а у дівчаток навпаки знижуються.

Погорілий Сава Олександрович

здобувач вищої освіти

другого (магістерського) рівня вищої освіти

Дніпровський гуманітарний університет

Науковий керівник:

Пріснякова Людмила Макарівна

кандидат психологічних наук, доцент

завідувач кафедри психології

Дніпровського гуманітарного університету

ОСОБЛИВОСТІ САМООЦІНКИ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

Вступ.

З моменту народження індивіда починається його шлях соціалізації. Від того як людина буде соціалізуватися на кожному етапі свого розвитку буде залежати його якість життя. На кожному етапі соціалізації є певні особливості і проблеми. Свої особливості та проблеми має і період юнацького віку. Провідною рисою цього віку є те, що індивід починає активно взаємодіяти з соціумом, а соціум, в свою чергу, вимагає від нього занадто багато, а саме: самостійності, рішучості, успішності, активних й відповідальних дій. У зв'язку з цим виникає проблема: індивід ще не володіє достатніми особистісними і емоційними ресурсами для того, щоб успішно відреагувати на вимоги соціуму. Наслідком даної проблеми є виникнення емоційної напруги, з якою індивіду юнацького віку, як правило, складно впоратися. Однак, якщо індивід на даному етапі соціалізації буде цілеспрямовано вчитися оцінювати самого себе, буде розпізнавати свої гідності і недоліки, почне розуміти взаємозв'язок особистісних і соціальних параметрів, то він зможе набути досвіду і розкрити ресурс для успішної соціалізації та формування реальної/адекватної самооцінки.

Мета дослідження. Дослідити та визначити особливості самооцінки юнацького віку.

Матеріали та методи. В дослідженні використовувалися три групи методів:

1. теоретичні методи (аналіз та синтез узагальнення результатів дослідження вітчизняних та закордонних психологів);
2. емпіричні методи (спостереження та психодіагностика з використанням методики Дембо-Рубінштейн (модифікація А.М. Прихожан))
3. математико-статистичні методи (математичне очікування та дисперсія).

Результати та обговорення.

Таблиця 1. Учасники емпіричного дослідження

Стать	Вік			Сума респондентів по статі
	15 років	16 років	17 років	
Жіноча	12	26	15	53
Чоловіча	8	27	14	49
Сума респондентів по рокам	20	53	29	102

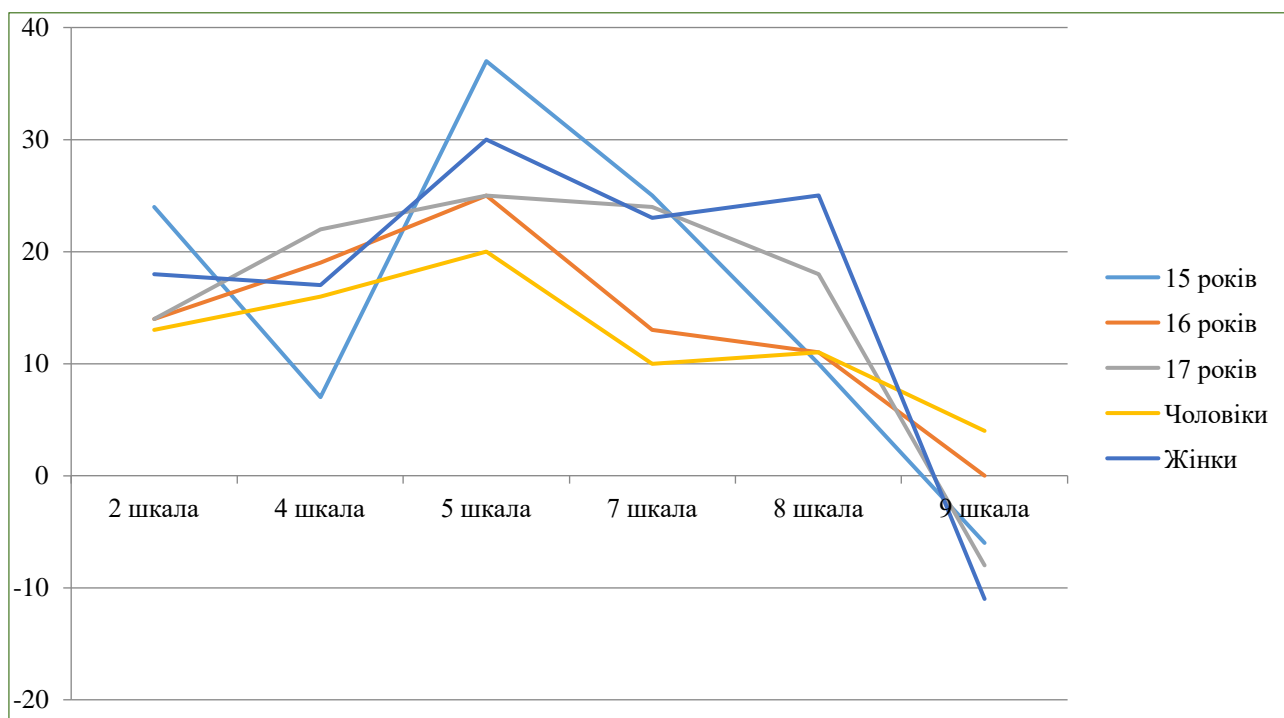

Рис. 1. Графік розбіжностей між рівнем домагань і рівнем самооцінки опитуваних осіб за певними шкалами

За результатами загальних значень розбіжностей між рівнем домагань і рівнем самооцінки опитуваних вікових груп можна визначити наступне:

1. Опитувані усіх вікових груп мають реалістичну (адекватну) самооцінку й реалістичний рівень домагань. Це свідчить про те, що опитувані юнацького віку мають оптимальну уяву про свої можливості, вони позитивно оцінюють себе, мають підвищений фон настрою й у цілому задоволені своїми досягненнями. Таке співвідношення рівня самооцінки і рівня домагань є важливим фактором особистісного розвитку в юнацькому віці.

2. Аналіз значень розбіжностей між рівнем домагань і рівнем самооцінки за окремими шкалами виявив наступне:

- Впевненість у собі у опитуваних послідовно зростає від 15 років до 17 років. Це пов'язано з набуттям у цій віковий період великого об'єму знань та набуттям соціального досвіду.

- Рівень комунікабельності опитуваних послідовно знижується від 15 років до 17 років. Це пов'язано з тим, що спілкування у юнацькому віці стає більш вибірковою та предметною.

- Опитувані усіх вікових груп вважають, що мають достатній авторитет у однолітків, але бажають його декілька підвищити.

- Критичне ставлення опитуваних до своєї зовнішності зростає з віком.

- Опитувані 16 і 17-річного віку найбільш задоволені рівнем своїх розумових здібностей, ніж опитувані 15-річного віку.

- Групи опитуваних 15 і 17-річного віку найменш задоволені рисами свого характеру, ніж група опитуваних 16-річного віку.

- Групи опитуваних 15 і 17-річного віку у найменшому ступені приймають себе, ніж група опитуваних 16-річного віку.

- Значення розбіжності між рівнем домагань та рівнем самооцінки за шкалою «успішність» у групі опитуваних 15-річного віку у порівнянні зі значеннями розбіжності інших шкал цієї групи отримали найбільшу різницю, а саме: самооцінка знаходиться на середньому рівні, а рівень домагань

знаходиться на високому. Значення розбіжності між рівнем домагань та рівнем самооцінки за шкалою «успішність» у групі опитуваних 16-річного віку у порівнянні зі значеннями розбіжності інших шкал цієї групи також мають велику різницю, однак, і рівень самооцінки, і рівень домагань одночасно знаходяться на високому рівні. Значення розбіжності між рівнем домагань та рівнем самооцінки за шкалою «успішність» у групі опитуваних 17-річного віку у порівнянні зі значеннями розбіжності інших шкал цієї групи теж має велику різницю, а саме: самооцінка знаходиться на високому рівні, а рівень домагань знаходиться на дуже високому рівні. Значення розбіжності в останній групі за шкалою «успішність» свідчать про занадто високі очікування від себе. Це пов'язано зі сподіваннями на новий соціальний статус, на отримання нових можливостей.

- Значення розбіжності між рівнем домагань та рівнем самооцінки за шкалою «емоційність» у групах опитуваних 15 і 17-річного віку отримали від'ємні значення. Це склалося з того, що самооцінки опитуваних за цією шкалою отримали високі значення, а рівні домагань – отримали низькі значення. Це свідчить про те, що опитувані у юнацькому віці починають самостійно аналізувати свою модель поведінки та здатні її критично оцінювати. Вони вважають, що занадто емоційно реагують на події свого життя та були б задоволені своїм емоційним станом, якщо б яскраві емоційні прояви знизились. У групі опитуваних 16-річного віку значення розбіжності між рівнем самооцінки та рівнем домагань дорівнює нулю.

- Аналіз результатів дослідження опитуваних груп за ознакою статі.

- За результатами загальних значень розбіжностей між рівнем домагань і рівнем самооцінки опитуваних груп за ознакою статі визначили наступне:

- Результати за шкалами тесту, які підраховувалися за ознакою жіночої та чоловічої статі, додаткових особливостей у розбіжності загального рівня самооцінки та рівня домагань у цілому не виявили, крім шкали «емоційність».

- Результати розбіжності між рівнем самооцінки і рівнем домагань в групі жіночої статі мають за шкалою «емоційність» від'ємні значення, а результати цієї розбіжності в групі чоловічої статі мають невелике позитивне значення. Це вказує на те, що оціночне відношення до себе жінок юнацького віку відрізняється від оціночного відношення до себе чоловіків юнацького віку за певними якостями особистості.

Висновки.

Феномен самооцінки – це явище соціальне. Існує кілька класифікацій самооцінки, а саме, її розрізняють за видами та рівнями. Самооцінка формується з дитинства, проходить певні стадії формування, кожна з яких має певні особливості. Самооцінка не з'являється у житті юнаків як самостійне утворення, вона формується під впливом їх соціального оточення через оцінку чужого і свого досвіду. Таким чином, самооцінка – це складний процес запам'ятовування і аналізу соціальних стандартів, цінностей, норм, правил, який успішно або не успішно адаптує юнаків в тій чи іншій групі соціальних контактів.

Вплив соціального оточення на рівень та вид самооцінки в юнацькому віці здійснюється через критерії стратифікації, які пов'язані між собою та формують у юнаків системи оцінювання та цінностей, рівень домагань, моделі поведінки та комунікації. Під цим впливом юнаки починають оцінювати й самі себе, складаючи особисту самооцінку. Саме в юнацькому віці певний рівень самооцінки закріплює основну модель поведінки індивідів, який у майбутньому визначить якість їх життя. Модель поведінки юнаків завжди демонструє їх рівень самооцінки.

У віковій психології юнацький вік характеризують як період, в якому формується стійка система цінностей, відбувається становлення самосвідомості, формується рівень і вид самооцінки та соціальний статус особи. У зв'язку з тим, що найголовнішим досягненням юнацького віку є становлення самосвідомості, юнаки мають можливість або реалізувати на

протязі свого життя результат сформованої під впливом оточення самооцінки або можуть відповідально працювати над її змінами.

Дослідження самооцінки осіб юнацького віку показало, що жінки і чоловіки юнацького віку мають реалістичну (адекватну) самооцінку й реалістичний рівень домагань. Це вказує на те, що особи юнацького віку незалежно від статі та віку мають оптимальну уяву про свої можливості, позитивно оцінюють себе, мають підвищений фон настрою й у цілому задоволені своїми досягненнями. Таке співвідношення рівня самооцінки і рівня домагань є важливим фактором особистісного розвитку в юнацькому віці. Таким чином загальне оціночне відношення до себе жінок юнацького віку не відрізняється від загального оціночного відношення до себе чоловіків юнацького віку. Однак, оціночне відношення до проявів емоційності у жінок юнацького віку відрізняється від оціночного відношення до проявів емоційності у чоловіків юнацького віку. Результати дослідження вказують на те, що жінки юнацького віку незадоволені рівнем проявів своєї емоційності і вони були б більше задоволені собою, якщо б прояви їх емоційності знизились, а чоловіки юнацького віку у цілому задоволені рівнем своєї емоційності.

Полішук Дарина Олександрівна
здобувач вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник:
Корсунська Вікторія Валентинівна
старший викладач кафедри психології
Дніпровського гуманітарного університету

ПРО ПРОБЛЕМУ ПРИРОДИ ДЕСТРУКТИВНО-ЗЛОЧИННОЇ ПОВЕДІНКИ ТА РОЗГЛЯД ЇЇ У КОНЦЕПЦІЯХ ВИДАТНИХ ВЧЕНИХ ТА ПСИХОЛОГІВ ХХ СТОЛІТТЯ

У первісному суспільстві люди знали що таке фізичне насилля, але не здогадувалися про існування злочинності, яка є актуальною на сьогоднішній день. Не було знайомим і те, що психічні прояви можуть бути не здоровими та тягнути за собою деструктивну поведінку.

Злочинність загалом в науці сприймається як соціальна патологія, адже суспільство має на увазі гармонійно відносини між людьми, що функціонують. Показники зростання та поширення злочинних дій у суспільстві зростають, коли вони потерпають від кризових економічних, соціальних та як наслідок психологічних проблем. В цей час тотального розладу актуальним стає і проблема насилля в суспільстві.

Думки вчених та представників права про використання психології в роботі зі злочинними діями та аномаліями психіки людини, розвивалися доволі довго та мають велику історію. Значущою стала відмова психологів від методу інтроспекції та перехід від чисто умоглядних висновків вчених до результатів експериментальних досліджень. Таким чином з'явився новий розділ науки, як юридична психологія.

Психологи опиралися на емпіричний досвід попередників, які використовували психологічні методи покарання ще в середньовіччі, занурюючи злочинців у спеціально створену шокову ситуацію. Засудженого несподівано для нього вводили до кімнати з тілом вбитого. Саме це занурення

провокувало виникнення відчуття співчуття, що як наслідок було визнанням провини. Пізніше вчені психологи вдосконалювали методи впливу на злочинця, тип самим дізнавалися більше інформації стосовно першопричини виникнення такої поведінки.

Вивчення психологічних проблем злочинності в сучасному світі, поширилося на початку ХХ століття, через те, що рівень кримінальних дій значно зріс, а також, через розвиток психології та суміжних з нею наук (психіатрія, психофізіологія).

Л. А. Ж. Кетл і Е. Дюркгейм зробили статистичний аналіз різних девіацій, який продемонстрував та підтвердив, що зріст аномалій у поведінці людей був неминучим у період війни та криз, а це своєю чергою спростувало теорію «уродженого злочинця», тому що вказували на конкретні проблеми, які стали підґрунтям для поширення злочинів. Наступним було застосовано метод соціальної статистики, який дав змогу вченим зрозуміти природу злочинної поведінки та продемонстрували, що вона виникає внаслідок відхилень особистості від умов суспільства.

Серед дослідників, послідовників К. Юнга, Ю. Вартхаймера, була розроблена «Діагностика причетності», тобто психологічні методи, які встановлюють винуватість людини з деструктивною поведінкою по її фізіологічним реакціям. Завдяки даним дослідженням було розроблено прилади для виявлення брехні на допиті.

Сучасні біологічні дослідження будують свою аргументацію щодо виникнення девіантності у людини на досягненнях сучасних наук: генетики, психології та її сучасних напрямків (наприклад, психоаналізі).

У 50-х рр. ХХ ст. у психологічних дослідженнях розглядалися та вивчалися генетичні фактори злочинної поведінки. Вони почали формувати так звану хромосомну фазу психологічних досліджень. Генотипні фактори складаються з 46 хромосом, 2 з яких означають стать. Набір «XX» – відповідає за жіночу стать, в той час, як набір «XV» – за чоловічу.

У 70-х рр. бурхливою подією стало відкриття синдрому Клайнфелтера, який містить в собі зв'язок з генетичними аномаліями. Психологи виявили, що є не тільки парні хромосоми, а й їх потрібні комбінації: «XXV» та «XVV». Спочатку цю теорію випробували криміналісти, коли намагалися ідентифікувати злочинців за їх біологічними слідами, використовуючи аналізи крові та слини.

«XVV» чи іншими словами – MAO-A – саме так виглядає ген злочинності, винайдений вченими. Масові серійні вбивства, скоєні у США та Франції, спровоковані жорстокою агресією, були розкриті за цими генетичними показниками, що дало змогу більш впевнено затверджувати, що хромосомна схильність до деструктивно-злочинної поведінки існує.

Доцільна та важлива у вирішенні питання про існування «гену вбивці» є концепція З. Фрейда. Основним в сутності його теорій, на які спиралися вчені, було розкриття трьох понять: ІД, Его, Супер-Его.

ІД – розглядається, як сукупність інстинктивних та вроджених компонентів особистості, які мають генетичний характер. За З. Фрейдом, саме ІД – найпотужніша сфера особистості, що включає агресивні та сексуальні потяги. Відбувається процес задоволення та боротьба між потягом особистості до смерті і її сексуальним інстинктом.

ІД контактує з навколишнім світом завдяки Я, котре прагне отримати задоволення та уникнути неприємних наслідків Я за концепцією З. Фрейда, характеризується ауто усвідомленням і пристосуванням до реального життя.

Супер-Его за З. Фрейдом – це комплекс моральності, норм поведінки та контроль дій сфери Я.

Криміналісти та психологи, що наслідували концепцію З. Фрейда та проводили експерименти розробили теорію, що людина народжується злочинцем, а все її життя – це лише процес приглушення цих інстинктів.

Д. Абрахамсен, досліджуючи концепцію З. Фрейда, винайшов формулу злочину: Злочин = (злочинні устремління, закладені в ІД + криміногенна ситуація): контролюючі здатності Супер-Его.

На думку фрейдистів результатом неусвідомлених вроджених потягів є саме злочинна поведінка, яка спрямована на заподіяння шкоди.

А. Адлер, як приклад таких потягів досліджував почуття компенсації та прагнення до влади, щоб мати перевагу над іншими людьми.

Отже, як висновок, можна сказати, що проблему природи виникнення та існування гену «вбивці» досліджували багато вчених, психологів, криміналістів і кожен додавав до цієї теорії нові показники, які були та залишаються основою для глибшого дослідження хромосомних відхилень стосовно злочинності у генах людини в сучасному світі. На сьогодні, немає остаточного рішення стосовно правдивості зв'язку злочинних дій людини в залежності від певного набору хромосом або спростування цієї думки. Концепції розвиваються, підкріплюються дослідженнями вчених та питання щодо гена «вбивці» будуть відкриті ще довгий час. Таким чином, будь-яка схильність особистості може бути скритою до певних обставин життя, заряджаючись стресовими факторами та факторами ризику доволі довгий проміжок часу та проявити себе після кризової ситуації, що метафорично можна описати як «зайва крапля у повному стакані».

Список використаних джерел:

1. Александров І. В. Криміналістика. Тактика і методика. Підручник для бакалаврату та магістратури. М: Юрайт, 2017. 314 с.
2. Колдин В. Я. Криміналістика. У 5 томах. Том 2. Методологія криміналістики і криміналістичний аналіз. Підручник для бакалаврату, спеціалітети і магістратури / під ред. Александров І. В., Колдин В. Я. М: Бакалавр. Спеціаліст. Магістр, Юрайт, 2019. 168 с.
3. Галян І. М. Когнітивні, особистісні та емоційні складові психологічної регуляції. Полтава, 2019. С. 44–48.
4. Мацкевич І. М., Еміне В. Е., Дашков Г. В. Актуальні проблеми кримінології, юридичної психології та кримінально-виконавчого права. М.: Проспект. 224 с.

5. Чуфаровський Ю. В. Юридична психологія в питаннях і відповідях.
Навчальний посібник. М.: Проспект. 256 с.

Поліщук Дарина

здобувач вищої освіти

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник:

Сахарова Катерина Олександрівна

доктор філософії

старший викладач кафедри психології

Дніпровського гуманітарного університету

ВИЯВЛЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ МАНІПУЛЯЦІЙ У ПРОЦЕСІ МІЖОСОБИСТІСНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Починаючи з В. Вундта, який розробляв окремо фізіологічну психологію і психологію народів, психологічна наука розвивалася з двох платформ: з боку окремої людської психіки – в індивідуальному аспекті, і з боку культури – в соціальному аспекті. У цей час відбувалося їх поступове зближення, а стик між ними нерідко опинявся однією з точок розвитку психології. Сучасний стан, що цікавить нас в проблематиці міжособистісної взаємодії підтверджує цю думку: в останні роки інтенсивно розроблялися як психологія спілкування, так і психологія особистості, а на їх стику з'явилася область пізнання, яка містить таємницю психологічної взаємодії. Відповідно, можна виділити три можливих точки розгляду.

По-перше, маніпуляція може бути розглянута як соціально-психологічний феномен. Основні проблеми виникають з питань: що таке маніпуляція, коли вона виникає, для яких цілей використовується, за яких умов найбільш дієва, які вироблені нею ефекти, чи можливий захист від маніпуляції, як остання може бути організована?

По-друге, маніпуляція являє собою симбіоз, в якому сплелися найважливіші проблеми психології впливу: перетворення інформації, наявність силової боротьби, проблеми «істина-брехня» та «таємне-явне», динаміка переміщення відповідальності, зміни балансу інтересів і інші.

Література по психологічному впливу містить безліч цікавих емпіричних досліджень і спостережень, ще чекають свого теоретичного осмислення, розкриття закономірностей, що стоять за цим різноманіттям. Є надія, що вирішення низки проблем стосовно маніпулятивного впливу дасть поштовх вирішення подібних завдань і для всього кола проблем психології впливу.

І по-третє, інтерес до механізмів захисту від маніпуляції переміщує нас в область психології особистості, оскільки передбачає пильну увагу до внутрішньо-психологічної динаміки, пов'язаної з процесами прийняття рішень, внутрішньо-особистісною комунікацією, інтеграцією і дисоціацією. Дослідження маніпуляції в даному аспекті висвічує нові грані проблеми між зовнішньою і внутрішньою активністю, зміщуючи предмет дослідження в площину загальної психології [1].

Таким чином, вивчення маніпуляції зачіпає широкий спектр проблем, починаючи від фундаментальних теоретичних і завершуючи прикладними і описовими.

Звичайно, нам необхідно дати визначення поняттю «маніпуляція», для того, щоб найчіткіше охарактеризувати сутність цього явища, тож *маніпулювання* – вид психологічного впливу, спрямованого на неявне спонукання інших (іншого) до виконання визначених маніпулятором дій [2].

У більш широкому розумінні психологічна маніпуляція є видом соціальної взаємодії, в основі якої знаходяться деструктивні прояви комунікативної діяльності: брехня, психологічне насилля, газлайтинг та інше.

За Д.Саймоном маніпуляція може вважатися успішною при дотриманні основних вимог – прихованість намірів, знання вразливості жертви та достатній рівень жорстокості, яка допоможе маніпулятору не відчувати провини за нанесений негативний збиток.

До основних механізмів такого прояву комунікації ми можемо віднести: брехню через замовчування, відволікання, заперечення, приховане залякування, помилкову провини, виконання різних ролей (слуги, жертви) для досягнення поставленої мети, проектування провини, симуляцію невинності,

різні види спокус, симуляцію плутанини, агресію, присоромлення, відволікання, приниження та осуд жертви [3].

На думку Еверетта Шострома, в основі психологічної маніпуляції лежать наступні причини [4]:

1) Недовіра. Маніпулятор не довіряє собі. Свідомо чи несвідомо він переконаний, що його можуть врятувати лише інші люди, і тому вступає на шлях маніпуляцій, щоб інші «завжди були у нього на прив'язі».

2) Нездатність любити. Для маніпулятора такі відносини як любов та довіра неможливі, бо саме сприйняття не дозволяє йому правильно оцінювати людей і їхні вчинки. Крім того, любов – «перемога, досягти якої нелегко», і людині, яка полінувалася її домогтися, залишається лише одна альтернатива - «відчайдушна, повна влада над іншою особою».

3) Почуття безпорадності. Багато маніпуляторів намагаються управляти людьми через усвідомлення власної безпорадності: «універсальним прикладом може служити мати, яка починає хворіти, коли не може впоратися з дітьми».

4) Боязнь тісних міжособистісних контактів. «Одним з основних людських страхів є страх скрутного становища». Для маніпулятора, болісно переживає свою неповноцінність, така фобія особливо характерна, тому він вважає за краще близького спілкування формалізоване.

5) Бажання отримати схвалення. Діяльність багатьох маніпуляторів викликана їхньою залежністю від існуючих у суспільстві стереотипів, один з яких можна сформулювати так: «нам необхідно отримати схвалення всіх і кожного» [4].

Якщо ми розуміємо сутність феномену маніпуляцій, то наше наступне логічне питання: як нам її виявити в ході міжособистісної взаємодії? Для цього умовно розділимо сигнали маніпуляцій на дві категорії : ті, що пов'язані безпосередньо з маніпулятивною ситуацією і ті, що пов'язані зі змінами у внутрішньому стані людини.

До першої групи ми можемо віднести наступне :

- 1) Дисбаланс у розподілі відповідальності та дисбаланс у співвідношенні виграшу та плати : ваша відповідальність та обов'язок більший, ніж те, що ви отримуєте в результаті вирішення ситуації;
- 2) Наявність психологічного тиску;
- 3) Дисбаланс елементів ситуації – маніпулятор використовує на вас механізми взаємодії, які не відповідають актуальній ситуації;
- 4) Неузгодженість поведінки партнера – різні канали передають суперечливу інформацію (впевнені слова співрозмовника контрастують з небажанням дивитися в очі, метушливими рухами рук);
- 5) Схильність партнера до стереотипізації наших дій – прагнення привести їх у відповідність з уявленнями про поведінку «справжнього чоловіка», «чесного громадянина» або з нашими попередніми вчинками.

Розглядаючи другу групу, ми аналізуємо наш внутрішній стан, або стан тієї людини, що потрапила у ситуацію маніпуляції. В першу чергу це активізація регресії, як захисного механізму психіки: можливий плач, гнів, агресія пов'язані з обставинами, в які вас змусили втрутитися. Одним із найчастіших сигналів є відсутність достатнього часу на прийняття зваженого рішення – маніпулятор завжди бути прискорювати «жертву», щоб вона не могла проаналізувати всі обставини та можливі варіанти вирішення питання. Наступним помітним маркером маніпуляції є стан звуження свідомості – спілкуючись з певною людиною, ми помічаємо, що розмова рясніє незмінними формулюваннями, постійно повертається до однієї й тієї ж теми. І останнє – несподівана зміна фонових станів: погіршення настрою, роздратованість, образа та інші прояви негативних емоцій.

Підсумовуючи вищезазначене ми розуміємо, що маніпулятивна взаємодія повністю деструктивна та впливає не тільки на «жертву» маніпуляції, а й на самого маніпулятора. Відповідно, після того як ми

розпізнали маніпуляцію нам необхідно від неї захиститися. Але який спосіб обрати? Їх також умовно поділимо на два види : пасивний захист та активний захист.

При пасивному захисті можна використовувати наступні дії:

- 1) Приховування своїх ситуативно пережитих емоцій і почуттів. Таке приховування не дозволить маніпулятору «виявити» ваші справжні емоції і почуття, чинити психологічний вплив на них;
- 2) Дистанціювання від маніпулятора;
- 3) Вибудовування смислових і семантичних бар'єрів з маніпулятором при обговоренні варіантів вирішення проблеми. Посилайтеся на «труднощі» сприйняття сенсу переданої інформації і термінології;
- 4) Ухилення від психологічного контакту з маніпулятором. Не кажіть нічого. Зробіть вигляд, що не розчули, не зрозуміли.
- 5) Виявлення метакомунікації – прихованих смислів, мотивів, припущень, інтерпретацій, яка транслюється маніпулятором.
- 6) Поведінкове і операціональне блокування дій маніпулятора. Проявляйте навмисну неухважність навмисну сповільненість в відповідних психічних реакціях
- 7) «Відсторонення» від передбачуваності в поведінкових реакціях і діях. Якщо маніпулятор квапить з відповіддю, збийте темп його атаки: скажіть, що вам потрібно терміново зателефонувати, відправити SMS. Якщо ж від вас не відстають, починайте перепитувати, «уточнювати». Робити це необхідно рівно стільки, щоб не зруйнувати ваші відносини, адже основна перевага пасивного захисту – саме в збереженні позитивних відносин. Мабуть, найсильніший хід потенційної жертви – заявити: «потрібно порадитися» або «подумати».

В більшості випадків маніпулятор відступає вже перед пасивним захистом.

Вирішивши активно захищатися, прямо скажіть маніпулятору, що вас турбує в його пропозиції. Не слід боятися говорити про свої побоювання.

Маніпулятори зазвичай експлуатують наше бажання виглядати гідно, тому не бійтеся здатися поганим. «Ти сильно перебільшуєш мою гідність (щедрість, можливості, здібності)». Ці слова звільняють потенційну жертву від зобов'язань. Не бажано використовувати активний захист тоді, коли об'єкт маніпуляції знаходиться в залежності (спорідненої, матеріальної та ін.) від маніпулятора. Активний захист оголює егоїстичність намірів маніпулятора, тому є зустрічним конфліктогеном, що не поступається, а то і перевершує за силою дії маніпулятора. Унаслідок закону ескалації конфліктогенів маніпулятор відповість конфліктогеном ще сильнішим, що в підсумку призведе до конфлікту.

Список використаних джерел:

1. Доценко Е.Л. Маніпуляція: психологічне визначення поняття. *Психологічний журнал*. 1993, 4.
2. Словник психологічних термінів. URL: <https://nuph.edu.ua/slovník-psihologichnih-terminiv/>
3. [Саймон Д. «Як розпізнати маніпулятора?»](#). Вид. «Альпіна Паблішер». 2015. 190 с.
4. Шостром Е. Анти-Карнегі, або Людина-маніпулятор / Пер. з англ. А. Малишевої. Мн .: Поліфакт. 1992. 128 с.

Смик Оксана Миколаївна

здобувачка вищої освіти

другого (магістерського) рівня вищої освіти

Західноукраїнського національного університету

Крукевич Олег Олегович

здобувач вищої освіти

другого (магістерського) рівня вищої освіти

Західноукраїнського національного університету

Науковий керівник

Надвичина Тетяна Лонгінівна

кандидат психологічних наук

доцент кафедри психології та соціальної роботи

Західноукраїнського національного університету

ТРУДНОЩІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ У СІМ'ЯХ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ УМОВАХ: СОЦІАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Сім'я завжди виступала першим і найбільш важливим інститутом виховання, що позначалося на всьому подальшому житті людини. Родина – перший важливий агент соціалізації дитини. Саме в сім'ї діти вчаться взаємодіяти із суспільством, засвоюють певні соціальні ролі та цінності, в сімейному середовищі формується особистість дитини та її самооцінка, відбувається становлення власного "Я". Адже благополучна сім'я має величезні соціально-психологічні ресурси, які здатні забезпечити міцне підґрунтя у становленні та розвитку особистості дитини, а різноманітні порушення у її структурі та функціонуванні – зруйнувати її фізичне, психічне та соціальне благополуччя. До основних показників достатнього соціально-психологічного потенціалу сім'ї відносять наступні: якісні зовнішні та внутрішні комунікації; здатність сім'ї диференціювати проблеми, спільно та в короткі терміни їх вирішувати; сприятливий для кожного члена родини внутрішньосімейний клімат; суб'єктивне відчуття благополуччя, захищеності та підтримки тощо [2, с. 14].

Як показують дослідження [1; 3], у сім'ї, яка потрапила у складні життєві обставини, насамперед, спостерігається втрата якісної комунікації між її членами, що суттєво утруднює можливість застосування позитивних виховних впливів батьків на дітей. За таких умов, дитина позбавляється можливості наслідувати приклад дорослих і вчитися у них, обмежується взаємне спілкування як між самими батьками та із зовнішнім світом: родичами, друзями, сусідами тощо. Дитина позбавляється можливості сформуванню нуклеарну модель сім'ї, в якій разом живуть батьки і діти, їй важко усвідомити цінності батьків, їх культуру і мораль. Порушується емоційна система родини: обмежуються спільні переживання, прагнення, діяльність, діти отримують менше батьківської уваги.

Підсумовуючи напрацювання із зазначеної проблематики [1 – 3] визначимо найбільш типові характеристики сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах та які чинять помітний негативний вплив на процес соціалізації дитини: - порушена системи внутрішньосімейної комунікації; - погіршена психологічна атмосфера; - викривлені сімейні функції та порушені соціалізуючі впливи: розмиті зовнішні межі, що призводять до інтеграції соціальних впливів у соціалізувальні впливи всередині сім'ї чи їх заміщення, відсутність сталих емоційних зв'язків всередині родини, значна емоційна дистанція, порушення емоційних контактів; - норми і правила розмиті і суперечливі; - сімейні міфи акцентовані на скрутному становищі, яке пояснюється зовнішніми обставинами тощо [3].

Вищезначене дає змогу виокремити основні труднощі соціалізації, з якими зіштовхують діти, котрі виховуються у сім'ях, що потрапили у складні життєві обставини: низький рівень психосоціальної адаптованості; занижена самооцінка (притаманні неадекватні уявлення про власну значимість, образа, пригніченість і почуття власної неповноцінності); низький рівень розвитку емоційного інтелекту (у таких сім'ях переважає напружена і тривожна обстановка у якій порушується нормальний розвиток почуттів, при цьому діти не відчуючи любові до себе самі не мають можливості його проявляти);

високий рівень невротизації поведінки (тривожність, агресивність, конфліктність тощо); некомунікабельність, закритість, труднощі встановлення контактів з дорослими і однолітками, відчуженість і недовіра до людей, відстороненість від них (такі діти, відчуваючи тягар сімейних негараздів переважно намагаються уникати розмов з іншими про свою родину, особливості взаємовідносин у ній тощо); низький рівень соціального інтелекту, що заважає розуміти суспільні норми, правила, необхідність відповідати їм; споживча психологія у відносинах до близьких, держави, суспільства; несформованість вольової сфери, відсутність цілеспрямованості, спрямованої на майбутнє життя; низька соціальна активність, бажання бути непомітним, не привертати до себе уваги; схильність до девіантної поведінки тощо[1].

Зважаючи на актуальність та нагальність вирішення зазначеного кола питань, визначимо основні напрямки роботи як із сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах в цілому так і дітьми з таких родин зокрема: виявлення таких сімей, постійний моніторинг їх стану, особливостей життєдіяльності, потреб, взаємовідносин, специфіки виховання дітей; на основі отриманих даних розроблення конкретного плану дій щодо надання того чи іншого виду допомоги із залученням необхідних у кожному конкретному випадку фахівців (соціальних працівників, психологів, юристів тощо); у разі необхідності об'єднання зусиль державних та недержавних організацій та установ; організація дозвілля і відпочинку дітей з даної категорії сімей; надання допомоги у працевлаштуванні, сприяння у створенні клубів, гуртків, центрів тощо для професійного навчання; проведення різноманітних освітніх заходів, які б сприяли підвищенню рівня психологічної грамотності як самих дітей так і членів їх родин тощо.

Список використаних джерел:

1. Лучко М., Надвинична Т. Психологічна допомога сім'ям за складних життєвих обставин. *Психологія і суспільство*. 2018. № 2-3. С.224-433.

2. Склярук А. В. Психологія соціалізації особистості у проблемній сім'ї: авторф. дис.... д. психол н.: 19.00.05. Київ, 2018. 35 с.

3. Сушина Є. Робота з сім'ями, що потрапили в складні життєві обставини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://iqholding.com.ua/articles/robota-z-sim'yami-shcho-potrapili-v-skladni-zhittevi-obstavini>

Супрун Ксенія Андріївна

здобувач вищої освіти

другого (магістерського) рівня вищої освіти

Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник:

Сергієні Олена Віталіївна

доктор медичних наук, професор

професор кафедри психології

Дніпровського гуманітарного університету

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ТА ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ЯК ФОРМИ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Становлення та розвиток особистості - це важливий момент в житті будь-якого індивіда. Поділ й за суттю процес розвитку особистості людини в структурі індивідуалістичної та соціальної ланки, умовно поділяється на два ключових аспекти , а саме поділ йде на такі аспекти як :

- Індивідуалізація особистості.
- Соціалізація особистості.

Це два аспекти, які крокують постійно й без змін в рамках соціального аспекту людини. Перш ніж розглянути аспект індивідуального та соціального процесу розвитку в рамках людини , необхідно дати визначення й розуміння в рамках індивідуального та соціального аспекту розвитку особистості. Індивідуалізація-це процес розвитку особистості який, характеризується тим аспектом який полягає в тому , що процес розуміння й відчуття себе як особистості йде в рамках окремої одиниці в соціумі, а також характеризується такими показниками як :

- Розуміння та відчуття свого індивідуального "Я".
- Усвідомлення й розуміння аспекту особистісних потреб.
- Усвідомлення властивих собі особливостей, тобто якостей особистості людини, а також характеристик цього аспекту.

Соціалізація - соціалізація це процес, який полягає в рамках того прогресу, який укладений в рамках засвоєння та активного відтворення таких речей як :

- Соціальної норми й поняття про це.
- Соціальний досвід.

Це базові аспекти форми розвитку людини в рамках суспільства як такого, аспект соціального ключа розвитку задаються з суспільного аспекту, який виходить з :

- Соціуму.
- Традиційного аспекту.

Це ключові аспекти соціального, які пізнаються через призму індивідуального аспекту. Ці аспекти безпосередньо взаємопов'язані, оскільки індивідуалістичний аспект, дозволяє людині розкрити поняття та влитися в рамках соціального, тобто належним чином соціалізуватися, а в залежності від аспекту соціалізації це буде впливати на власне індивідуальний аспект особистості, який й визначає соціальне та особистісне становлення людини як такої. І в рамках соціального, необхідно виділити стадії власне соціалізації людини в соціумі. Ці стадії поділяють на три ключові моменти :

- Стадія до праці.
- Стадія праці.
- Стадія після праці.

І кожна з цих стадій має внутрішній аспект поділу, тобто внутрішнього аспекту соціалізації. В рамках першої стадії, виділяють чотири фактори (тобто аспекту становлення соціального в рамках **першого моменту соціалізації**) :

Період ранньої соціалізації-дошкільного періоду.

- Період навчання-шкільного/юнацького віку.
- Первинна соціалізація (з 10 років).
- Підліткова соціалізація.

Друга стадія також розділена на чотири періоди :

- Період молодості.
- Період зрілості.
- Концептуальний період з 17-18 до 23-25 років.
- Стійкий період.

Третя стадія також розділена на чотири періоди :

- Літній період.
- Старечий період .
- Довго життєвий період.
- Період втрати статусу.

Це основні періоди соціалізації які зачіпаються в рамках становлення людини, але також слід розуміти , що в процесі соціалізації є індивідуалістичний фактор, а саме фактор індивідуалізації особистості. І процес становлення індивідуалістичного постає в рамках соціального аспекту поступово, що дозволяє в майбутньому відобразити справжнє становлення людини, оскільки індивід в рамках функціонування суспільства, повинен враховувати фактор соціальний і на тлі цього ставити аспект індивідуального становлення.

Список використаних джерел:

- 1.Андреева Г.М. Социальная психология. М., 1997.
- 2.Добренков В.И. - Социология. - М., - 2002.

Терещенко Дар'я Сергіївна

здобувач вищої освіти

другого (магістерського) рівня вищої освіти

Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник

Чередніченко Олексій Миколайович

кандидат економічних наук, доцент

доцент кафедри психології

Дніпровського гуманітарного університету

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ У СЕРЕДНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Мета дослідження: застосування профорієнтаційної діяльності психолога у визначенні та активізації професійної спрямованості особистості учнів коледжу.

Об'єкт дослідження: професійна спрямованість учнів .

Предмет дослідження: компоненти професійної спрямованості, які мають цінність та сенс у проявленні себе в подальшому життєво-професійному самовизначенні.

Гіпотеза дослідження: професійно-орієнтаційні заходи, які використовує психолог у коледжі, допомагають виявити професійну схильність учня до професійного напрямку освіти, яку він одержує та активують професійне самовизначення.

Для досягнення мети та підтвердження гіпотези необхідно було вирішити завдання:

1. Зробити підбір та аналіз зарубіжної та вітчизняної літератури за даною тематикою;
2. Визначити професійно важливі якості притаманні особистостям професії, що досліджується;
3. Підібрати методи дослідження, які б якісно допомогли розкрити професійну спрямованість учнів;

4. Дослідити індивідуальні психологічні характеристики учнів, які відповідають вимогам професії;

5. Виявити взаємозв'язок ціннісно-змістовних аспектів діяльності та професійно-значущих якостей, які мають учні, що навчаються у класі з професійно-визначеною спрямованістю;

6. Перевірити підтвердження гіпотези, провівши другий етап тих же діагностичних заходів, після продовження навчання, або змінення професійної спрямованості освіти на конструктивну.

7. Ознайомити з результатами дослідження учнів, які досліджувались, вчителів та батьків.

Актуальність дослідження диктується тим, що підлітки, які вже мають уявлення про свої професійні уподобання та удосконалюються у цьому напрямку, мають і шлях цілісного розвитку своєї особистості, на що впливає єдність потреб, мотивів, цілей та діяльність для їх досягнення, а цілісна натура – це здорова особистість, яка може зарадити не тільки собі, але й соціальному оточенню у якому діє. Зрозуміло, що для подолання невизначеності у професійному напрямку може бути виправлено педагогічно-психологічними заходами, впровадженими у освітньо-виховних цілях.

Висновки

Психолог у своєму арсеналі має різновиди методів дослідження, консультування та корекції. Як стало видно з дослідження, навіть методи діагностики мають вплив на професійну самовизначеність підлітків на межі професійного вибору. Це явище пов'язане з тим, що учні, які здобували знання вже у визначеному професійному спрямуванні (діагностувався технічний напрям), не мали приводу ознайомитись з такими спеціальностями, з якими мали справу під час проведення дослідження.

Головна гіпотеза нашого дослідження доведена – профорієнтаційна робота психолога в освітніх закладах допомагає виявити відповідність професійної схильності досліджуваного учня та професійної спрямованості того закладу, у якому він навчається і зокрема активізує

професійне самовизначення учнів. Це допомагає досліджуваним, вчителям і батькам наочно побачити відповідність задатків та особистісних якостей до спеціальності, якої навчаються діти. Проведені нами діагностичні заходи вплинули на активацію професійно-орієнтаційного вибору старшокласників.

Тумакова Тетяна Олександрівна
здобувач вищої освіти
другого (магістерського) рівня вищої освіти
Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник
Чередніченко Олексій Миколайович
кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри психології
Дніпровського гуманітарного університету

РОБОТА ПСИХОЛОГА У ЦЕНТРІ ДИТЯЧОЇ ТВОРЧОСТІ

Вчені – психологи, філософи, мистецтвознавці – у своїх теоріях та дослідженнях висвітлювали той чи інший бік проблеми творчості, або проблеми самоактуалізації, або процеси художнього сприйняття, або вікові особливості, або креативність, або специфіку діяльності дорослих музикантів чи акторів, авторів та виконавців, чи взагалі окремі психологічні чинники особистості, або психологію організацій тощо. Але, на наш погляд, досі не зовсім повно розроблений комплексний підхід щодо питань організації спільної творчої діяльності дітей, підлітків та дорослих, які намагаються займатися саме музично-театральним мистецтвом.

Ідея творчості глибинно пов'язана з ідеєю культури. Культура і творчість допомагають у пошуках сенсу в світі, свого власного унікального бачення світу, своїх власних цінностей. Але заняття дитини творчим видом діяльності ще не означає того, що дитина займається саме творчою діяльністю. На нашу думку, дитячі творчі студії, а саме – психологічні чинники їхньої організації - ще потребують уваги з боку практичної психології в багатьох її аспектах та можливостях.

Мета дослідження: визначити якісний склад і рівень сформованості психологічних чинників, які сприяють організації діяльності студії дитячої творчості.

Завдання:

1. Вивчити літературні джерела, провести теоретичний аналіз матеріалів по темі дослідження.

2. Здійснити підбір відповідних темі методик.

3. Провести власні дослідження.

Об'єкт дослідження: дитячо-підлітковий творчий колектив – студія.

Предмет дослідження: психологічні чинники, які сприяють організації діяльності студії дитячої творчості, а саме власне організаційні, емоційно-вольові, комунікативні, адаптивні, мотиваційні та інші.

Методи:

1. Багатофакторний особистісний опитувальник Р.Б. Кеттелла із співавт. у двох модифікаціях.

2. Дослідження ступеню емоційної емпатійності по А.Меграбіану.

3. Дослідження самовідчуття в колективі по Л. Карповій.

4. Дослідження спрямованості особистості по В. Смейкалу та М. Кучеру.

5. Оригінальна анкета „Ставлення дітей до організації творчої роботи в студії”.

Актуальність обраної теми обумовлена, на наш погляд, недостатньо розвиненою толерантністю, культурою спілкування у дитячо-підлітковому середовищі, а також завжди актуальною людською потребою бути збагненим і прийнятим на будь-якому життєвому етапі незалежно від віку, статі і соціальної ролі. На нашу думку, у сучасному суспільстві вкрай замало соціальних інститутів, де б реально втілювалась ідея про спільну творчу діяльність дорослих та дітей і підлітків на підвалинах основних принципів гуманістичної психології.

Висновки

Ми впевнилися, що у добре організованій колективній діяльності існує і спрацьовує соціально-психологічний феномен „ми”. Важливу функцію у мотивації належності до обраної організації, або організації, що згодом утворилася, виконує прийняття і усвідомлення спадкоємності цілей,

цінностей і норм, спрямованість на розвиток традицій. Мотивація організаційної належності в значній мірі визначається ступенем соціально-психологічної загартованості. Особливого значення набуває наявність чи відсутність організаційного менталітету.

Кожний віковий період має свій соціально завданий зміст провідної діяльності. Він визначає функції її учасників, які реалізуються в їхніх внесках у функціонування. Психіка дитини розвивається як підсистема у рамках розвитку цілостної системи – спільної діяльності. Змістом провідної діяльності дитини молодшого шкільного віку є навчання, яке здійснюється у соціально завданих формах.

Функціонування дитини починає направлятися нормами і правилами, що досягається завдяки з'явленню нової психологічної інстанції: позиції, яка відображує функцію дитини в спільній діяльності. Зміст провідної діяльності підліткового віку наданий будівництвом системи соціальних відносин з іншими людьми. Функціонування підлітка відрізняється свідомим вибором діяльності, у якій він готовий брати участь, і своєї функції в неї. Психологічна інстанція, яка надає таку можливість – це самосвідомість, що відображує стан підлітка у суспільстві.

Ходотаєв Артем Андрійович

здобувач вищої освіти

другого (магістреського) рівня вищої освіти

Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник:

Реуцький Максим Володимирович

кандидат психологічних наук

доцент кафедри психології

Дніпровського гуманітарного університету

АСПЕКТ ПОЛІТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ ОСОБИСТОСТІ ТА ЙОГО ВІДОБРАЖЕННЯ

Анотації: в даній статті був викладений матеріал з приводу вивчення політичної свідомості, а також був проаналізований аспект політичної готовності в рамках політичної свідомості особистості та соціальних аспектів. Розглядається значення власне самого процесу впливу людини і на політику в рамках звичайного прояву, тобто – загальнополітичного життя, також розгляд такого феномену як політична готовність особистості яка проявляється через здоровий прояв політичної свідомості індивіда, розгляд варіації політичної свідомості особистості.

Оскільки відображення загального уявлення політичної свідомості залежить від політичної готовності особистості як такої, оскільки в рамках цього процесу ця ланка є тим аспектом який дозволяє свідомості в рамках політичного аспекту стати такою яка вона має бути. Сам успіх ідеї політичної свідомості залежить від аспекту особистості, а також від аспектів соціального спектра які тягнуть на себе розвиток і інституційних конструкцій, а також розвиток і становлення особистості в рамках політичної свідомості. Головним підсумком самого цього процесу можна викласти ідею про розуміння взаємозв'язку між аспектами політичного процесу, політичної свідомості особистості і взаємозв'язку між аспектом політичної готовності як такої в рамках загального процесу розвитку особистості. Успіх в цьому плані залежить від залученості в суспільні соціальні та політичні аспекти, а також

належне відображення цих ідей в рамках особистості, що має допомогти надалі сформувати належну політичну свідомість разом з політичною готовністю особистості, яка буде відображати сьогодення у прояві свідомості в рамках політичного спектра як такого.

Ключові слова: політична свідомість, особистість, політичний аспект особистості, відображення політичного аспекту в особистості, відображення особистості людини, політична готовність людини.

Постановка проблеми: роль людини в громадському просторі постійно зростає, але при цьому розуміння базових процесів політичного аспекту в рамках особистісного розуміння і впливу на розуміння політичних, психологічних аспектів не відображає повну ідею про це. Людина повинна відображати політичне середовище належним чином, а не пасивно плисти за течією, в рамках цього доцільним є огляд проблеми політичної свідомості особистості як такої і впливу її на суспільний процес. Сучасна політична ситуація в Україні вимагає кращого розуміння цього процесу пересічними людьми та представникам цих же людей, оскільки від цього процесу залежить активність людей і досягнення наших цілей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних дослідженнях представляються моделі, які оглядають ідею політичної свідомості але не завжди її пов'язують з ідеєю політичної готовності і взаємозв'язок із загальною картиною. Дані аспекти ускладнюють розуміння і вивчення процесу особистості в рамках політичної психології як такої – оскільки існують процеси які ускладнюють це вивчення, то існує мета вивчення даного процесу як такого, і розгляду цього процесу в рамках взаємодіючого моменту. Сама проблема готовності не є новою і в рамках вивчення: важливі кроки зроблені такими людьми як: К.Г. Юнг, Д. М. Ушаков, В. І. Даль, Б. Г. Ананьєв, Л. Б. Густав. Вищеназвані дослідники досягли глибокого розуміння особистості і аспекту готовності, завдяки яким можна розділити розуміння «готовність» як аспект власне готовності і також як аспект навчання особистості. Але на даний момент вивчення проблеми праці вищезгаданих науковців допоможуть

зрозуміти краще саму проблему готовності особистості і вивчити її в рамках політичної психології і зрозуміти власне взаємозв'язок між аспектами соціального середовища і аспектом свідомості в рамках політики.

Постановка завдання: метою даного дослідження є вивчення процесу розвитку та становлення політичної свідомості особистості та охарактеризування його основних аспектів.

Виклад основного матеріалу дослідження: сама особистість у своєму джерелі є основною руховою силою в рамках людського процесу, отже і загального суспільного процесу. Індивід у своїй структурі є процесом, що він залежить від власного породження, а саме від соціального взаємозв'язку між іншими і між цими самими інститутами. До таких аспектів ми можемо відносити приклади таких інституцій:

- особистісні інституції;
- політичні інституції;
- духовні інституції;
- власне соціальні інституції.

Цей набір базових інституційних передумов і є тим процесом який і відображає саму людину в даному процесі. І однією з ключових інституцій, в цьому спектрі є політична інституція.

Оскільки політична інституція є однією з тих процесів, які формують індивіда як індивідуальність. Індивідуальність у своєму первинному процесі є тим аспектом який йде одночасно з аспектом соціального характеру. Тобто сама людина як окрема особистість формується і завдяки своїй особливості і соціальному спектру. І одним з ключових аспектів в рамках цього соціального спектра можна виділити політичний аспект. І як аспект впливу на особистість, як таку, цей процес простежується приблизно з раннього віку, але як механізм, який формує сам аспект здорової свідомості в рамках політичного аспекту, процес йде постійно з дитинства, але активна фаза впливу настає значно пізніше. І в рамках цього процесу треба приділити окреме місце для самого

процесу політичної свідомості особистості як такої. Політична свідомість, як процес особистості, виходить з самого поняття ідеї особистості, тобто сам процес політичної свідомості виходить якраз з рамок самої особистості і його свідомості як такого. Політична свідомість в цьому сенсі не відображає повну структуру, а відповідає тільки за окремий спектр, а саме за політичну обстановку в рамках того, що відбувається. І відштовхуючись від вищесказаного, можна сказати, що як окрема складова єдиного механізму, формування такого процесу відрізняється моментами, які і можуть власне сформувати політичну свідомість особистості. До чинників формування політичної свідомості в особистості ми можемо відносити такі поняття як:

- знайомство з політичною системою;
- участь в рамках політичної системи;
- аспект особистісного прояву;
- вплив соціального аспекту.

Це основні аспекти, які впливають на аспект формування в подальшому політичної свідомості. Але оскільки цей процес впливає на окремих індивідів які володіють суб'єктивним розумінням деяких речей, то і процес впливу загальносоціального, а також загальнополітичного моменту може зіграти і відобразити різні особливості впливу на особистість в рамках процесу формування політичної свідомості. І як загальний процес розвитку і впливу це можна розділити на такі варіації прояву подальшої варіації політичної свідомості:

- природний прояв політичної свідомості;
- помилковий (хибний) прояв;
- аполітичний прояв.

І перш ніж розглянути суть цих типів, необхідно розглянути той аспект який є важливою складовою механізму свідомості особистості і важливим складовим механізму політичної свідомості особистості. Цим аспектом є власне і механізм готовності особистості як такої. Варто відзначити, що сам процес політичної готовності особистості є тим аспектом який існує в

комбінації з політичною свідомістю і є його невід'ємною частиною. Оскільки в рамках звичайного існування наша готовність відповідає за можливість прийняти і відповідати за різні рішення та інше, то в рамках політичної готовності ключовим є той самий аспект готовності який відповідає на фундамент політичної свідомості особистості. Готовність в рамках політичної свідомості особистості є тим, що доповнює свідомість в рамках цього спектру. Готовність за своїм змістом є тим процесом, який здатний максимально точно відображати складовий процес в рамках політичної сфери особистості. Політичну готовність в рамках цього процесу варто розглядати як і саму ідею про політичну свідомість. Тобто умовно можна сказати, що ідея політичної готовності відображає за своєю структурою таку ж ідею щодо розподілу, як і сама ідея про політичну свідомість особистості. І умовно цей процес готовності можна розподілити на такі аспекти як :

- сформована політична готовність;
- несформованість політичної готовності.

Політична готовність у сформованому вигляді відображає цілісність процесу політичної свідомості особистості. І за своїм структурним компонентом є останнім механізмом в рамках політичної свідомості особистості. Як і випливає з назви, політична готовність відбивається в таких процесах як:

- процес цілісного уявлення про політичний аспект;
- можливість зіставлення і уявлення про майбутнє в рамках політичного процесу;
- участь у процесах політичного спектру;
- можливість до здорового аналізу ситуацій;
- готовність до відповідальності;
- надання звіту собі про свої дії;
- послідовність.

Це основні ідеї які відображають саму суть політичної готовності в рамках спектру політичної свідомості. Тобто, можна сказати, що даний процес

відображає готовність практичну, тобто реальну складову процесу політичної свідомості особистості. І як сама ідея політичної свідомості вона може проявлятися і в рамках індивідуального та групового аспекту.

Сам процес готовності притаманний тим людям, які постійно і усвідомлено функціонують в рамках політичного спектра. І цей процес готовності позначається на них, коли люди починають чітко проявлятися в рамках політичної діяльності і реальності, що позначається і на самому аспекті особистості. І як вище було зазначено, таким процесом є аспект здорової, тобто сформованої політичної готовності. Напротивагу для несформованої структури політичної готовності і політичної свідомості особистості є властивим такі риси як :

- відсутність можливості зіставлення процесів і можливого їх подальшого проектування;
- невідповідність в рамках політичних процесів;
- відсутність можливості брати відповідальність;
- відсутність адекватного сприйняття політичної реальності;
- відсутність розуміння аспекту соціального процесу.

Існує друга можлива варіація політичної готовності в рамках політичної свідомості особистості, яка не відображає повноцінність ідеї і реальності політичної свідомості і готовності особистості. І після цього процесу необхідно розглянути вищезазначені 3 варіації політичної свідомості. І як було вище позначено, вони виглядають таким чином:

- природний прояв політичної свідомості;
- помилковий прояв;
- аполітичний прояв;

Природним проявом політичної свідомості є процес, який дозволяє належним чином створити політичну свідомість. Він базується на таких аспектах як :

- залучення в політичні реалії;

- вивчення та індивідуального потягу і залучення в сферу політичної реальності;
- соціальний аспект;
- активна участь в рамках політичного спектра;
- розширення свого розуміння і своєї готовності в рамках політичної ідеї і реальності.

Це основний процес, який є природним аспектом прояву політичної свідомості в рамках соціального процесу і відображення особистості в цьому процесі. Особистість в цьому аспекті знаходить відображення себе і дозволяє себе реалізувати і змінювати процеси, що відбуваються навколо в рамках здорового глузду. Важливим аспектом також є стан особистості в самому процесі, а саме: відображення самої ідеї особистості в рамках такого процесу. Людина в рамках цього процесу знаходить відображення свого " Я " і власний вплив на загальний соціальний процес, що розвиває її, як особистість в рамках соціального аспекту, що і дозволяє функціонувати в здоровому глузді надалі. Природним в цьому також є процес готовності, оскільки він виходить одночасно з розвитком особистості, як такої. У цьому сенсі при більшій участі в рамках соціально-політичного аспекта, людина розвивається і наповнює своє розуміння процесу, що в здоровому варіанті розвиває її, як особистість, а також її готовність як таку – людина знаходить в соціумі відображення своїх ідей і взаємодії між ними, що позначається на зростанні особистості в рамках політичної реальності. Політична готовність в цьому процесі проявляється в активній діяльності, що і породжує більший інтерес в рамках цього соціального аспекту, що і провокує зростання самого аспекту політичної свідомості особистості, а разом з нею і готовності.

Помилковий прояв в цьому сенсі є зворотною варіативністю в цьому випадку, оскільки прояв свідомості в цьому ключі не має свого належного завершення і розвитку , що і породжує помилковий прояв політичної свідомості як такої. В рамках цього процесу людина не отримує належного

відображення свого "я" в рамках соціального аспекту, що може в ньому породити два подальших процеси, а саме:

- помилковий прояв;
- аполітичний прояв.

Помилковий прояв може полягати в неможливості правильно продукувати становлення своєї політичної свідомості і готовності як такої. Це може бути викликано нерозумінням процесів соціального, політичного або особистісного спектра.

Проблеми в рамках цього спектру можуть продукувати відображення тільки в бік помилкової політичної свідомості, що може викликати в людині неможливість правильної участі в рамках політичного і соціального аспекту. Подальший розвиток процесу політичної свідомості у такої особистості зупиняється. В рамках варіаційного процесу також можна розглядати ідею про аполітичний розвиток особистості, але в цьому процесі його варто розглядати як ідею яка закінчується з варіації помилкової політичної свідомості і готовності. В цьому випадку аполітична варіація поведінки особистості є процесом уникнення процесу соціального і політичного спектра, оскільки людина в цьому випадку відмовляється від участі в рамках будь-якого політичного процесу, не бажає зміцнювати цей процес, не бажає розуміти аспекти соціально-політичного спектру.

І в цьому випадку процес прояву аполітичної позиції можна розглядати також з двох сторін, а саме з боку прояву цієї політичної варіативності, яку можна умовно поділити на активну та пасивну варіації.

Пасивна варіація в цьому сенсі є здебільшого аполітичним проявом, оскільки в цих рамках людина повністю відмовляється від політичної участі і загального політичного процесу. У своєму процесі це уповільнює сам розвиток належного стану політичного розвитку суспільства. Активна ж варіація такого прояву полягає в тому, що людина може: активно закликати і брати участь у процесах засудження абсолютно будь-якого роду влади і будь-

яких політичних процесів, показово бойкотувати та протестувати, засуджувати різні види політичного життя.

У цьому випадку даний варіант можна відносити більше до самого поняття невідготовленого, помилкового варіанту розвитку політичної особистості. Оскільки в цьому випадку людина бере участь в процесі політичної реальності, але не відображає належний стан політичного процесу, і відображає прояв таких аспектів як:

- невідготовленість в рамках політичних процесів;
- відсутність можливості брати відповідальність;
- відсутність адекватного сприйняття політичної реальності;
- відсутність розуміння аспекту соціального процесу.

Даний варіант теж мізерний для процесу політичної і соціальної реальності, оскільки він в активній варіативності гальмує і заважає політичним аспектам.

Також і останньою і важливою роллю у всьому цьому процесі є власне і та сторона яку відображає цей же процес, а саме роль особистості в цьому аспекті. Відображення ідеї особистості велике в цьому плані, оскільки особистості, а потім групи людей і є двигуном, який взаємовпливає на механізм соціального і політичного спектра. І роль особистості в цьому плані можна умовно розділити на дві важливих складових:

- роль представника;
- роль двигуна процесу, а саме особистостей у первинному розумінні.

Роль представника в цьому процесі велика, оскільки в цій людині повинні відобразитися ті принципи, які вона відображає, а саме:

- національна складова;
- культурна складова;
- політична складова.

В рамках цього процесу важливим є перший фактор відображення національної ідеї в рамках представника, оскільки в цьому пункті збираються ідеї про загальні процеси розвитку і продукування як такого. Також це процес

природний, оскільки національний аспект відображає саму суть і ідею суспільства. Але варто зазначити, що в першу чергу спрацьовує відображення ідеї суспільства, оскільки це взаємодія двох механізмів: вплив суспільства на механізм представника і навпаки. Варіації представника можна виділити в таких рамках як природне або штучне представництво.

І в рамках розгляду представників необхідно перейти до першого типу представника, а саме до «природного» виду. Суть його досить проста і зрозуміла, вона полягає в тому, що людина володіє чіткими компетенціями, а також функціонує в рамках сьогодення і покладається на реальне, об'єктивне, а також суспільне відображення реальності. Представництво в рамках даного процесу відіграє одну з найважливіших ролей, оскільки в першу чергу воно залежить від суб'єкта політичної реальності. В рамках реального представника, якого обирають суб'єкти представляється людина, яка, в першу чергу, володіє високою компетенцією, знаннями та іншими аспектами які слід враховувати. В рамках цих аспектів ми можемо віднести:

- здорова політична свідомість;
- політична готовність;
- розуміння загальної ситуації;
- можливість аналізу даної ситуації і подальшого прорахунку;
- володіння національним духом;
- дії в рамках інтересу всього суспільства;
- максимально точне відображення ідей, потреба суспільства в рамках вірності і політичної реальності.

Такий представник відображає сильну, чітку і стійку позицію, яку і відображають суб'єкти через представника. Такі представники в реальності відображають саму суть і вірний шлях, яким є люди у саморусі, а також сам процес. Штучний представник, в цьому випадку виражається відображенням невідповідної особистості-суб'єкта в рамках політичної реальності. Такі представники (штучні) не відображають політичну реальність, а визначаються такими моментами як:

- особиста вигода;
- вигода на того, кого працює представник.

Тобто штучного представника, можна також охарактеризувати як маріонеткового представника. Як правило такі представники спираються на непідготовленого суб'єкта та популістські гасла, заяви та лозунги, що спрямовані на людей із несформованою політичною свідомістю та політичною готовністю.

Роль людини в цьому процесі, як двигуна прогресу, є більш важливою оскільки вона визначає сам прогрес. Людина є основою для продукування та надання представнику можливості належного представлення цінностей та ідей, з якими виступають люди. Цей процес - природний, оскільки люди відображають свій запит який потім відбивається через представника. У цьому сенсі люди є двигунами, оскільки вони є тією рушійною силою яка рухає все вперед і вирішує яким буде процес надалі. І важливим аспектом в цьому сенсі є належна робота між людьми (індивідами) та з особистою політичною свідомістю і готовністю, а також з роботою представника, оскільки цей процес є взаємодоповнюючим.

Висновки. Таким чином, можна сказати, що процес особистості існує в рамках соціального та політичного аспекту. Сама ідея особистості в рамках політики є важким аспектом в плані вивчення, через те що це – більш глибокий процес, тому що в ньому криються особливості кожної особистості і особливості самого аспекту індивідуального процесу, який виражається в кожному. Сам процес політичного розвитку свідомості особистості та її готовності належним чином визначає ідею розвитку подальші, духовні інституції, соціальні інституції. Але також варто відзначити важливу ідею про правильний розвиток цього самого процесу, щоб уникнути протиріч який можуть надалі виходити у деяких особистостей в рамках хибної політичної свідомості. Подальше вивчення даної тематики допоможе структурувати саму ідею про політичну групу і її свідомість, що допоможе краще розуміти саму роль людини в політичному процесі і навпаки, а також допоможе краще

вивчити і допомогти вибудувати структуру представництва в рамках політичної реальності. Сама ідея про конструктивний розвиток політичної свідомості і готовності повинна зачіпатися і вивчатися як така, оскільки відображення цієї ідеї в масових аспектах дозволяє встановити постійно-природну конструкцію. Спочатку варто приділяти час більше готовності як такої оскільки відображення готовності в соціальному процесі дозволить забезпечити подальше формування політичної свідомості, як такої в рамках цього загального суспільного процесу.

Список використаних джерел:

1. Андреева Г.М. Социальная психология. – М., 1980.
2. Колодій А. Політологія. - К., 2000.
3. Лебон Г. Психология народов и масс. - СПб.: 1999.
4. Пірен М. І. Основи політичної психології. – К.: Міленіум, 2003.
5. Уледов А.К. Структура общественного сознания. — М., 1968.

Шенклян Світлана В'ячеславівна

здобувач вищої освіти

другого (магістерського) рівня вищої освіти

Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник

Чередніченко Олексій Миколайович

кандидат економічних наук, доцент

доцент кафедри психології

Дніпровського гуманітарного університету

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ ДІТЕЙ У СТАРШОМУ ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Всі культурні цінності, що були накопичені людством – результат творчої діяльності людей. І те, наскільки просунеться вперед людське суспільство в майбутньому, буде визначатися творчим потенціалом підростаючого покоління. Отже, розвиток креативності, розкриття творчого потенціалу зростаючої людини стає невідкладною, актуальною проблемою.

Під креативністю в нашому дослідженні ми розуміємо здатність породжувати незвичайні ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації. Серед інтелектуальних здібностей креативність виокремлено в особливий тип.

Мета дослідження: визначення психолого-педагогічних умов розвитку креативності дітей старшого дошкільного віку.

Об'єкт дослідження: креативність дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження: психолого-педагогічні умови розвитку креативності в старшому дошкільному віці.

Гіпотеза дослідження: процес розвитку креативності дітей старшого дошкільного віку може бути оптимізований у результаті цілеспрямованого психологічного впливу на ряд психологічних факторів з використанням програми, яка оптимізує процес розвитку креативності.

Відповідно до мети й гіпотези дослідження були поставлені наступні завдання:

1. Аналіз змісту основних понять, що використовуються в дослідженні.
2. Аналіз основних концепцій дослідження креативності.
3. Визначення особливостей розвитку креативності дітей дошкільного віку.
4. Вибір діагностичних процедур з урахуванням вікових особливостей піддослідних.
5. Розробка програми занять, спрямованих на розвиток креативності дітей дошкільного віку.

Актуальність даного дослідження полягає в можливості використання отриманих результатів у роботі практичних психологів при проведенні психологічного дослідження і організації занять, спрямованих на розвиток креативності дітей старшого дошкільного віку. Матеріали роботи можуть бути використані в психолого-педагогічній діяльності, у соціально-культурній діяльності при організації виховних заходів з дітьми старшого дошкільного віку.

Проаналізовано умови, що сприяють розвитку креативності дітей старшого дошкільного віку. Проведено діагностику креативності дітей п'ятирічного віку, розроблено і впроваджено програму занять з розвитку креативності. Результати даної роботи підтверджують правильність гіпотези дослідження: процес розвитку креативності дітей старшого дошкільного віку може бути оптимізований у результаті цілеспрямованого психологічного впливу на ряд психологічних факторів з використанням програми, яка оптимізує процес розвитку креативності. Надані рекомендації можуть бути використані вихователями і психологами в корекційній роботі з дітьми дошкільного віку.

Висновки

Аналіз наукової психологічної літератури показав, що на розвиток креативності впливають дві групи взаємообумовлених факторів: зовнішніх і внутрішніх.

Перші обумовлені наявністю взаємозв'язку креативності як властивості особистості із середовищем, а також впливом індивідуальних особливостей людей, з якими індивід вступає в контакт. Інші обумовлені потребами, інтересами, індивідуально-психологічними особливостями особистості.

Емпірична частина дослідження показала, що процес розвитку креативності особистості може бути оптимізований у результаті цілеспрямованого психологічного впливу й навчання.

Дошкільний вік має широкі можливості до розвитку творчих здібностей, креативності. Їх успішний розвиток можливий лише при створенні певних умов, що сприяють формуванню і розвитку творчої уяви, творчого мислення, якостей творчої особистості.

Щегорцева Анна Сергійовна

здобувач вищої освіти

другого (магістерського) рівня вищої освіти

Дніпровського гуманітарного університету

Науковий керівник:

Чередніченко Олексій Миколайович

кандидат економічних наук, доцент

доцент кафедри психології

Дніпровського гуманітарного університету

СТРЕСОВІ СТАНИ ЛЮДЕЙ СЕРЕДНЬОГО ВІКУ

Стрес, як соціальне явище в сьогоденні займає міцні позиції та продовжує відвойовувати нові області в нашої свідомості. Багато професій постійно перебувають у стані різного роду та ступеня стресу, як, наприклад, лікарі, працівники соціальних сфер, працівники МНС та ін.

Кожна людина за своє життя все частіше стикається зі станом стресу, як на роботі, так і в повсякденному житті. Стрес не відпускає людину практично ніколи, забираючи у нас життєві сили, стан гармонії та енергійності. В період середньої дорослості люди незалежно від професії роду діяльності та освіти витрачають своє життя на подолання наслідків виникнення стресу. Хоча можливо відчувати себе по іншому.

Актуальність дослідження. даної роботи полягає в тому, що стрес, у складі соціального явища, може бути діагностовано психологом у короткий час, що призведе до наступної позитивної корекції, коли подразник присутній, але людина на нього вже по іншому реагує, він для неї вже не є стресовим.

Об'єкт дослідження: психологія стресу.

Предметом дослідження є стресові стани в період середньої дорослості.

Концептуальна гіпотеза: стрес породжує негативні емоційні переживання у людини в період середньої дорослості

Емпірична гіпотеза: стрес породжує емоційне вигорання у людини в період середньої дорослості:

1. чим вище рівень алекситимії, тим вище рівень фрустрації;

2. чим вище рівень тривожності, тим вище рівень емоційного вигорання у людей в період середньої дорослості;

3. чим більше домінує позитивні емоційні переживання, тим нижче рівень тривожності, та вище самовідчуття.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити психодіагностику стресів, та сам стан стресу в період середньої дорослості та дослідити вплив стресів на емоційні стан людини в період середньої дорослості.

Завдання дослідження:

1. Провести теоретичний аналіз літературних джерел стосовно вивчення проблеми дослідження стресів.

2. Розглянути особливості вікового розвитку та вплив стресу на здоров'я людини в період середньої дорослості.

3. Розробити методику емпіричного дослідження діагности стресових станів людини.

Висновки:

Гіпотези, які були висунуті у цьому дослідженні, було підтверджено. Та показують можливість емоційних переживань породжувати стрес. А це, в свою чергу, говорить про те, що треба для подолання стресу та наслідків його існування в нашому організмі, опікуватись емоціями, зміною відношення до внутрішнього та зовнішнього світу, та ставлення до свого особистого життя. Також це свідчить про те, що змінивши свої емоції до руйнівних явищ, як ми вважаємо, ми відпускаємо стан стресу з цього приводу, але це свідчить, що може з'явитися нова причина стресу з іншого приводу. Якщо система знаходиться в стані гомеостазу. вона не розвивається. Тому стрес це одна із сил, що допомагають розвиватись людству та Світу Землі в цілому.

Статистичні данні, які ми здобули завдяки цьому дослідженню, доводять, що у період середньої дорослості людина постійно знаходиться у процесі початку, розвитку або затуханні стану стрес. Це призводить до психічних та психосоматичних відхилень, які у період середньої дорослості поглиблюються та

розширюються, та призводять до психосоматичних захворювань. Та початок цих захворювань лежить у наших емоційних переживаннях середньої дорослості, які ми могли б змінити, та бути здоровими.

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЮРИСПРУДЕНІЇ ТА ПСИХОЛОГІЇ

Матеріали

II Всеукраїнської науково-практичної конференції

(30 вересня 2021 року, ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»)

Оригінал-макет – *Мірошник А.Д.*

